

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Indbydelsesskrift

til

Afgangs- og Aarsprøver

i

Viborg Katedralskole

1897.

-
1. Biografiske Oplysninger om Sognepræsten Jacob Stampe og hans Hustru, af frhv. Rektor H. H. Lefolii.
 2. Skoleefterretninger for 1896—97 ved Rektor Dr. A. Heise.

Viborg.

F. V. Backhausens Bogtrykkeri.

1897.

Indholdsfortegnelse.

Biografiske Oplysninger om Sognepræsten Jacob Stampe og hans Hustru, af Skolens forhenværende Rektor H. H. Lefolii	Side 1.
Skoleefterretninger for 1896—1897 af Rektor Dr. A. Heise	— 65.
I. Prøver i 1896	— 67.
II. Fordringerne til Optagelse i Skolen	— 78.
III. Disciplene	— 81.
Disciplenes Forhold uden for Skolen; Syge- meldelser	— 84.
IV. Skolepenge. Understøttelsesmidler	— 85.
V. Lærerne. Aarets Arbejde	— 90.
VI. Videnskabelige Samlinger	— 110.
VII. Uddrag af Skolens Regnskab for Finansaaret 1896—97	— 121.
VIII. Fra Ministeriet:	
Cirkulære om ordnede Lege	— 124.
— — Regler for Skriveundervis- ningen	— 127.
— — Udbetalingen af de lærde Skolers Oplagspenge	— 129.
IX. Forberedelsesskolen	— 130.
Efterskrift til Side 89 angaaende det Stam- peske Legat	— 134.
— — Side 109 (Præmieskydningen)	— 134.
X. Afgang- og Aarsprøver 1897	— 136.

Biografiske Oplysninger

om

Sognepræsten Jacob Stampe og hans Hustru,

affattede af

Skolens forhenværende Rektor **H. H. Lefolii.**

I Aaret 1890 bragte Indbydelsesskriftet her fra Skolen en Meddelelse om, at der i Aarets Løb var tilfaldet den et Legat paa 20,000 Kroner, hvoraf Renterne skulde anvendes til Understøtelse for to studerende Disciple. Aaret efter meddeltes der, at der vilde hengaa omtrent 6 Aar, før dette Legats Formue var vokset til et saadant Beløb, at Renterne deraf kunde strække til til at fyldestgøre, hvad der maatte antages at være Testatorernes egentlige Hensigt. Siden er det hvert Aar blevet meddelt, hvor stor Formuen hver Gang havde været ved Udgangen af det sidst forløbne Regnskabsaar. Og i Aaret 1892 fandtes Legatets Fundats aftrykt i Indbydelsesskriftet, saaledes som den det foregaaende Aar under 3. September var bleven udfærdiget af Skolens Forstanderskab og, efter paa flere Punkter at være bleven ændret af Stiftsøvrigheden og Ministeriet, under 7. Oktober havde faaet Hans Kongelige Majestæts allerhøjeste Stadfæstelse. Men siden har Omskrivningen af Rentefoden voldet, at Tidspunktet for Legatets Ikrafttræden er blevet skudt længere ud, saa at det første Gang vil blive uddelt i Maj d. A.

Det er en god gammel Skik, at Skolen samler og meddeler Oplysninger om de Mennesker, der paa en Maade som den her omhandlede faa deres Navne indskrevne blandt dens Velgørere. Og for de paagældende

Testatorers Vedkommende blev da ogsaa Stoffet dertil i det væsentlige indsamlet i Foraaret 1891. Men Embedsforretninger og min Aaret efter paafølgende Fratrædelse fra Embedet har i Forening med forskellige senere indtraadte Forhold voldet, at der er kommet til at gaa længere Tid hen, inden jeg har set mig i Stand til at faa det indsamlede Stof bearbejdet til sammenhængende Fremstilling.

Da det er Testatorernes Bestemmelse, at det først og fremmest skal være Slægtninge af dem, der komme til at nyde godt af Legatet, synes det at være rigtigt at meddele nogle Oplysninger om deres Slægtskabsforhold. Det er da Præsten **Jacob Stampe** til Nørre-Nebel og Lydom Sogne i Vester-Horne Herred, Ribe Amt og Stift, og hans Hustru **Charlotte Nicoline Grundahl**, der har efterladt Skolen det paagældende betydelige Legat. Der er i vort Fædreland tre Familier Stampe, som ikke staa i nogen Slægtskabsforbindelse med hinanden. Den ene er den store Familie, hvis Stilling knytter sig til den navnkundige retslærde, Bondens djærve Talsmand, Henrik Stampe, som blev adlet 1759 og døde som Gehejmestatsminister 1789. Over den findes der en af Kaptajn Lengnick udarbejdet Stamtavle, som er udkommen i anden Udgave i København 1841. Den anden er den, vor Sognepræst var et Medlem af. Over den foreligger der to Stamtavler, hvoraf den ene ogsaa er udarbejdet af Kaptajn Lengnick og findes i 2. Bind af hans Genealogier paa Bagsiden af et Blad med Efterkommere af Martin Tegner paa Forsiden, og den anden er bleven trykt i Viborg under Titelen: „Efterretninger om Slægten Stampe. Udarbejdet paa Foranstaltning af P. V. Stampe, Fabrikant i Aarhus, af Alb. Philipsen, Kantor og Klokker ved Viborg Søndresogns Kirke“. I en Anmærkning under sin Stamtavle over denne Slægt oplyser Kaptajn Lengnick, at „en meget møjsommeligt

Undersøgelse i Viborg har givet ham Vished om, at denne Familie ej staaer i Forbindelse med den af ham tidligere udgivne Stampeske Stamtavle“; i en Anmærkning til denne, som findes efter Oversigtsregistret, siger han, at „en i Jylland levende Familie Stampe har optaget Navnet efter Jacob Stampe, Købmand i Viborg, † 1741“; og efter en Meddelelse fra afd. Arkivar ved Raadhusets Arkiv i København, Dr. phil. O. A. Nielsen, som denne havde fra Kaptajn Lengnick selv, var det en Karl, som tjente hos denne Købmand, der først optog Navnet. Endelig har den tredie Slægt faaet sit Navn paa en lignende Maade, idet en Karl hos vor Sognepræst Jacob Stampe i Aastrup efter ham „lod en Søn, han fik, døbe Jacob Stampe Pedersen eller Sørensen, men Sønnen bortkastede det sidst nævnte Navn og kom da til at stifte en ny Familie Stampe“.

Af disse to Familier er det altsaa den mellemste, der vedkommer os her. I Almindelighed maa det da bemærkes, at der imellem de to ovennævnte Stamtavler over den i Enkeltheder findes en Del Uoverensstemmelser, som ikke alle kan have deres Grund deri, at Lengnick efter en Erklæring af ham selv, som findes udtalt paa samme Sted som den oven anførte, jevnlig udelader Descendenter, der er bortdøde enten i en meget ung Alder eller dog ugifte. I den Anledning skal jeg her indskrænke mig til at bemærke, at den Jacob Henrichsen Stampe gift med Anne Enevoldsdatter og død 1741, som Philipsen stiller i Spidsen for sin Stamtavle og omtaler nærmere Sd. 7, maa antages at falde sammen med et Medlem af den store Stampeske Slægt, Købmand Jacob Stampe i Viborg, som hos Lengnick Sd. 6 betegnes som Farbroder til Gehejmestatsministeren, Søn af en Præst Henrik Stampe og gift med Anne Enevoldsdatter „uden Børn“, født 1685, død 1741. Men i saa Fald kan Philipsen ikke have Ret, naar han som Søn af ham

sætter Jørgen Jacobsen Stampe, Avlsmand i Viborg, som hos Lengnick staar som Stamfader til vor Præsts Familie. Snarere maa det antages, at det er ham, der efter Dr. O. Nielsens Meddelelse har tjent hos Købmand Jacob Stampe og optaget Navnet efter ham. Men dette synes ikke at passe til Fornavnene Jørgen Jacobsen, som han bærer baade hos Lengnick og hos Philipsen. Denne Vanskelighed har jeg ikke villet undlade at antyde men tør ikke indlade mig paa noget Forsøg paa at klare Sammenhængen.

Derefter kommer jeg til at tale om selve vor Sognepræst **Jacob Stampe**. Til Oplysning om hans Livsforhold foreligger der en Opskrift paa 16 Kwartblade, som han selv har affattet 1852, otte Aar efter at han var bleven Præst i Nørre-Nebel, og desuden de fem første Sider af en Omarbejdelse deraf, som han har begyndt seks Aar senere men ikke faaet udført længere end til det Tidspunkt, da han i Aaret 1822, efter at have taget den filosofiske Eksamen, maatte forlade København og overtage en Stilling som Huslærer. Desuden har han efterladt sig en Dagbog, som han har begyndt i August Maaned 1846, to Aar efter hans Forflyttelse til Nørre-Nebel, og fortsat til 12. August 1870, tredie Dagen før hans Død. Men de Bidrag, denne Dagbog kan give til nærværende Skildring, vil jeg vente med at benytte mig af til en senere Lejlighed; her vil jeg først meddele den gamle Præsts egen Livsskildring.

Jacob Stampe begynder da med at fortælle, at han er født i Viborg den 2. Oktober 1800. „Min Fader“, skriver han i den oven omtalte Omarbejdelse fra 1858, — og hvor jeg gengiver hans egne Ord, vil jeg i Forening med hans eget Sprog følge hans egen Retskrivning og Tegnsætning, — „er Jørgen Stampe og min Moder var Maren Thostrup. Min Fader var Avlsbruger og Vertshuusholder, og en efter sin Stand oplyst Mand. Hau

lever endnu hos min Søster i Veile, men har nu (1858) allerede i flere Aar været sengeliggende, dog uden Smerter. Min Moder døde den 10de Januar 1812 Kl. 9^{1/2}, om Aftenen i den 10nde Barselseng, men af disse 10 Børn ere vi kun 3 tilbage. Min Broder Niels var Farver i Veile, men har nu solgt Farveriet og lever af sin Formue. Min Søster er gift med en Farver Petersen i Veile, og i Forening med hinanden tilligemed min Halvbroder Peter Stampe i Aarhus underholde vi vor Fader. Min Fader giftede sig 2^{den} Gang den 23de Juli 1813 med Ane Sophie Bregenholt, en Præstedatter fra Haderup. I dette Ægteskab bleve avlede 4 Børn, en Datter Mette Marie, der levede en Tid lang som Modehandlerinde i Veile, blev siden efter gift med en Enkemand Skomagermester Olesen i Veile, men hun døde i første Barselseng med et dødfødt Barn. Peter Vincentz Stampe, født den 25 Novbr 1819, han er nu Farver i Aarhus og sidder i meget gode Omstændigheder. Det 3^{die} Barn i min Faders 2^{det} Ægteskab er Niels; han er Bomuldsvæver i Viborg, men sidder i trange Omstændigheder; og det 4de Barn var Lauge Stampe, han faldt Dagen før Slaget ved Idsted i Stenderup Skov; han blev truffen af en Kugle i Halsen, og døde strax; da han vilde springe over et Dige, blev han skudt. Min Helbroder Niels er født den 24de Januar 1804, og min Helsøster Ane Magrethe er født den 20de Novbr. 1809. Min Faders første Bryllupsdag var den 18de October 1798.

Han var en Tid lang en velhavende Mand, og dette bestemte ham vel for en Deel til at anvende mig til Studeringer. Imidlertid nød jeg dog langt fra ikke nogen god Underviisning indtil mit 12de Aar. Den første Skole, jeg kom i, var hos en Madame Vedsted hos hvem jeg lærte at læse, og siden kom jeg i Skole hos en Haderup, der, saavidt jeg mindes, langt fra ikke tog sig af os med nogen Iver. Jeg kom da i Skolen“

(o: Viborg Katedralskole) „i October 1812, men heller ikke der var Underviisningen god, og desaaarsag blev jeg tilligemed de 7 andre, der kom ind med mig i Skolen, siddende 3 Aar i 1te Classe. Den Tid var den siden som Professor i Mathematikken [bekendte] C. F. Degen Rector for Skolen, og Alt gik Hulter til Bulter. Han var den første Mathematiker i Landet, og dog kunde Dimittenderne fra Viborg Skole saa at sige ingen Mathematik. Hans Eftermand var Hasselbalch, der vel stod langt tilbage for ham i Kundskaber, men under hvem det dog gik bedre med Skolens Bestyrelse. Tidsomstændighederne havde gjort min Fader til en fattig Mand. Ikke desto mindre vedblev jeg at gaae i Skolen, da det gik ret godt for mig. Jeg nød Stipendier og ved privat Underviisning samlede jeg en Deel Penge, saa at jeg kunde føde mig selv det første Aar i Kjøbenhavn. I Aaret 1821 blev jeg nemlig dimitteret, og det ganske ene, jeg kjendte ikke et Mske i Kjøbenhavn uden Studenterne fra de foregaaende Aar fra Viborg Skole. Til Examen *artium* fik jeg *laudabilis*, og ligesaa i Efteraaret 1822 til Examen *philosophicum*. Hvad jeg havde samlet mig i Viborg af Penge, var nu tilsat, og jeg maatte gribe til det Middel, som var det almindelige paa den Tid, at tage imod Information paa Landet.

Tildels ved Anbefaling af Rector Hasselbalch og af Student Schmidt, en Søn af Amtsprovst Schmidt i Wæhr, nu Præst i Tyrsting og Uth ved Horsens, kom jeg til Tyrstrup*) ved Horsens for at informere afdøde Cancelliesecretair Søltofts Børn. De Børn, jeg læste med, vare: 1) Hans Christian Søltoft, der har eiet Lillerup ved Horsens, og siden Clarupgaard ved Aal-

*) Stampe har her nogle Fejl i Navnene. Tyrstrup skal være Tyrrestrup i Søvind Sogn, 1 $\frac{1}{4}$ Mil ONO for Horsens. Tyrsting maa være en Skrivefejl for Tyrsted, $\frac{1}{2}$ Mil S for Horsens. Wæhr skrives nu Vær, $\frac{3}{4}$ Mil ONO for Horsens.

borg. Denne solgte han kort før Krigens Udbrud og tjente meget derpaa, saa at han nu lever af sine Capitaler, og, skal efter Sigende, eie en lille Gaard i Hads Herred. 2) Carl August Søltoft; han tog ikke mere end de 2 første Examinere ved Universitetet, reiste derpaa udenlands, og eier nu Haraldskjær ved Veile. 3) Frederik Anton Søltoft, han tog theologisk Attestats med *Haud illaudabilis*, han eier nu Lerbech ved Veile. 4) Lise Søltoft. Det var kun lidet, jeg læste med hende, hun er nu gift med Ritmester Krone, der en Tid lang eiede Petersholm ved Horsens, men nu lever, saavidt jeg veed, af sine Penge i Kjøbenhavn. Flere af Søltofts Børn læste jeg ikke med. Den ældste, en Datter Marie, er gift med Kammerraad Glud paa Jensgaard, og den næstældste, Sønnen Ole Johan, eier Fædrenegaarden Tyrestrup. Paa denne Gaard levede jeg godt, og før sin Død gav Søltoft mig 200 Rdr. til Hjælp til at fortsætte mine Studeringer, da det var Skik der paa Gaarden, at Huuslæreren blev hjulpen til at faae sin Embedsexamen. — Sekretair Søltoft døde i Aaret 1825 hen paa Foraaret. I Efteraaret 1825 forlod jeg Gaarden efter at have været der i 3 Aar, og Børnene bleve adskilte. Hans Christian Søltoft kom paa sin Onkel, Forvalter Møllers, Contoir paa Gammelstrup, gik siden efter til Søs, men kunde ikke taale Søen, og gav sig da til Landvæsenet og købte Lillerup. Carl August Søltoft kom i Horsens Latinskole, Frederik Anton Søltoft kom til hans Oncle, Pastor Brøkner i Elbek*) for at blive underviist. Lise Søltoft kom i et Institut i Horsens. Ole Johan gik i Horsens Skole, og Marie Søltoft blev hjemme og giftede sig siden med Glud, der forpagtede Gaarden af Ole Johan Søltoft, der købte

*) I Elbæk ligger Præstegaarden i Gangsted Sogn 1½ Mil. NO for Horsens og lige saa langt SSO for Skanderborg..

den paa Auction for omtrent 30,000 Rbdlr. Faderen Sekretair Søltoft var en særdeles formuende Mand og var ved sin Død Eier af 200,000 Rbdlr. Gaarden blev nemlig taxeret til 30,000 Rbdlr, i rede Penge vare der 10,000 Rbdlr og i gode Obligationer 160,000 Rbdlr.“

„Vel havde jeg“, hedder det videre i den ældre Opskrift, „medens jeg var paa Tyrrestrup, begyndt at læse til theologisk Attestats, men, da jeg kom til Kjøbenhavn, tog jeg for Alvor fat derpaa, dog for stærkt, thi allerede samme Vinter paadrog jeg mig en Nerve-svækkelse, som jeg ikke forvandt i flere Aar, om jeg — maaskee — ellers endnu til alle Tider har forvundet den? Jeg troer det neppe. I 1 Aar laae jeg paa Regentsen, og efterat jeg havde læst i 2 Aar, gik jeg op til Attestats og fik *Haud illaudabilis*, dog var jeg meget nærved at have faaet *Laudabilis*.

De Penge, jeg havde samlet mig paa Tyrrestrup, vare nu fortærede, og jeg maatte da tage til mit gamle Haandværk, at være Informator.

I Efteraaret 1827 kom jeg da i Consistorialraad Bechmanns Huus i Raarup ved Horsens. Jeg havde kun 2 høit 3 at læse for; af disse vare de 2 hans egne Børn, nemlig Rasmus Qvotrup Bechmann, der nu er Personel Capellan hos Pastor Balle i Urlev og Stenderup, han er gift med en Jomfrue Qvitsou og har nok ikke faa Børn. Med Emmeline Bechmann læste jeg og, dog kun saare lidet, hun er nu gift med Personel Capellan Carl Bernth i Odder i Hadsherred, først var han ansat som saadan hos afdøde Amtsprovst Schmidt i Væhr og havde da en Gaard i Serritslev, hvor jeg besøgte ham i Aaret 1847. — Som oftest havde jeg og en Pensionair at læse med, nemlig en Søn af Pastor Momme i Gammelbye*), og en Søn af Serena d. Aqueria til Ussinggaard.

*) I Gammelby ligger Præstegaarden i Stouby Sogn, hvor Ole Peter Momme blev personel Kapellan 1818 og Sognepræst 1825.

Under mit Ophold øvede jeg mig og i at prædike, hvilket var mig meget gavnligt, da jeg var meget bange derfor. Under mit Ophold her aflagde jeg for Biskop Birch i Aarhus den homiletiske og catechetiske Prøve og fik for Begge *Laudabilis*. Kort derefter blev jeg kaldet til Personel-Capellan hos Pastor Borgen i Kjørup. Denne min Befordring skete i August 1829, og til 1ste Novbr flyttede jeg dertil. Førend jeg flyttede bort fra Raarup blev jeg forlovet med min Kone Charlotte Necoline Grundahl, født d. 15 August 1806, en Datter af afdøde Degn Grundahl i Hvirring. Det var et stille Huus at være i“ (Bechmanns), „hvorfor jeg heller ikke i Førstningen vel kunde finde mig deri, men siden fandt jeg mig godt deri, og nød nogle af mine glædste og bedste Timer i mit Liv hos Consistorialraaden. Hertil bidrog meget, at der kom mange unge Mennesker der i Huset, ligesom ogsaa Consistorialraaden havde voxne Børn. — Nu ere alle disse unge Mennesker, med hvilke min Kone og jeg tilbragte saa mangen glad Time, adspredte rundt om. Niels Bechmann er nu Præst i Hald ved Randers. Hans Broder Morten Bechmann døde som Huuslærer kort efter at han havde taget theologisk Attestats. Sophie Bechmann døde og, imedens jeg var i Østeregnen. Lovise Bechmann blev i Aaret 1828 gift med Madame Bønnelyckes Søn Lars Bønnelycke. Hun boer nu som en meget velhavende Kone i Fredericia, hvor hun har en Tobaksfabrik. Hun har gjenneemgaaet mange og dybe Sorger, da hendes Mand flere Gange har været sindssvag og nu er paa Bistrupgaard. Den Bønnelyckeske Familie kom meget der i Huset. Niels blev gift med Jomfrue Juliane Bønnelycke, hun døde da han var Præst paa Fuur. Det var et meget fromt Fruentimmer. Han blev siden efter gift med hendes Søster Marie Bønnelycke, hun døde for faa Aar siden i Hald. Han er nu 3^{die} Gang gift med en Jomfrue Brorson, en Datter af Justitsraad Brorson i Hornsyld.

Frue Bröchner med Sønner kom der og meget. Mathis Rod blev Brændeviinsbrænder i Odense, hvor han døde; Glud Bröchner blev Dreier i Aalborg, og Schen:*) Bröchner er Landmand i Horsens Egnen. Peter Bröchner har været bosat flere Steder.

Adjunct Hildach fra Horsens kom der og meget. Ogsaa han er død.**)

Frue Holst med 3de Døttre kom der og. Den ene Datter er gift med Lieutenant Søderberg, der er Landmand i Horsens Egnen. En anden Datter er gift med en Møller Koch[?] ligeledes i Bjerre Herred, og den 3^{die} Datter blev gift med en Skolelærer i det Schlesvigske, til ham flyttede Frue Holst, men om han endnu er i det Schlesvigske, skal jeg lade være usagt, da han, saavidt jeg veed, som dansksindet blev fordreven derfra i Krigen.

Den gamle Degn Serritzlev med Kone, til hvem jeg saa ofte kom, og tilbragte mangen glad Time hos, er og for en Deel Aar siden død.

I Efteraaret 1829 flyttede jeg da fra det uforglemmelige Raarup, men vedblev at komme der, i Almindelighed 1 Gang i hver anden Maaned, saalænge jeg var i Horsens-Egnen.

*) Fornavnet er hos Stampe meget utydelig skrevet; det synes at skulle være Secher-Bröchner. Peter Bröchner var ifølge Vibergs Præstehistorie Provst og Sognepræst i Raarup og døde 1818. Anden Gang var han gift med Johanne Mariane Secher og havde otte Børn, hvoraf Niels Secher B. blev Gaardfæster i Hornborg 1½ Mil V for Horsens, og Niels Glud B. Drejer i Aalborg. Paa Stamtavlen hos Lengnich findes ingen Søn med Navnet Mathis Rod; heller ikke har jeg andensteds kunnet finde nogen, der blev Brændeviinsbrænder i Odense.

***) Samuel Nicolai Madsen, som efter sin Stiffader kaldtes Hildach, blev konstitueret som Lærer ved Horsens lærde Skole i September 1829 og udnævnt til Adjunkt 14. Decbr. 1830, døde 29 Aar gammel 1835.

Omtrent først i November 1829 kom jeg da til Kjørup. Jeg blev ordineret, saavidt jeg erindrer, den 17de November af Stiftsprovst Lindhardt, og med mig Pastor Vest til Nim og Underup, samt min Ven og Skolekammerat Christian Dinesen, der blev Personel Capellan til Voldum og Rud ved Randers. At vi bleve ordinerede af Lindhardt, hidrørte derfra, at Biskop Birch just i disse Dage døde. Den 18de Novbr. reiste jeg igjen fra Aarhus og da begyndte det at fryse og vedblev og dermed paa et Par Dage nær til Marts Maaned. Det var en saare streng Vinter. Min Skorsten faldt ned, og jeg opholdt mig derfor om Dagen over i et Gjestekammer ved Dagligstuen. Den 1ste Søndag i Advent blev jeg indsat til Capellan for Tamdrup Menighed*) af Amtsprovst Ridder Schmidt i Væhr. Fra denne Dag af begyndte altsaa min geistlige Virksomhed, dog var den i det Hele taget kun liden, da Borgen stundom forrettede Gudstjenesten, og selv holdt mange Casuالتaler; Det Meste af Skriveriet lod han Kirkesanger Andersen gjøre, hvorover jeg naturligviis ikke var tilfreds. Det var et meget giestfrit Huus, og hver Aften var der altid nogle Fremmede af Honoratiores fra Byen af. Selskabstonen var ikke passende, og den var ikke god for et ungt Menneske. Det var i det Hele taget ikke noget præsteligt Huus. De Fremmede, der mest kom der, vare Lieutnant v. Bibov og en Skriver Fischer fra Horsens; Madame Hasselbalch og Madame Hornbech, begge Enker i Byen, og Kammerraad Villesen fra Marienborg, samt begge Justesener fra Dagmarsgaard, og endelig Kjøbmand Møller fra Horsens, der siden blev gift med Jomfrue Lise Kolding, en Datter af Proprietair Kolding til Kaas i Salling, og

*) I Tamdrup Sogn findes der ingen By af dette Navn, Præstegaarden ligger i Byen Kjørup.

en Pleiedatter af Pastor Borgen, der var gift med Koldings Søster, men iøvrigt en Datter af hans Formand Pastor Kolding i Kjørerup. Fremdeles kom Forpagter Lauritzen fra Bisgaard der og dagligen i Huset. I Førstningen fandt jeg vel Behag i dette Selskabsliv, men siden efter blev det for mig, der altid havde været flittig og virksom, meget byrdefuldt. Borgen døde ganske pludseligt uden foregaaende Sygdom i Februar 1832 og jeg stod da atter ledig paa Torvet; imidlertid blev jeg der til hen i September, da Borgens Eftermand Provst Basse i Hammel ønskede det, og jeg og gjerne saae det. Under mit Ophold i Kjørerup kom jeg meget ofte op til Bisgaard, og altid hver Søndag efter endt Gudstjeneste. Adspredelse manglede man visseligen ikke i Kjørerup, og hver Vinter-Aften spilledes der Styrvolt. Saaledes vilde Madame Borgen have det. I Førstningen spillede jeg med, sidenefter trak jeg mig tilbage og var da for det meste over i mit Kammer i det vestre Huus. Om Torsdagen var jeg for det meste i Horsens, vel at mærke, jeg gik altid; der er kun 1 Miil dertil. Stundom kom jeg til Tyrrestrup.

Alle disse Kjørerup Bekjendter*) ere nu deels døde og deels adspredte andre Steder hen. Begge Skolelærerne, Andersen i Vinthen og Hansen i Vrønding, ere nu døde. Provst Basse har nu sin Svigersøn Funder til Capellan. Madame Borgen døde et Par Aar efter i Sophienborg, et Sted i Kjørerup, som de eiede.

I September eller først i October 1832 flyttede jeg til Beder Præstegaard, da jeg var constitueret som Personel Capellan hos den derværende Pastor Munch, der led af Slagtilfælde, indtil den virkelige Capellan Rhod kom fra Tørslev. Her vilde Biskop Paludan-

*) Stampe har først skrevet „Kjørerup Venner“ men straks igen overstreget det sidste Ord.

Müller have haft mig til at være Personel Capellan, men jeg selv vilde til Pastor Bagge i Ousted og Taaning, hvor jeg og kom, men paadrog mig derved Biskoppens Unaade; thi jeg blev ifølge en Cancellie-Skrivelse fritagen herfor. Jeg var kun 6 Uger i Beder, og reiste da til Sneptrup-Præstegaard“.*)

Saaledes lyder Stampes egen Fortælling om hans Forflyttelse fra Kørup først til Beder og siden til Ousted og Taaning. Men hans Ord er ikke rigtig klare, og for en Del har vist ogsaa Hukommelsen slaaet ham fejl. Sagens virkelige Sammenhæng synes at være, at da Stampe efter Borgens Død „stod ledig paa Torvet“, har Biskop Paludan-Müller villet have ham til at overtage personelt Kapellani i Beder hos Munch, som led af Slagtilfælde. Men Stampe har selv ønsket at komme til Bagge i Ousted og Taaning. Da har Biskoppen bragt Spørgsmaalet frem for Kancelliet. Af en Skrivelse fra dette af 18. Septbr. 1832 (Fogtmanns-Forordn. 3. Udg. bes. ved Kolderup-Rosenvinge, Dl. 1. 1838 Sd. 721—24) fremgaar det, at „en Biskop havde forespurgt, om et Stifts Biskop ikke er berettiget til at henvise en tjenstledig personel Kapellan til et andet Sted, hvor hans Hjælp er fornøden, saa at det ikke er overladt til Kapellanen men til Biskoppen at bestemme, til hvilken blandt flere til Medhjælp trængende Præster han skal hentage, saafremt han ønsker at tjene længer som Kapellan og ikke foretrækker det private Liv“. Men Kancelliet svarer: „En tjenstledig Kapellan er vel efter Reskript af 23. Decbr. 1729 pligtig at tage anden Kapellantjeneste i Stiftet, og den Præst i Stiftet, som behøver Kapellan, pligtig til at tage imod ham efter Biskoppens Anvisning, uden at kunne faa nogen Kandidat udnævnt. Men at Biskoppen skulde kunne tvinge:

*) Sneptrup er Navnet paa Præstegaarden i Ousted Sogn.

nogen ledig Kapellan, der har Lyst til at lade sig antage som Kapellan hos en (dertil kvalificeret) Præst i Stiftet, til at tage Tjeneste hos en anden Præst, hvor Biskoppen anser hans Hjælp mere nødvendig, er noget, som ikke ligger i hint Reskript. En Udvidelse af den Tvang, som efter de gældende Regler paaligger dels Kapellanen, dels Præsten, er og lidet tilraadelig, da det personlige og huslige Forhold, hvori en Kapellan pro persona træder til vedkommende Sognepræst, er af den Natur, at det altid er ønskeligt, at det kan stiftes ved frit Valg, hvilket fri Valg og er Lovens Princip. Videre Tvang er ikke hjemlet i Lovene og bør neppe indføres“. Saaledes havde altsaa Kancelliet „fritaget“ Stampe for at tage til Munch i Beder; og han blev da udnævnt til personel Kapellan for Ousted og Taaning d. 28. September 1832, altsaa 10 Dage efter, at Kancelliet havde udtalt sig som oven anført. Derimod er Diderik Müller Roed (ikke Rhod) først bleven udnævnt til Kapellan i Beder d. 23. Nvbr. s. A. Og naar da Stampe siger, at han selv først i Oktober flyttede til Beder, maa Sagen formodentlig hænge saaledes sammen, at han frivillig og med Bagges Tilladelse har paataget sig at hjælpe Munch for en kortere Tid, indtil han fik en Kapellan beskikket, og denne saa kom til Beder. Stampe har altsaa været i Beder fra „først i Oktober“, som han selv siger, til henimod den Tid, da Roed kunde komme, omtr. 23. Novbr., altsaa, som han ligeledes selv siger, seks Uger. Hvorledes det viste sig, at han „havde paadraget sig Biskoppens Unaade“, vides der intet om.

Stampe fortæller videre: „I Ousted og Taaning Kirker blev jeg den 2^{den} Søndag i Advent da atter af Amsprovst Schmidt indsat til Capellan, denne Gang med Embedet paa eget An- og Tilsvar, hvilket jeg dog aldrig fik, da den Gamle fortrød det, og jeg da for at

føie mig efter ham, overlod ham Fattigvæsenet og en Del andre Grene af Embedet. Havde jeg syntes, at der var for stor Adspredelse i Kjørerup, da syntes jeg, at her dog var for liden. For lidt og for meget for-dærver Alt. Derfor maatte jeg se mig om efter Adspredelser andetstedes, og disse fandt jeg da og, thi jeg var ung og rask, og gjorde Meget af at gaae. Bagge med Kone vare meget gamle Folk, de kom kun sjeldent ud, hun næsten aldrig, og han kun en Gang imellem til Hylke Præstegaard. Om Onsdag og Søndag Eftermiddag var jeg som oftest paa Havreballegaard, og om Mandag Eftermiddag gik jeg i Almindelighed til Lillerup, som Hans Christian Søltoft*) ejede, og vendte hjem igjen om Tirsdag Formiddag. Og blev Ugen endnu for lang for mig, da tyede jeg gjerne over til Møballegaard eller og en Gang imellem til Horsens. Mine Raarup Reiser vedbleve at gaae deres Tour, altsaa i Almindelighed hver anden Maaned. Lillerup og Havreballegaard vare mine sædvanlige Tilflugtsteder. Paa Havreballegaard boede Müller, en ret flink Mand, jeg nød meget godt i hans Huus og tilbragte mangen glad Time der. Han var en ivrig Jæger, og vi fik særdeles meget Vildt der, hvilket kom mig vel tilpas, da gamle Madame Bagge med al Agtelse ellers for hende, kneb meget paa Kosten. Müller solgte Gaarden i Aaret 1847 og flyttede til Aarhus-Eggen. Om han lever endnu veed jeg ikke. Jeg besøgte ham i Aaret 1847, og da vare han og hans Kone temmelig raske. Havreballegaard var et muntert Sted; deres Børn vare voxne paa Een nær, der var desuden en Forvalter Ramsing paa Gaarden og en H^r Sehested i Kost, saa at der var altid Liv og Munterhed. Til Stadighed opholdt der sig og en Jomfrue Eriksen der. Undertiden kom jeg og over

*) se Sd. 8.

til Pastor Brandt i Kattrup; dog hans Selskab var mig mindre behagelig. Jeg tog ham til Alters. I hvorvel mit Liv saaledes henrandt under Adspredelser, og i en vis Henseende paa en behagelig Maade, saa var jeg dog hjertelig kjed af dette Liv, og ønskede meget at blive Sognepræst. Mit Ønske saae jeg og opfyldt, da jeg i December 1834 blev kaldet til Sognepræst til Aastrup og Starup Menigheder her i Ribe Stift.

Førend jeg flyttede til Aastrup, var jeg i Raarup i henved 14 Dage. Den 27de Januar 1835 kom jeg da om Aftenen til Aastrup. Det var i Sandhed en maadelig Præstegaard, og det østre Huus var endog faldefærdigt. Der er ikke noget ordentlig Stuehuus, men samme er indrettet i den søndre Længde, der engang i Tiden var Lade og Stald. Da nemlig Pastor Otzen kom der, var Stuehuset af Ælde i en ubeboelig Tilstand, og han byggede sig da ind i bemeldte Længde. Her indrettede han sig nogle Værelser, og boede i. Jeg begyndte strax at reparere paa Gaarden; jeg stod den Gang i min Alders kraftigste Aar og havde et godt Haab til Fremtiden. Da jeg blev kaldet dertil, havde jeg kun 200 Rbdlr. Det var Alt, hvad jeg havde sammensparet af min Capellanløn, der aarligt udgjorde 200 Rbdlr., samt Alt frit i Huset, og i Ousted og Taaning havde jeg desuden en Offerdag, hvilket jeg ikke havde af Tamdrup Menighed, dog gav de mig en Offerdag, da jeg reiste derfra. — Min Formand i Aastrup, Pastor Steenberg, var flyttet bort tilligemed Familien til sit ny Kald Resen og Humblum, og jeg fik da min Kost hos Forpagteren Morten Jensen. Jeg var saaledes næsten ganske ene i Præstegaarden; og dog gik Tiden ret godt for mig. Jeg var beskjeftiget med Præstegaardens Reparation, og sysselsatte dermed mine Tanker. Det østre Huus havde jeg ganske nede, og de andre bleve eftersete, saa godt jeg formaaede. Vel var denne Reparation

mig kostbar, nemlig 100 Rbdlr., men fra den Tid af havde jeg heller ikke i al den Tid, jeg var der, betydelige Udgifter paa Gaarden. Det søndre og vestre Huus ere sammenbyggede, saa Præstegaarden har en besynderlig Figur. Den 21de August 1835 havde jeg Bryllup, det stod i Raarup Præstegaard, og kort derefter flyttede jeg med min Kone ind i Gaarden. En betydelig Hjælp havde jeg af mine forrige Disciple Hans Christian Søltøft, og Carl August Søltøft, af hvem jeg fik i Alt tillaans 600 Rbdlr., i Præstegaarden stod af Indløsningssummen 420 Rbdlr. og forrentedes til den geistlige Enkekasse. Denne Gjæld overtog jeg da ogsaa, og jeg var da i en Gjæld i Alt af 1100 Rbdlr. Min Kone var aldeles blottet for Formue. Imidlertid laae Gjælden mig dog aldeles ikke paa Hjerte, jeg haabede paa Fremtiden, og var et kraftigt Menneske baade paa Sjæl og Legeme. Haabet om et bedre Kald i Fremtiden var den opmuntrende Tanke, der idelig besjælede mig. — I Efteraaret 1835 døde den gamle Degn Birch, og Skolevæsenet maatte saaledes organiseres efter Anordn. af 29 Juli 1814. Dette gav mig ikke Lidet at bestille, ligesom jeg og troer, at jeg ikke udrettede Lidet i Embedsaffairer. Fattigvæsenet maatte og ordnes, da der før saa godt som ingen Fattige havde været, og der just kort før min Ankomst kom en hel Familie dertil, og skulde ganske underholdes af Fattigvæsenet. De nye Psalmebøger bleve og indførte i min Tid*), ligesom og Jordemodervæsenet blev ordnet, og i denne Henseende traadte Aastrup og Starup Sogne i Forbindelse med Faaborg Sogn.

Imidlertid indtraf der og huuslige Lidelser for mig. Min Kone faldt nemlig i en særdeles haard Sygdom, hver Gang hun var i Barselseng, og dette skete 2 Gange

*) Kingo afløstes af „evangeliske“.

der, nemlig den 17de Mai 1836 med min ældste Søn Hans Gram August Stampe, og den 7de Februar 1843 med Christian Peter Georg Stampe. Imidlertid forvandt hun dog hver Gang, Gud være lovet! den haarde Sygdom, hun var underkastet.

Jeg havde ikke Evne til selv at drive Præstegaarden, og havde den derfor hele Tiden bortforpagtet. Efter Morten Jensen fik jeg en Forpagter Søren Peter Hansen, et halvgalt Menneske, der foraarsagede mig mange ubehagelige Timer. I oeconomisk Henseende gik jeg dog fremad, og da jeg forlod Aastrup var jeg ganske gjældfri*). Sommeren 1844 var den strengeste Tid, jeg nogensinde har haft; jeg blev nemlig først angreben af la Grippe, hvortil kom Gigtsvaghed, jeg troede stundom neppe, at jeg vilde kunne udholde denne Sygdom. Imidlertid overstod jeg den dog ved Guds Bistand, men dog har jeg siden den Tid i større eller mindre Grad været hjemsøgt af Gigtsvaghed, og det næsten altid. Dog har den, takket være Gud! ingensinde hindret mig i at forrette mit Embede!

Aastrup Præstegaard ligger isoleret, og da den ligger i Hedeegnen, synes Opholdet der for de Fleste at maatte være meget kjedsommeligt. Imidlertid har jeg maaske aldrig kjedet mig mindre nogetsteds end der. Jeg var huusligt lykkelig, og var tilfreds i min Stilling, ligesom og Beboerne altid vare flinke imod mig. Familien var kun liden, og jeg levede godt der. I hvor meget jeg end, da jeg var i Østereggen, var kommen ud iblandt Fremmede, saa følte jeg dog ingen Trang dertil nu. Dette var unægtelig en Lykke for mig,

*) Dette vil sige noget, da Aastrup-Starup paa den Tid var et af de ringeste Kald i Danmark. Men baade Præsten og hans Kone var fortrinlige Husholdere. Deres Købmandsregning beløb sig ikke til mere end 20 Daler Kurant om Aaret.

efterdi der i begge disse Sogne ingen Honoratiores ere, og der er langt til Naboerne. Gjørding Præstegaard og Emdrupholm*) ere de nærmeste, dog selv til disse kom jeg i det Hele taget kun sjældent. Da jeg kom til Aastrup, var den gamle Rosenvold i Gjørding, og efterat han havde nedlagt sit Embede og var flyttet med sin Søn til Bjert ved Colding, kom Pastor Hansen dertil. Med begge disse omgikkes jeg, og vi toge hinanden til Alters.

Med Proprietair Nielsen paa Emdrupholm havde jeg ikke Omgang, men derimod med Cancellieraad Mynster, der med Familie boede i den ene Fløj af Gaarden. Det var i Grunden de to eneste Familier, vi stode i selskabelig Forbindelse med. Et Par Gange om Aaret kom jeg til Ribe, og hermed vare da mine Reiser endte. Stundom kom Pastor Viberg i Ravnsøe til os, og undertiden Pastor Ramsing i Andsagger, naar han reiste til Ribe. Disse vare da de fremmede Ansigter, vi i Almindelighed saae.

Dagligen gjorde jeg mig Bevægelse i den frie Luft, som oftest var jeg hver Dag oppe paa Gammeljord hos Smedden Houlich Therkeldsen og slog en Sladder af med ham. Ned til Gjettrup til Anders Lauritzen kom jeg og temmelig meget, og saaledes gled Tiden da hurtigt hen for mig, og aldrig er nogen Tid gaaet saa hurtigt for mig, som den i Aastrup. Stundom tog jeg og Staven i Haanden og vandrede til Faaborg Mølle eller op til Niels Hansen i Faaborg Kroe. Med disse 2 Familier havde jeg ikke saa lidet at gjøre. Jeg confirmerede flere af Faaborg Møllers Børn, og Familien var altid meget tjenstagtig imod mig. — Da jeg derfor var flyttet

*) Hos Trap Endrupholm i Nykirkesogn, Hovedsognet til Annekset Faaborg. I Nykirkesogn ligger Præstegaarden i den senere nævnte Landsby Ravnsøe.

fra Aastrup, længtes jeg ret inderligt efter dette Sted; jeg havde tilbragt mit Liv der tilfreds i min Stilling, og tilfreds med det Lidet, jeg havde, og jeg har ofte takket Gud for, at jeg fra Barndommen af kun var vant til Lidet*).

Under den 25de Juli 1844 kaldte Christian den 8de mig hertil. Da afdøde Provst Eiler i Leirskov var paa Kirke- og Præstegaardssyn i Aastrup den 18de og 19de Juni 1844 overgav jeg min Ansøgning om Nørre-Nebel og Lydum. Jeg havde seet det beskrevet i Aviserne, men syntes, at det var for stort, og at det derfor ikke kunde nytte mig at søge det. Dén, der igjen vakte Ideen hos mig om at søge det, var Pastor Viberg i Ravnsøe, men tilføjede han: „det nytter Dem ikke at søge det, thi den afdøde Pastor Bloch har 3 Sønner, som søge det, og man antager, at Een af disse faaar det“. Jeg søgte det dog, langtfra ikke med noget Haab om at faae det, men for atter at gjøre en Begyndelse med at søge Embeder, da jeg i flere Aar slet ikke havde søgt, og i al den Tid, jeg havde været i Aastrup, ikke havde søgt flere end 2 a 3 Kalde. Jeg var imidlertid heldigere, end jeg havde ventet, og allerede den 30de Juli fik jeg fra min Ungdomsven Postmester Rostrup i Varde Brev om at jeg var kaldet hertil. Efterretningen herom var imidlertid ingenlunde glædelig for mig i en vis Henseende, da mit Helbred i denne Tid kun var daarligt, jeg havde ondt ved at bestride, hvad jeg havde, end sige mere. Imidlertid styrkede dog Gud mig, saa at det gik bedre end jeg havde ventet, og jeg kan i denne Henseende ikke noksom takke Gud. Den 13de August 1844 saae jeg første Gang Nebel Præstegaard,

*) Udenfor Havestuedøren i Aastrup Præstegaard fandtes endnu 1891 et stort Æbletræ, som Stampe havde plantet; oprindelig havde der været to, et for hvert af Børnene, men det ene var siden bleven fældet.

og den 28de Septbr kom jeg hertil for at blive her. Den 18de Søndag efter Trinitatis blev jeg indsat til Sognepræst her for disse Menigheder af nuværende Biskop Daugaard i Ribe, der dengang var Provst og Præst til Thorstrup og Horne. Med Hensyn til Embedets Ordning, da har denne ingen Bryderier foraarsaget mig, efterdi min Formand var en nøiagtig Mand, der havde Alt i Orden. Det Eneste, som stod tilbage at ordne, var det nye Hartkorn, der rigtigt nok var et vidtløftigt Arbejde, men man skal heller ikke slippe fri for alle Ubehageligheder. Forresten er omtrent Alt vedblevet at gaae i den gamle Orden, som engang var indført, og som holder sig temmelig nøie til Anordningen. Præstegaards-Bygningerne vare vel ved min Ankomst i en maadelig Forfatning, men min Formand var en gammel Mand, der var her i knappe Aaringer og havde mange Udgifter paa sine Børn, saa man heller ikke med Rimelighed kunde forlange, at han skulde sætte mere end nødvendigt paa Bygninger, jeg har nu, som jeg troer, overvundet de største Besværligheder, og haaber ved Guds Bistand at overvinde, hvad der endnu maatte staae tilbage. — Den værste Tid, jeg har tilbragt her, var den Tid, da Schlesvigholstenerne gjestede os. Denne Skjebne havde jeg tilfældes med alle Andre her i Egnen, og jeg fik dog en Del Erstatning. Mine Udgifter til dem beløbe sig i eet og Alt til 82 Rbdlr. 5 $\frac{1}{2}$ 12 β , og Erstatningen blev i Alt 62 Rbdlr. 5 $\frac{1}{2}$, herfor fik jeg en uopsigelig Obligation paa 50 Rbdlr. og Resten 12 Rbdlr. 5 $\frac{1}{2}$ i rede Penge. — De første 4 Aar havde jeg til Forpagter afdøde Gaardmand her i Byen Jens Christensen, men i Foraaret 1849 modtog jeg selv Gaarden, da man har om ikke større Indtægter heraf, saa dog større Magt i sin egen Gaard. — I Aaret 1846 satte jeg min ældste Søn August i Kost og Underviisning

hos Student Velleius i Lille-Emdrup*), som jeg kjendte fra Aastrup, og da han havde været der omtrent i 1½ Aar kom han i 3^{die} Classe i Ribe Skole. Selv havde jeg læst en Del med ham, ligesom jeg og gjør for nærværende Tid med min yngste Søn Georg. Dog Informatorlivet bliver mig stedse kjedsommeligere, jo ældre jeg bliver, saa at jeg derfor, dersom Omstændighederne tillade det i oeconomisk Henseende, snart agter at nedlægge mit Informator-Haandværk. —

De første Aaringer, jeg var her, vare meget fordelagtige for mig i oeconomisk Henseende, og foruden hvad der medgik til Bygningernes Reparation, oplagde jeg dog saa meget, at jeg kunde besætte Præstegaarden udvendigt. Krigen gjorde en betydelig Standsning i min Formues Forøgelse, og det har ikke været betydeligt mere, end at jeg har holdt Ballance. Dette Aar nemlig 1852 synes, naar ikke andre uforudsete Omstændigheder indtræffe, at ville blive mere indbringende for mig.

I øvrigt er mit Liv henrundet paa en behagelig Maade her. Adspredelser har jeg ikke manglet. De første Aar, jeg var her, fandt jeg megen Behag i at spadsere ud til Gabet og see paa Fiskeriet. Vel har min Lyst dertil aftaget, dog er det mig altid en stor Fornøjelse at komme derud, Alt derude er saa ganske modsat Livet herinde i Landet, saa at det ikke kan andet end være en behagelig Afvexling. Mine Nabo-præster Gulstad og siden Brandt i Henne, Tejsen i Lunde, og Bøggild siden Jørgensen i Bork har jeg stedse staaet i venskabelig og selskabelig Forbindelse med. Desuden har jeg og staaet i selskabelig Forbindelse med Gaardmand Jens Jacobsen og Enkemadame

*) Hos Trap Lille-Emdrup, en Gaard i Vejrup Sogn, Annekset til Gjørding.

Jacobsen, samt Brændeviinsbrænder Nielsen, alle i Rærup*).

Mit Forhold til Menighederne har stedse været godt, og der er kun 1 Mand i dem begge, som jeg egentligen har haft Misforstaaelser med, og disse bleve egentligen foraarsagede ved Sogneforstanderskabets Anliggender. At Præsten ved Sogneforstanderskabernes Oprettelse er bleven sat i en skjev Stilling til Menighederne, lader sig ikke nægte.

Beboernes Forhold har i det Hele taget været meget godt imod mig, og jeg har altid været veltilfreds med dem, ligesom de og altid have givet mig Beviser paa Velvillie og Tjenestvillighed. Her har jeg nu tilbragt min modnere Alder, og her ønsker jeg og, om det er Guds Villie, at nedlægge min Vandringsstav. Jeg nærmer mig nu Alderdommen, og det er min Bøn til Gud, at han endnu en Del Aar vil give mig Kraft til at virke til Held og Velsignelse for begge Menigheder, og at mit Livs Aften ovenpaa et nøjsommeligt og bevæget Liv maae blive blid og rolig, og at mit Liv saaledes maa ende i Fred med Gud, Fred med mig selv og Fred med mine Medmennesker!!⁴

Saaledes lyder altsaa den Skildring, Jacob Stampe selv har nedskrevet, af sit Livs Begivenheder og Forhold, et Par Aar efter at han var indtraadt i det sjette Tiaar. Jeg tænker, det gaar dem, der komme til at læse den, ligesom det er gaaet mig selv, saa at de blive forundrede, naar de se ham slutte med at kalde sit hidtilværende Liv nøjsommeligt og bevæget. I det aandelige har Beretningen ingen stærke Bevægelser at

*) En By i Lydom Sogn, Annekset til Nørre-Nebel.

melde om; og den bærer da heller ikke Mærke af, at han skulde have følt de Tilskikkelser, der hidtil havde overgaaet ham i det udvortes, som sværere, end de virkelig havde været. Og som han har ført sit Liv hidtil, saaledes bliver han ved at føre det herefter. Selv har han sat os i Stand til at følge ham i alle Enkeltheder saavel i de udvortes Forhold som i de indre Bevægelser, Tilskikkelserne voldte ham, ved den oven omtalte Dagbog, medens denne i og for sig selv er et af de mange Vidnesbyrd, der lade sig paavise, om den stærke Trang, han har følt til at have Øje med alt og altid at være i Virksomhed, om ikke paa anden Maade saa ved at bruge Pennen. Thi den udgør et meget omfattende Værk i ni Folianter, hvori Siderne foruden en Rubrik yderst til venstre til Datoen indeholde seks Piller, nemlig først en til Termometrets Stilling og en til Barometrets, dernæst en til Vindens Retning og en til Vejrets Beskaffenhed, — disse fire Rubrikker har han udfyldt straks om Morgenens, men undertiden har han ogsaa siden hen paa Dagen gjort Optegnelser om indtrufne Forandringer; Folk i Sognet ved endnu at fortælle, at de hos ham til enhver Tid paa Dagen kunde faa Besked om Udsigterne med Vejret; en femte Rubrik var bestemt til det forefaldende Avlsarbejde, og endelig den sjette og langt den største til „andre Forretninger m. m.“, hvor han ogsaa har optegnet Dagens Begivenheder. Denne Dagbog opbevares for Tiden i Nørre-Nebel Præstegaard; og den tidligere Sognepræster, Peter Riemann, hvem jeg i sin Tid saa blandt mine Elever i Odense Katedralskole, har efter den redebont meddelt mig dels udførlige Uddrag, dels ligefrem Udskrift af store Stykker. Desuden har jeg saavel fra ham som fra andre, deriblandt Folk, der selv har kendt Jacob Stampe og hans Hustru, modtaget Meddelelser dels om deres egne Erindringer fra deres umiddelbare Samliv

med de to Mennesker, dels om det Eftermæle, disse har efterladt sig paa de forskellige Steder, deres Liv har ført dem til at leve og virke paa i kortere eller længere Tid. Derefter skal jeg da forsøge at give et Rids af deres Billede, som det er kommet til at staa for mig.

I Præsten selv ser jeg da, i Korthed sagt, en fuld-støbt Mand, saadan som hæderlige Mænd var flest i det Slægtled af vort Folk, der gik nærmest forud for det, jeg selv hører til, saadanne som de ret naturlig maatte blive ved at faa, først deres Opdragelse og tidligste Udvikling i Rationalismens Skole under de temmelig stramme Baand, der var et Medfør af det patriarkalske Forhold, der i Aarhundredets Begyndelse endnu var herskende i Husene, og dernæst deres Ungdomsudvikling under de trange Kaar, vort Folkesamfund i sin Helhed saavel som de enkelte Medlemmer af det var stædte under i den Menneskealder, der aabnedes med Eng-lændernes Overfald 1807. Under utrættelig Arbejdsomhed i den umiddelbare Ledelse af Præstegaardens Drift,aarvaagen Omsorg for at bringe eller holde dens Bygninger i forsvarlig Stand og den strengeste Nøjagtighed saavel i forretningsmæssig Udførelse af, hvad han har set som sine Embedspligter, som i Anvendelsen af det timelige Gods, han selv havde samlet sammen, har han med sin varmhjærtede og dybtfølende, i Grunden livlige men i den daglige Færd stille og rolige Hustru levet et nøjsomt og tarveligt Liv, saa at de to jevne, flittige og sparsommelige Folk stadig har kunnet lægge Skilling paa Skilling og tilfredsstille deres Trang til efter Lejlighed at berede de to Sønner, de saa fødes og opvokse i deres Hus, lettere Kaar i det udvortes, end de selv havde haft. Det Arbejde, han har følt sig forpligtet til, har han aldrig opsat, end mindre forsømt, snarere har han været i Forhaand med det, deriblandt

ogsaa med Prædkener og Lejlighedstaler, som han fra først af har samlet og opbevaret og siden altid haft liggende i stort og stadig voksende Forraad, idet han ikke har nøjets med at udarbejde og i sin Hukommelse indprente, hvad der deraf har udkrævets i bestemt Anledning, men ogsaa uden nogen saadan jævnlig har forfattet Prædkener og Taler og gemt dem hen, for at han ved mødende Anledning kunde have dem at ty til, daglig gennemgaaet dem, dog vel egentlig kun dem deriblandt, som han kunde vide, han vilde faa Brug for i den nærmeste Fremtid, og jævnlig lært en eller anden af dem udenad, for at han ogsaa kunde have dem paa Forraad i Hukommelsen. For de fleste Præster i Nutiden vil denne Maade at tage den paagældende Del af deres Livsgerning paa sikkerlig tage sig ud, som var den en rent udvortes Forretning. Alligevel laa den vel nok temmelig nær for Datidens Præster i Medfør af den da almindelige Skik at lade Prædkenen væsentlig bestaa i en Udvikling over et enkelt Begreb eller særligt Livsforhold. Dog har den, saaledes som Stampe gennemførte den, endog i Samtiden for hans Sognefolk været saa paafaldende, at der imellem dem i Nørre-Nebel Sogn har gaaet og endnu gaar det Ord om ham, at han skal have sagt, at naar en Præst først havde været i Embede i syv Aar og i den Tid udarbejdet og hængemt sine Prædkener, saa maatte han være forsynet for hele sit Liv. Alligevel har han i Aastrup Sogn ikke efterladt sig noget andet Eftermæle om sin Forkyndelse, end at man nu om Stunder siger, at han prædkede særdeles godt. Og i Virkeligheden har han da ogsaa saaledes taget den paa samme Maade, som nu til Dags mangan Foredragsholder bærer sig ad med sine Foredrag. Ellers staar det jo i og for sig til at vente, at han i sin Prædken væsentlig ikke har givet andet end tør Moral; og dette tyde da ogsaa de mundtlige Over-

leveringer i det væsentlige paa. Det aandelige Livsindhold, han har haft at tage til, har næppe været af anden Art, end at man nu vilde betegne det som alvorlig rationalistisk Guds frygt med kristelig Farve. Og Livets dybere Rørelser har han som Ordets Tjener ikke været paavirket af eller knyttet sig til. Sygebesøg indlod han sig ikke ukaldet paa at gøre; endnu mindre gav han sig af med, hvad man i Almindelighed forstaaer ved en „Sjælesørgers Gerning“. Heller ikke kom han nogen Sinde til gejstlige Konventer. Ellers levede han i andre Henseender meget med i sin Kreds, navnlig var han altid godt kendt med sine Omgivelsers Formuesforhold. Udenfor Hjemmet var han ingenlunde faamælt eller tilknapet men fandt Tilfredsstillelse ved Besøg hos Mænd i Sognet, som han kunde faa sig en livlig Samtale med, dog kun meget sjældent om aandelige Ting, heller ikke om Politik, men egentlig kun om almindelige dagligdags Forhold og Hverdagsbegivenheder. Saa aabent som hans Øje og Sind har været for alt sligt, — „I Dag har Mads Laursens farvet rødt“, hedder det ensteds i hans Dagbog. „Hvem var det, der kom kørende til jer i Formiddags?“ kunde han spørge en Mand, hvis Port han kunde se fra sit Vindue — har han kunnet vinde omfattende Kendskab til sine Sognefolks Forhold og Liv, hvad der har kommet ham til gode ved hans Lejlighedstaler, som i Almindelighed tiltalte hans Tilhørere langt bedre end hans moralske og moraliserende Prædikener. Og lige saa aabent har Sans og Følelse været hos ham for Forhold og Tildragelser i Naturen; i sin Dagbog har han ved Vintertid stadig gjort Optegnelser om sine Iagttagelser over Trækfuglenes Flugt og mod Vinterens Slutning over Foraarsbebudernes Komme, sine „Naturglæder“, som han kalder dem. I Slægt hermed er vel den Tilfredsstillelse, han ovenfor selv har sagt, han havde faaet ved at lægge

Mærke til det ejendommelige Livsrøre, han kunde blive Vidne til ved Nymindegab. I det hele har de udvortes og timelige Forhold hos ham fundet Øjne og Øren aabne og vakt livlig og virksom Deltagelse; men denne har dog for de menneskelige Tings Vedkommende kun strakt sig til Kredsen nærmest omkring ham selv og ikke paa samme Maade omfattet Folkesamfundet, som han hørte til. I politisk Henseende har han været konservativ, medens han dog ogsaa i visse Stykker har kunnet følge med Tiden, som naar han i Aastrup fik Sognefolkene til at indføre den ny Salmebog. Heller ikke har han villet holde sig ukendt med eller uberørt af de Bevægelser i Tiden, der stod i Forbindelse med friere Længsler, navnlig i de Lag af Befolkningen, der den Gang ikke havde nogen mere ligefrem Indflydelse paa Ledelsen af de offentlige Anliggender. Af Dagblade holdt han saaledes ikke blot „Flyveposten“ men ogsaa „Almuevennen“; og i Dagbogen giver han ofte sin Harme Luft over Herremændenes alt for store og vilkaarlige Magt i gamle Dage. Utrættelig arbejdsom har han været, strengt nøjagtig og Ordensmand indtil Fingerspidserne. Hans Arbejdsomhed har ikke blot omfattet det daglige udvortes Arbejde med Præstegaardens Drift og Tiendens Afsætning, men ogsaa sat sig et Minde i skriftlige Optegnelser; han har ikke nøjets med at nedskrive den foran gengivne Beretning om hans eget Livs tidligere Begivenheder og Forhold eller med at føre sin Dagbog, den man, efter den Maade den er ført paa, kunde synes, alene maatte være nok til at optage ethvert ledigt Øjeblik for en Mand, men ogsaa efterladt sig flere mindre Opsatser. Et Hefte fra 1852 handler om „Landsbypræstens Stilling i Jyllands Vesteregn nærmest betragtet med Hensyn til Egnen Vesten for Varde“; et andet har han overskrevet: „Angaaende religiøse og verdslige Skikke i Nørre-Nebel

og Lydom Sogne;" atter andre: „Angaaende Nymindegab Kro“, „Angaaende Lydomgaard“ o. s. v. Der findes ogsaa fra hans Haand et Uddrag af Røhrs Værk om Palæstina med Titel: „Jesu Rejser under sit Lærerembede“. Endelig har han ogsaa givet sig af med Landmaaling og Korttegning. I alt, hvad han tog sig for, saavel ved Arbejder og Forretningerne som i sin daglige Livsførelse, overholdt han den strengeste Nøjagtighed, og det i saadan en Grad, at det godt kunde kaldes Smaalighed. Dette giver sig paa flere Maader Vidnesbyrd i Kirkebogen fra hans Tid, blandt andet derved, at han, hver Gang han deri har indført et Dødsfald, ikke blot har angivet den afdødes Alder i Aar men ogsaa i Maaneder, Uger og Dage; og i Dagbogen har han hver Søndag opført Tallet paa dem, der havde været i Kirke; under Salmesangen havde han for Skik at gaa frem og tilbage foran Alteret; imidlertid har han gjort Tallet op. Disse Egenskaber prægede ogsaa hans Gerning som Sogneraadsformand, skønt han ensteds i sine Optegnelser klager over, at Præstens Forpligtelse til at beklæde denne Post virkede forstyrrende paa hans præstelige Forhold til Menigheden. Myndig var han i dette Forhold men meget dygtig, saa han forstod at holde Fattigvæsenet og alle andre Sager i den bedste Orden, medens han ellers i det hele stod paa en jevn Fod med sine Sognefolk og var afholdt af dem. Til denne samvittighedsfulde Omhu for Opfyldelsen af sine Embedspligter passer fuldtud den Trofasthed i Forholdet til den paagældende Sognekreds, som han betragter som det Krav, der først og fremmest maa stilles til en Præst. I de oven omtalte Optegnelser om Landsbypræstens Stilling udtaler han sig afgjort imod enhver Forflyttelse, der ikke sker af bydende Grunde. „Var der mere Sands hos dem for deres gejstlige Embede“, hedder det der i den Anledning,

„var det dem fremfor Alt om at gjøre at virke til Guds Riges Fremme, da vilde Lysten til at flytte tabe sig meget hos Mange. Deres Tanker var mere henvendte til det Aandelige end til det Timelige, og deres Beskjæftigelse vilde blive dem langt behageligere. Deres Hjem var da, hvor de kunde komme til at udbrede Guds Rige, og arbeide for dette, og det vilde være dem mere ligegyldigt, hvor dette skete, naar det blot kunde ske, hvad enten det saa var paa Vestereggen eller paa Østkysten af Jylland eller paa en af Øerne. De vilde da faae deres Menighed kjærere Dag for Dag, og tilsidst vilde maaskee Intet kunne bevæge dem til at forlade den, i hvor talende Grunde der end ellers kunde synes at være dertil for dem“. Og det skal ikke siges ham paa, andet end den samme Trofasthed prægede hele hans Liv.

Saadant er det Billede, jeg selv er kommen til at danne mig af vor Præstemand. Jeg vil nu meddele, hvad jeg har faaet at vide om hans Hustru, og forsøge, saa godt jeg er i Stand dertil, at opridse Grundtrækkene til et Billede af hende. Charlotte Nicoline hed hun, var født den 15. August 1806 og var Datter af Degnen Christian Grundahl i Hvirring ved Horsens og hans Hustru Kirstine Møller, og Sønnedatter af Stiftsprovst Lauritz Grundahl i Ribe. Efter Kirstine Møllers Død i sit 45. Aar d. 26. Januar 1808 giftede Chr. Grundahl sig igen med Ane Marwede(?) men døde saa selv 45 Aar gammel d. 7. Januar 1811, hvorefter hans Enke giftede sig med hans Eftermand C. Mønster. Men da denne døde 1819, opløstes Huset. Der fandtes da tre Børn af Grundahl: Mette Augusta, født 1801 i Hvirring og konf. der 1815 men afgaaet derfra 1819 til Østbirk som Tjenestepige; Daniel, født 1803 i Hvirring og konf. der 1818 men afgaaet derfra 1819 for at komme i Lære hos en Hattemager i Horsens, og Char-

lotte Nicoline, almindelig kaldet Lotte. Hun var opkaldt efter Enkemadam Charlotte Nicoline Bjørn til Hovedgaarden Rask i Hvirring Sogn, som 1811 var bleven gift med Præsten Hans Gram Bechmann (hans anden Hustru), som var kommen dertil 1795 men efter sit Giftermaal med hende flyttede til Rask og i November s. A. opgav sit Embede med Pension af Kaldet. Efter nogle Aars Forløb bortforpagtede Bechmann Gaarden, søgte paa ny Præstekald og blev d. 3. Marts 1819 beskikket til Sognepræst for Raarup Sogn i Bjerre Herred, hvor han døde i Januar 1837. Her blev Charlotte Nicoline konfirmeret af Bechmann 1821, idet hun efter en for otte Aar siden endnu levende Kvindes Ord var i Huset hos Bechmanns som Husjomfru, men dog vistnok nærmere som Fosterdatter af Præsten og hans Hustru. Det ligger da nær at antage, at hun er kommen der i Huset ved sit Barndomshjems Opløsning 1819 — hun var jo opkaldt efter Præstekonen — og har fulgt med til Raarup*). Der blev Jacob Stampe efter hans egen Fortælling Huslærer 1827. To Aar efter, 1829, før han tiltraadte det personelle Kapellani hos Pastor Borgen i Kjørerup, blev han forlovet med Charlotte Nicoline. Og der holdt han efter seks Aars Forlovelse Bryllup med hende d. 21. August 1835, omtrent otte Maaneder efter at han var bleven beskikket til Sognepræst i Aastrup. Derefter levede hun som hans Hustru først i Aastrup og siden i Nørre Nebel indtil hans Død 1870, overlevede ham i henved 20 Aar og døde selv i Januar Maaned 1890. De fleste, der har kendt hende, give hende det Vidnesbyrd, at hun var en god og elskværdig, stille og from Kvinde, i sine

*) Et Par Ord i August Stampes „litterære Efterladenskaber“ (Sd. 38) tale om, at hun i sine Pigeaar har været paa Falster. Hvorledes det hænger sammen dermed, har jeg forgæves søgt Oplysning om.

ynge Aar ikke fri for at være noget melankolsk, alligevel ikke uden et vist Lune, dog tilbageholden imod fremmede men trofast imod dem, der havde vundet hendes Deltagelse, varm i sine Følelser og dybt-tænkende, saa hun vel nok i Virkeligheden trængte til mere Føde for sin Aand, end hun kunde faa hos sin Husbond. Alligevel tyde Stampes Udtalelser om hans og hans Kærestes Liv i „det uforglemmelige Raarup“ paa, at hun den Gang har kunnet være naturlig livlig i Samliv med jevnaldrende unge, som der ogsaa i Nørre Nebel Sogn har bevaret sig et Sagn om, at Livet i Præstegaarden der, saaledes som det kom til at forme sig under Indflydelse af Præstens strenge Nøjagtighed ved Siden af hans stærke Hjemkærlighed, i det hele har rummet for lidt Bevægelse for hende, saa at hun endog undertiden har kunnet „slaa sig løs“, naar Præsten ikke var hjemme.

Thi Folk, der har kendt til Livet, som Jacob Stampe og hans Hustru har ført det i den tarvelige Præstegaard, sige, der var stille der, og den Nøjsomhed, der havde været en Nødvendighed for dem, den Gang de havde sat Bo i deres første Hjem, den fulgte dem ogsaa siden igennem hele deres Liv. En Mand, der i mere end halvhundrede Aar har været Nabo til Præstegaarden i Aastrup, har fortalt, at Jacob Stampe og hans Hustru var jevne, sparsommelige og flittige Folk; „Madammen“ sad som oftest ved sin Spinderok, medens Præsten færdedes ude omkring med Træsko paa Fødderne og Piben i Munden; da de kom dertil, blev hele deres Indbo kørt paa en eneste Vogn; men da de flyttede derfra til Nørre Nebel, maatte der 25 Vogne fra Aastrup og Starup Sogne til for at befordre det til deres ny Hjem; saaledes havde deres Gods øgets i de ni Aar, de havde tilbragt i Aastrup; og dog var, medens de havde været der, det østre Hus af Præstegaarden, som var ti Fag stort, for største Delen blevet ombygget med

Grundmur i vestre Side og Bindingsværk i østre; ligeledes havde Stampe sat mange Penge paa at forbedre og forskønne Gaardens øvrige Bygninger; og den Stand, han havde bragt dem i, holdt han dem bestandig i, saa længe han var der; ligeledes bragte han Haven, som han ved sin Ankomst fandt liggende „næsten i Vildnis“, siger han selv i Sognets Kaldsbog, i antagelig Stand; „de allerfleste vilde Træer har jeg selv plantet“.

Som Livet havde formet sig for vore Præstefolk i de første Aar af deres Ægteskab paa det Sted, hvor Stampe først var kommen til at virke selvstændig, saaledes kom det ogsaa til at ligge for dem i Nørre Nebel, dog efterhaanden mere og mere stille og indgetogent. Hans egne Optegnelser vise, at han selv og hans Hustru i deres Ungdom slet ikke havde været uden Sans for og Trang til Selskabelighed, skønt han ikke havde været ligegyldig ved Tonen i de Kredse, han var kommen til at færdes i. Alligevel siger han jo selv om det Liv, han kom til at føre som Kapellan i Ousted og Taaning, at han blev hjertelig ked af de Adspredelser, han havde følt Trang til at søge udenfor Hjemmet, hvor det, han havde fundet deraf, havde været for lidt for ham. Og i Nørre Nebel gjorde hans Hjemkærlighed sig stærkere og stærkere gældende. I de første Aar holdt han endnu selskabelig Omgang med Nabopræster saavel som med andre Familier. Og i de Optegnelser fra 1852, som han har efterladt sig om „Landsbypræstens Stilling i Jyllands Vesteregne“, betegner han det som en Skyggeside ved Præstens Liv der, at der ingen Selskabelighed findes der, ingen Afveksling i Livet, ingen „Honoratiores“, ingen „Herregaarde med dannede Beboere“. Alligevel kalder han selv sammesteds Selskabelighed „en kostbar Ting, som der aldeles intet kommer ud af“. Og efter det Eftermæle, han og hans Hustru der har efterladt sig, har de heller ikke taget nogen Del i det,

der i Almindelighed forstaaes ved Selskabsliv. En Gang udtaler han i Dagbogen sin Glæde over, at han endelig har faaet Lov til at tilbringe en Søndag Eftermiddag i sit Hjem, efter at han de tre foregaaende Søndage havde maattet tage ud om Eftermiddagen. Der gaar ogsaa det Sagn om ham i Sognet, at han helst vilde ligge i sin Seng og høre Kirkeklokken ringe til Solnedgang, hvad der dog vel kun kan gælde Sommertiden. Men han stod ogsaa altid meget tidlig op. Og samme Arbejdsomhed og Nøjsomhed, som han selv lagde for Dagen i hele sin Færd, krævede han ogsaa af sit Tyende, som uvægerlig maatte lyde hans Bud. Ellers stod han paa en jevn og ligefrem Fod med sine Folk og var ingeniunde urimelig i sine Fordringer til dem, kneben eller karrig imod dem, gav gerne sine Karle en lille særlig Belønning, naar de havde udført et vanskeligt Arbejde, og godtgjorde dem endog rundhaandet enhver Bestilling, de kom til at udføre for ham udenfor den daglige Orden, som naar Karlen i Krigens Tid maatte gaa til Varde efter Aviser. Men saa meget som Jacob Stampe har holdt af et stille og roligt Liv, saa faar han dog det Lov, at mod Gæster, der kom til hans Præstegaard, var han livlig og munter, snaksom og underholdende, skønt hans Samtale vel nok temmelig meget kom til at dreje sig om Obligationer og Pengeaffærer. I det hele var det et gæstfrit Hus, der førtes, hvorunder Præsten selv og hans Hustru gjorde deres Bedste for at gøre deres Gæster til gode og skaffe dem et behageligt og fornøjeligt Ophold hos dem.

Men var der ingen Gæster i Præstegaarden, da var der stille der. Samme Myndighed, som Præsten viste i Embedssager og overfor sit Tyende, prægede ogsaa hans Forhold til hans nærmeste; tavs, ordknap og indesluttet har han været mod disse til daglig Brug, og han har ligesom skammet sig ved at give sine Følelser

Luft og Udtryk i Ord. Derfor havde Sønnerne ogsaa lettere ved at slutte sig til deres mere aabne Moder, som ogsaa i det udvortes i sin Færd imod dem frit lod sit varme Hjerte raade. Og ufri i sit Forhold har hun trods hendes Husbonds Myndighed ingenlunde været; tværtimod har hun ofte kunnet bøde paa den Haardhed, hendes Mand i sin strenge Nøjagtighed kunde komme til at vise. At han ingenlunde var karrig eller kneben, er vist ovenfor; men alt Tiggeri stred alt for stærkt mod hans Sind, til at han skulde have kunnet finde sig deri. En for to Aar siden endnu levende Mand har en Gang hørt ham med haarde Ord afvise en Kvinde, der tiggede; men Charlotte Nicoline var til Stede, og hun gjorde ingen Røverkule af sit Hjerte; hun sagde til Tiggersken, at hun skulde gaa hen i Køkkenet, der skulde hun selv straks komme til hende.

Jeg tænker, disse Træk af Livet i Nørre Nebel Præstegaard, i den Tid Jacob Stampe og hans Hustru Lotte levede der, vil give et nogenlunde klart Billede deraf og dermed ogsaa i større Almindelighed af det daglige Liv, som det førtes i mangfoldige Hjem i vort Land for en Menneskealder siden eller to. I det mindste synes jeg selv, jeg kan se det klart for mig og med al den Forskel, der nødvendigvis maa være mellem Livet i en Præstegaard paa Landet i Vestjylland og i et Købstadhus paa Sjælland, dog deri genfinde mangt og meget af, hvad jeg mindes fra mit eget Barndomshjem i Tyverne og Trediverne og min første Hustrus et Aarti senere, saaledes som Livet da formede sig om min Fader, Urtekræmmeren paa Kristianshavn, og om hendes, den forhenværende Adjunkt ved den nedlagte Latinskole i Helsingør. Yderligere Bidrag til Skilderiet vil det følgende give ved Hjælp af de Optegnelser fra Jacob Stampes egen Haand, som jeg har faaet meddelte.

Thi nu kom de to Præstegaardsfolk ikke til at leve

uden Sorger og Lidelser. Det var fra Børnene, de to Sønner, disse havde deres Ophav. Deres Fødsel havde været Kilden til den Bekymring hos Jac. Stampe, der, er, om end ikke den eneste, han udtrykkelig omtaler i Skildringen af hans Livsforhold til 1852, saa dog den sværeste. Den voldte deres Moder langvarig og haard Sygdom, Sindslidelse, men hun kom lykkelig over den. Nu er det Sønnernes Død, der forstyrrer det rolige Liv i Nørre Nebel Præstegaard. Første Søndag efter Paaske, d. 3. April 1853 bortrev en Nervefeber den yngste, tiaarige Søn Georg efter tre Ugers Sygeleje. Dagbogen sætter os i Stand til at følge Sygdommens Udvikling Dag for Dag, jeg kunde næsten sige Time for Time. Og saa godt som til hver Optegnelse om den knytter Faderen en Bøn til Gud. Men ved Siden deraf afgiver den Vidnesbyrd om, hvorledes han med usvækket Kraft og umindsket Nøjagtighed varetager sine Embedsforretninger og besørger alt andet Arbejde, som hans Liv og Stilling medfører, medens den derhos viser, hvorledes han hele Tiden beholder Øjet aabent og Sindet modtageligt for Forandringerne og Begivenhederne i Naturen omkring ham, nu da netop Vaarens Frembrud gør disse mere betydningsfulde. Som det har været tilfredsstillende for mig selv at blive kendt med disse Dagbogsoptegnelser, saaledes som Præsten Riemanns Velvillie har gjort det muligt for mig at følge dem, navnlig fordi det derved er kommet til at gaa mig, som Riemann skriver, det har gaaet ham selv, saa jeg har vundet mere og mere hjertelig Deltagelse for denne Mand, trods alt hvad der i vor Tids Øjne kan tykkes sært ved ham, saaledes har jeg følt mig fristet til at optage dem her i samme Udførlighed, som de er blevet mig meddelte, alt i Haab om, at det derved kunde komme til at gaa med Læserne, som det har gaaet os to. Alligevel er jeg bange for, det vilde blive

for ensformigt og virke trættende at finde det hele paa Tryk i al dets Udførlighed. Og jeg vil derfor nøjes med at gengive, hvad der forekommer mig mest betegnende, idet jeg forbigaar mange fjernere Omstændigheder, men saa ogsaa saa godt som helt igennem giver det med Jacob Stampes egne Ord.

Henimod Slutningen af den ovenfor afskrevne sammenhængende Skildring af hans Liv til 1852 siger han selv, at han læste en Del med sin yngste Søn Georg, men nu finder Informatorarbejdet stedse ked-sommeligere, saa at han snart vil høre op dermed. Alligevel viser Dagbogen, at han er bleven ved dermed i den nærmest følgende Tid. Efter at han d. 7. Febr. 1853 har skrevet: „Vi spiste Gaasesteg i Middag til Erindring om Georgs Fødsel for i Dag 10 Aar siden“, og d. 28. s. M. bemærket: „Georg hostede meget i Nat“, men derefter nedskrevet de Ord, der i denne Tid bestandig komme igen: „Læst med Georg“, findes der d. 12. Marts ved de samme Ord senere tilføjet oven over Linien: „Ak for sidste Gang“. To Dage i Forvejen hedder det: „Gjennemgaaet Paaskeprædikerne; jeg er nødt til at være forberedt saa længe i Forvejen formedelst de mange Forretninger, der forestaar i flere Henseender“. Skærtorsdag faldt det Aar d. 24. Marts, altsaa netop 14 Dage efter, at Jac. Stampe havde begyndt paa sin Forberedelse til de mange Festdages Kirketjeneste. Ved 13. Marts, Søndag, findes skrevet: „Været i V. Marken“ ∴ Vestermarken, en Afdeling af Præstegaardsjordene, som den Gang vel næsten helt var Hede, skønt Stampe begyndte at brække Agerland op dernede, „første Gang om Søndagen dette Aar; Gud lade det ogsaa denne Gang være en Begyndelse for mig til mange Naturlæder dette Aar. Viberne er efter Andres Sigende komne; selv har jeg ikke set dem. Georg er heller ikke rigtigt rask i Dag; spadseret med

min Kone i S. Marken, saae 13 Vildgjæs trække Nord paa“. — 14. Marts udtaler han det som sin Mening, at det er en Forkølelse, der sidder i Kroppen paa Barnet, og tilføjer: „Gud lade ham igjen komme sig“. Samme Dag skrev han til Lægen om ham, og Dagen efter lod han ham hente; „han mente, at det var en stærk Forkjølelse, som Georg lider af.“ — 16. Marts: „Georg er meget daarlig i Efterm. Algode Gud! Bevar dog hans Liv for Christi Skyld! Amen! i Jesu Navn! Amen!“. — 17. Marts: „Gud være takket, Georg synes i Dag at være bedre. — I Aften er Georg igjen daarlig, og saaledes har det været hver Aften og tildeels om Natten“. — 18. Marts: „Jeg saae en Vibe i Efterm., selv første Gang; — i Haugen har omtrent i 8 Dage været at se en sort Kramsfugl. Jeg saae og 6 Stær i Efterm. trække Nord paa. I denne Tid ere og mange Krager her og tillige Ravne“. — 19. Marts: „Georg sov kun lidet i Nat, i Morges blødte hans Næse meget stærk, den algode Gud give, at dette maa være en Forandring til det Bedre! Herre, hør min Bøn for Jesu Christi Skyld! Amen!“ — Den 22. Marts kører Stampe selv til Varde efter Lægen og køber syv Billeder, som han tager med hjem til sin syge Dreng. — 24. Marts: „Skjærtorsdag: — i Nat var Georg meget daarlig; desværre begynder jeg nu at opgive Haabet om hans Liv. Den algode Gud styre Alt til det Bedste for os, og lade os beholde ham, ifald det er overensstemmende med hans Villie!!!“ — 25. og 27. Marts, Langfredag og første Paaskedag, beder Stampe fra Prædkestolen for sit Barn, men bemærker den sidst nævnte Dag: „Georg har phantaseret hele Natten og kan nu ikke tale forstaaeligt længere, vor Herre se i Naade ned til ham og os! — Den 28. Marts, anden Paaskedag, mente Lægen, at Georg dog kunde komme sig igen; „hans Sygdom er nu gaaet over til Nerve-

feber“, skriver Faderen og tilføjer: „Den algode Gud høre min inderlige Bøn, at han maatte leve!“ — Den 31. skriver han, at han selv har opgivet alt Haab om sin Søns Helbredelse, og at Lægen næsten ogsaa gjorde det. „Madam Hübschmann“, Degnens Kone, „var her i Gaar og bliver her i Nat, for at min Kone kan hvile lidt. Den stakkels Kone bliver ilde medtaget af den idelige Nattevaagen. Vor Herre styrke hende til at udholde det!“ — 1. April: „Jeg var flere Gange oppe i Nat for at se til Georg. Gud se i Naade ned til ham og os! — Mads kunde kun gjøre Lidet ved Storkereden, da den ikke var optøet i Bunden“. — 2. April: „Georg er som i Gaar; i Nat har han klaget sig meget. Herre, kom dog, før mit Barn dør! — — Petronelle vaager i Nat hos Georg“. 3. April: „1te Søndag efter Paaske: I Morges Kl. 5 kom Petronelle og sagde, at Georg nu var bleven ringere, jeg rejste mig da, og Kl. 6, 7 Minutter fristede jeg den sørgelige Skjebne at miste denne min kjære og elskelige Søn ved Døden. Gud glæde hans Sjæl i en lyksalig Evighed! Kl. 9 gik jeg hen i Nørre Nebel Kirke og confirmerede 13 Unge, 7 Dreng og 6 Piger. Takket være Gud, fordi han mig gav Kraft dertil! jeg kan i denne Henseende ikke noksom paaskønne hans Naade imod mig. — Kl. 3½ blev Georg lagt over i Vesterhuset. Den algode Gud skjenke mig og min Kone Kraft til at bære vort store Tab! Amen i Jesu Navn Amen! — I Formiddags saa jeg Storken første Gang i dette Aar gaaende herude Vesten for Gaarden“. Og derefter skriver han hver Dag om Forberedelserne til Begravelsen. Den 5. April Kl. 7 var man færdig med Kistelægningen, „og Laaget blev da straks lagt paa og skruet fast. Det rørte mig meget at se min kjære Georg for sidste Gang. Fred være med hans Støv! Gud lade os se hinanden i en glad Evighed og der aldrig mere skilles fra hinanden!

Amen!“ — Den 11. April bemærker han: „Georg stod som Lig i det vestre Hus i det gamle Studeerkammer, hvor han havde sit Legetøj; der har han haft saa mange salige Timer“. — Og den 12. April foregik saa Begravelsen. Georg „blev udsungen med Psalmen: „Gud Hellig Aand i Tro os lær“ — Georgs bedste Ven i Livet, lille Søren“, en Dreng fra Nabolaget, „bar en Krands foran Kisten til at ligge paa Graven“. Under Henbæringen fra Kirkegaardsporten til Graven blev der sunget en Salme af Roskilde Konvents Salmebog: „Nu Gud ske Lov, at Stunden“. Ellers brugtes til Stadighed Kingos Salmebog. Efter at Jordspaaastelsen var foregaaet ude paa Kirkegaarden, holdt Nabopræsten Tejsen i Lunde en „smuk Tale“. Til Middag spiste man, for at forebygge Smitte, hos Degnens; efter Bordet gik dog Præsterne hen i Præstegaarden for at „røge Tobak“. „Saaledes endtes denne Dag. Gud lade mig altid mindes min kjære Georg med Kjærlighed“. — D. 13. April kører Stampe, vistnok for at adspredde sig, en Tur paa en Mil til „Gabet“, Nymindegab, uden at hans Kone er med. — 14. April: „Ordnet Augusts og Georgs Penge; jeg lagde 2 Rbd. 1 $\frac{1}{2}$ til, saa at der i Alt blev 50 Rbd., der skal indsættes i Sparekassen“. — 15. April: „Været paa Sæddingemark“, en Udmark til Præstegaarden, „første Gang i dette Aar, Gud lade mig fremdeles have megen Fornøjelse!“ — 16. April: „Været med min Kone ved Georgs Grav og paa S. Marken, saae nogle Vildgjæs og en Svane“. Lille Søren faar Georgs bedste Klæder og hans Fløjte. — 1. Maj, „5te Søndag efter Paaske: — i Nat laa min Kone og jeg første Gang efter Georgs Død i Sovekammeret, og jeg første Gang efter 1te Paaskedag; Gud lade det vare en Del Aar, før vi i lignende Anledning forlade igjen vort Sovekammer!“ — 2. Maj — „min Kone og Pernille plantede Noget paa Georgs Grav“. — 3. Maj:

— „Flyttet Lidet af Georgs Legetøj herover. — Været ved Georgs Grav“. — 19. Maj: „I Aftes hørte jeg første Gang i dette Aar Kukkemanden, Kuk, Kuk, saae Byg, sagde tidt Georg“. — 27. Maj: „Siddet med min Kone ved Georgs Grav og været i S. Marken“. — 7. Juni: „Læst i Testamentet; det er mange Tider, siden jeg paa egen Haand læste i Testamentet. Gud lade nu dette være en god Begyndelse til en flittig Læsning igjen!“ — 11. Juni: — „Været rundt om Gaarden og ved Georgs Grav“. — 7. Juli: „Fuchs, Georgs Hund, fulgte første Gang med mig i Marken; han er endnu ikke ganske kommen sig af sin Sygdom. Den sidste Gang, Georg loe i denne Verden, troer jeg var over denne Hund, da jeg viste ham den som ganske ung Hvalp paa hans Dødsseng“.

Saaledes gled efter den store Sorg vore Præstefolks Liv efterhaanden over i den gamle rolige Gænge. De havde jo nu kun een Søn tilbage, den ældste af de to, der havde set Dagens Lys i deres Hus, Hans Gram August, opkaldt efter Præsten Bechmann i det „uforglemmelige Raarup“. Han var født d. 17. Maj 1836, var altsaa nu nær ved at være 17 Aar gammel og gik i Ribe Skole. „Det var en sørgelig Paaskeferie for ham“, skriver Jac. Stampe under 29. Marts i sin Dagbog, efter at han har fortalt, at August var rejst ad Ribe til Kl. 6¼; „Gud lade ham dog selv og os blive raske!“ Den nærmest foregaaende 5. Marts har han fortalt, at han har faaet „Brev fra August om, at han for en Del af sine Stipendier har kjøbt en Bibel; dette var et godt Varsel“. Og efter at han nu har skrevet til ham om Broderens Død, skriver han 8. April om et Brev, han derefter har modtaget fra ham: „Det var et pænt Brev, August skrev os til; jeg havde ikke troet, at han kunde gjøre det saa godt“.

August blev Student 1856. Efter Georgs Død samlede nu alle Tanker og Fremtidslængsler hos Forældrene sig om ham; ham var det, de ved deres Nøj-

somhed og Sparsommelighed vilde fri for, naar han en Gang naaede sit nærmeste Maal og blev Præst, da at maatte begynde sin Gerning under saa vanskelige Forhold, som de selv i sin Tid havde haft at kæmpe med. Navnlig var den raske og djerve Ungersvend sin Moders Glæde, hendes et og alt. Ogsaa Faderen omfattede ham med varm Kærlighed, men han gemte den i sit Bryst, ømme Følelser egnede det sig efter hans Livssyn ikke for Manden at give Udtryk i Ord eller Færd. Derfor blev August ogsaa mindre aaben overfor ham, men sin Moder skønnede han paa og betroede sig til hende uden Forbehold eller Tilbageholdenhed. Men det blev ikke nogen lang Tid, de gamle Forældre fik Lov at beholde ham at tænke paa, arbejde for og fryde sig over. Under en i alle Maader hæderlig Tjeneste som Officer og Adjutant i den ulykkelige Krig 1864 paadrog han sig i Juni Maaned en Lungebetændelse. Vel bragte den milde Sommerluft ham igen oven Senge, men ved Vinterens Komme forværredes hans Tilstand, og syg var han, da han Juledag kom hjem til Præstegaarden i Nørre Nebel og ved sin Indtrædelse der spændte sin Sabel af sig og satte den i en Krog ved et Skab lige indenfor Døren, hvor den fik Lov til at staa uden at flyttes, saa længe der endnu var en af hans Forældre, der havde sin Bolig i Præstegaarden. Ogsaa her har Præsten Riemanns Udskrifter af den gamle Dagbog sat mig i Stand til at følge med Stemninger og Følelser, som rørte sig i Hjemmet under Sønnens Sygdom. Dem vil jeg her gengive fuldstændig, ikke blot fordi derved Billedet bliver mere levende og fyldigt af den gamle Præsts indre og ydre Liv, men ogsaa fordi de vidne om den Maade, hvorpaa Bølgeslagene fra Krigen naaede over til den afsides Præstegaard ved Vestkysten, og den Virkning, de øvede hos dem, der ikke blot fulgte de skiftende Tidender med Følelser, der deltes af ethvert

varmt dansk Hjerte, men ogsaa havde deres Blod med i Kampen.

Under 20. April 1864 læses i Dagbogen følgende: „Onsdag; Kl. 5½ stod jeg op, gjennemgik Talerne og lærte en Pr., læst i Johannes' Apocalypsis; fra Svenning Larsen kom en Torsk til Foræring; med Posten Brev fra August af 14de, han ligger nu i Lejren ved Sunds-mark, han har i 6 Dage haft en streng og farlig Forposttjeneste; takket være Gud, at han har den godt overstaaet, han bevare ham og fremdeles for Jesu Skyld, Amen! i Jesu Navn, Amen! Brev fra Amtet angaaende de Valgberettigede i 11te Landsthingskreds, læst i Aviser. — Efterm. Sovet til Middag. Hans Thuesen betalte mig 108 Rbd. af Englejen, hvoraf min Kone betalte de 6 Rbd. for Laust Jensen, som hun havde sagt god for; Vandborg kom Kl. 2, han fortalte, at Dybbøl-Skandserne nu vare tagne Natten imellem Mandag og Tirsdag, mere vidste han ikke, den algode Gud have og holdt sin Haand over August ved denne Lejlighed; læst i Aviser; skrevet en Tilstaaelse til Amtet for den ankomne Liste; været udenfor Gaarden, hvor jeg talte med Marie Nielsen, hun fortalte omtrent det samme som Vandborg, og at det havde været 6te, 9, 20 og 22 Regim., der havde været i Ilden og næsten var oprevne eller tagne til Fange, efter en anden Beretning have vi mistet 2700 Mand og mange Officier; den algode Gud lade dog ikke August være iblandt dem. Jomfru Nielsen var og herinde, siden kom og Sørensen“, Skolelæreren, „for at høre Nyt“. — Den 21. April: „Torsdag. Kl. 5½ stod jeg op og skrev til Postmesteren“ i Varde „om Döbbel-affairen og bad ham underrette mig herom; givet Jens for at gaa derind 2 ~~4~~; jeg sov Intet i Nat af Bekymring for August; den algode Gud lade mig faae en trøstefuld Efterretning, han høre denne Bøn for Jesu Skyld, Amen i Jesu Navn, Amen! været udenfor Gaar-

den, hvor jeg talte med Madam Hübschmann, gennemgaaet Talerne; skrevet 2de Bekjendtgjorelsessedler til Kirkestevne om Valglisterne, min Kone har idag ondt i sit Hoved, Gud lade det ikke tage nogen ond Retning; Kl. 9 gik jeg op til Nebel Skole; paa Henvejen talte jeg med Schak⁴ (Farver i N. Nebel), „der lod sin Søn fra Skolen gaae hen til Hans Thomas Christensen efter en Liste over de Døde etc. ved Dybbellaffairen; jeg talte og paa Hjemvejen herudenfor med Fuldmægtig Lunø fra Herredscontoiret, han sagde, at der var over 300 Døde, deriblandt mange højere Officierer, han regnede Tabet i det Hele til 6000 Mand, men han troede ganske bestemt, at 3. Regiment ikke har været i Ilden; den Almægtige Gud lade det og være saaledes, han høre denne Bøn for Jesu Skyld! Amen i Jesu Navn, Amen! Drengen kom kort efter med den saakaldte Liste; det var et Telegram d. 18de April; Kampen var begyndt om Aftenen og fortsat heftigt om Natten; General du Plat er haardt saaret og fangen etc.; 20 og 22 Regiment er næsten forsvundne; 2 og 9de R have mistet over Halvdelen; Reserven i Barakkerne, hvortil desværre vist August hørte, kunde ikke holde Kampen staaende, og Retraiten begyndte da; da Afdelingerne vare komne over Als-Broen, sprængtes Broen; højre Fløj led mindst, dog altid betydeligt; 100 Døde og 6 à 800 Saarede indbragtes til Als; Sørensen var her tilligemed Schak, han troede, at ved Reserven i Barakkerne forstodes den Reserve, der laa i Barakkerne ved Skandserne, og at altsaa August ikke havde været med! Gud give, at det var saaledes. Efterm. Sovet til Middag; læst en Brudeviselestale; Christian Jensens Kone var her med sin lille Søn og vilde have kjøbt Høe, som jeg ikke havde at sælge af; læst lidet i Johannes's Evangelium; været i Haugen, hvor Drengen river Pinde sammen; Lunø med de 3 andre Herrer kom her forbi Kl. 4, Jens kom

Kl. 5 $\frac{1}{2}$, han medbragte blot Aviser og nogle Telegrammer; iøvrigt synes, Gud være lovet! August ikke at have været paa Dybbøl under Stormen“. D. 22de: „Almindelig Bededag. Kl. 5 $\frac{3}{4}$ stod jeg op og gennemgik Talerne. Kl. 7 $\frac{1}{2}$ kom Bud fra Varde med 2 Aviser og 1 Telegram fra i Gaar, hvoraf sees, at der Intet var forefaldet paa Als Dagen før; Brev fra August, hele Brevet var skrevet med Blyant og udgjorde kun 2 Linier, dateret den 18de April uden Opgivelse af Stedet, og intet Navn under, hvoraf sees, at han maa have haft Hastværk, det lød saaledes: „Dübbelstillingen opgivet, jeg er, Gud ske Lov uskadt og sund, Lev vel“. Hvoraf sees, at (han) dog vist har haft en Del i Actionen, i hvor han saa end har staaet opstillet. Givet Karlen 10 $\frac{1}{2}$, han var egentligen kun tilstaaet af fru Rostrup 9 $\frac{1}{2}$, saa gav jeg ham 1 $\frac{1}{2}$ til for den glade Tidende. Kl. 8 $\frac{1}{2}$ gik jeg i Kirke, deri 126, iblandt disse Jomfru Ane Nielsen og Jomfru Rauhe, taget 79 til Alters før Tjenesten; Kl. 10 kom Liget; Talen holdtes i Kirken, Tekst 2 Chron. 29,15; derefter den egentlige Guds-tjeneste, dog læste jeg ikke op den almindelige Bededags Bøn, hvilket jeg ellers plejer, men blot gjorde i Lydum Kirke; jeg kom hjem Kl. 12. — Efterm. Kl. 12 $\frac{1}{2}$ tog jeg til Lydum Kirke, deri 26, efter Tjenesten talte jeg paa Kirkestevne noget med Beboerne om Dübbel-Slaget. Fra Kirken tog jeg til Lighuset i Sædding*), hvor jeg kom Kl. 3 og blev til Kl. 6, jeg spiste kun lidet. — Da jeg kom hjem, var her Jomfru Nielsen og Madam Hübschmann, skrevet paa 1 Skudsm(aalsbog). Christen Jensen Just bød os til sin Datters Bryllup paa Thorsdag“.

Saaledes gennemføres her Dagbogen, men det vilde blive alt for trættende at følge den Dag for Dag i det

*) Sædding er en By i Nørre-Nebel Sogn ligesom de senere nævnte Lønnehede og Kolle.

enkelte, lige til de afgørende Dage kom. Vi vil straks gaa til Augusts Hjemkomst til Nørre Nebel Præstegaard. Den fandt Sted Juledag 1864. Der staar i Dagbogen at læse derom: „— kom hjem Kl. 4 og begyndte lidt efter at løse Offerne“ (o: Offersedlerne), „hvori vi dog snart blev afbrudt, da August kom Kl. 5½ i ret taalelig Stand, Gud lade ham snart fuldkomment gjenvinde sit Helbred! Gud høre den Bøn for Jesu Skyld! Amen, i Jesu Navn Amen! Han kom i lukket Vogn, og vi tilbragte Aftenen med Passiar“. Saa hedder det d. 10de Januar 1865: „Tirsdag. Kl. 7½ stod jeg op og gjennemgik Talerne; August har i Nat talt ganske forvildet; Confirmanter fra 9—11, der manglede 1; Augusts Tilstand er ikke bedre i Dag; han længes efter Doktoren; herudenfor talte jeg med Holm og Madame Hübschmann, der havde været 2de og vilde tale med Doktoren; Kl. er nu 11¾, og endnu er han ikke at se til; Hans Myretue anmeldte sin Kones Nedkomst i Gaar Efterm. med en Datter. — Efterm. Kl. 1 kom Doktoren, men da var det næsten forbi med August, han døde lidt over Kl. 1½, Gud glæde ham med evig Salighed for Jesu Skyld! Amen! Han døde roligt. Doktoren var hos Lars Christensens Kone her i Byen og i Lønnehede, samt i Kolle hos Andreas Rauhe, der lider af Gigtfeber. Riis med Svigerinde“ (han var Præst i Henne og Lønne, Nabopastorat til Nørre Nebel) „kom Kl. 2½ og blev til Kl. 6, de fik i Nebel“ (By, som de er kommet igennem paa Vejen fra Henne til Præstegaarden) „den sørgelige Efterretning af Doktoren, Jens Sørensen kjørte Doktoren hjem; Christen Vad“ (en meget velhavende Gaardmand i Sognet, som endnu levede 18. 8. 91, da Riemann skrev det Brev, hvorefter disse Optegnelser er afskrevne) „kom herover lidt efter hans Død, der rørte ham meget. Sørensen kom og herved. Der blev vaaget over ham“. Under den følgende Dag, Onsdagen d. 11.

Januar, hedder det: „Kl. 7 stode vi op, takket være Gud, fordi han lod os Begge sove godt“. Og under Torsdagen d. 12. Januar: „Kl. 7³/₄ stod jeg op, conciperede et reciprokt Testamente imellem min Kone og mig. — Summen, der disponeredes over, udgjorde 14 à 15 Tusinde Rbd.“ Disse to Dage, Onsdag og Torsdag efter Sønnens Død om Tirsdagen, findes der i Dagbogen ikke noget om, at „Talerne“ er blevet gennemgaaede. „I det, Stampe har skrevet paa Sønnens Dødsdag, forekommer det mig“, skriver Riemann, „at man kan se Vanens Magt, der ligesom et Sneglehus holder det bløde og blødende Hjerter indsluttet; Tankerne ere i Grunden ikke ved det, han skriver efter Sønnens Død; men han bliver dog i sin vante Skik. Dette Vanehylster kan jo være en Svaghed, men det kan ogsaa være en Styrke; og det varer ikke mange Dage, før Stampe er den samme rolige, nøjagtige Mand som før; Torsdag conciperer han Testamentet, og Fredag Morgen læses der som forhen: „Kl. 6 stod jeg op, gennemgik Talerne og læste en Prædiken“; ligeledes Lørdagen d. 14.: „Kl. 5³/₄ stod jeg op, gennemgik Talerne og lærte en Gravtale, som jeg skrev;“ og Søndagen d. 15.: „Kl. 7 stod jeg op og gennemgik Talerne; omskrev Ligfølge-Ordenen; Kl. 9 gik jeg i Kirke, deri 26; Bøn for Thomsens Pige Nielsine Nielsen og Gaardejer Peder Christian Høj i Nebel, jeg kom hjem Kl. 10,35; færdig med 2. Thess.“ („Saaledes bruger han Tiden; han kommer hjem fem Minutter over halvelve, og saa sætter han sig til at læse i 2. Thessalonicenserbrev, som han har naaet et Stykke frem i de forrige Dage, og bliver færdig dermed, inden Timen er ude; thi“) „Ligkisten kom Kl. 11“, og Liget blev lagt i den. „Jeg kom hjem Kl. 6¹/₄ og gik derpaa op for at se August i sin Ligklædning; ligesom jeg og har været flere Gange oppe hos ham i Dag“. — Mandag d. 16de:

„Kl. 7 $\frac{1}{2}$ rejste jeg mig, gennemgik Talerne og lærte en Prædiken. Sørensen var her og fik Psalmenummerne“ (til Begravelsen) „og saa August, der ligger saa at sige uforandret, hans højre Haand er lidt ophovnet“. — Tirsdag d. 17de: „Der var en hel Del for at se August“. I disse Dage mellem og omkring Sønnens Død og Begravelse anfører Stampe nøjagtig, hvordan han, naar der var Barn i Kirke, af Offeret „lagde til Augusts Penge 1 $\frac{1}{2}$ og til Georgs 8 β “. „Dette sker“, skriver Riemann, „med det for Øje, at disse Penge, som hans egne Drengene ikke mere trænger til, skal komme andre Drengene til gode“. Onsdagen d. 18. Januar skulde den afdøde Søn begraves. Det hedder: „Onsdag. Kl. 7 $\frac{1}{2}$ stod jeg op; læst i Aviser; Kl. 9 $\frac{1}{2}$ kom de første til Augusts Begravelse; der var i Alt 72, Kudskene ibereg-nede“, og derefter følge 21 Navne, alle med Tilføjelse af deres Stilling, for saa vidt de ikke hørte til Pasto-ratets to Sogne. „Da de havde faaet Frokost, blev Liget tilslaaet og fra det nordre Gjæstekammer baaret ind i Stuen, Langhoff“ (Præst i Lunde) „holdt da en Tale ved Kisten, Skaren gik parvis, fra Kirkeporten gik Riis“ (Præst i Henne) „og Sørensen foran Kisten ind i Kirken, her holdt Riis Talen, og da Liget var baaret ud og sat ned i Graven, holdt Provsten“ (Claudi) „en smuk Tale og forrettede Jordspaaekastelsen; jeg takkede i et Par Ord de Tilstedeværende; der var en særdeles stor Del Mennesker i Kirken foruden Ligskaren. De Budne fulgte med hjem; Kammerraad Vandborg“ (fra Janderup) „kom imod Forventning ikke med, men sagde Farvel til mig paa Kirkegaarden; da vi havde spist og drukket Caffé, toge Vardenserne og Præsterne bort, de Andre bleve til Aftensmad, og Kl. 9 gik de alle bort. Takket være Gud, Alt gik godt af“. Denne Dag har han da heller ikke gennemgaaet Talerne, men straks den næste Dag er det der igen: „Kl. 7 $\frac{1}{2}$ stod jeg op, gennemgik Talerne og protocollerede det i

Gaar Forefaldne“, og den følgende: „Kl. 6^{3/4} stod jeg op, gennemgik Talerne og skrev en Gravtale“ o. s. v. Endnu blot dette: af det foregaaende ses det, at Stampe havde affattet sit Testamente før Begravelsen. Men naar et Sagn lader ham underskrive det paa selve Begravelsesdagen med nogle af Følget som Vitterlighedsvidner, da ligger der deri nok et Tegn paa, hvor store Tanker man har haft om hans Nøjagtighed i Forretningssager. Men i Virkeligheden sker han Uret derved. Dagbogen udviser, at han underskrev sit Testamente samme Dag, som han havde affattet det, med tvende tilkaldte Mænd som Vitterlighedsvidner. Men efter Begravelsen foretog han Forandringer i det, skrev Mandagen d. 23. et Tillæg til det og fik endelig det hele ordnet ved Herredsfogedens Tilstedeværelse Torsdagen d. 26. Januar 1865.

Hvad de to Præstefolk ved deres nøjsomme og sparsommelige Levesæt havde sanket sammen for derved at gavne først de to Sønner, de saa opvokse under deres omhyggelige Ledelse, og siden den ene, der nu var tilovers, det bestemtes nu saaledes til Gavn og Glæde i videre Kredse. Det var 15000 Rgsbd., de mente at kunne raade over. Stampe mindedes, at det var ved egen Kraft og ved selverhvervede Midler, han havde arbejdet sig frem; sine egne Slægtninge havde han aldrig modtaget nogen Hjælp af; de fleste af dem var ogsaa nu saaledes stillede, at de ikke trængte til Hjælp. Kun en Søster af ham, som sad som Enke, den Gang Testamentet blev affattet, fik en større Gave, og ligeledes en Halvbroder, som ikke havde haft Lykken med sig i Livet. Blandt Charlotte Nicolines Slægtninge var der større Trang; og til dem iblandt dem, som de mente, trængte mest, saavel som til en Kvinde, der var bleven opkaldt efter dem begge og vel altsaa var deres Gud-datter, bestemte de Resten af 5000 Rgsbd. Af de tilbage-

staaende 1000 Rbd. fik de trængende i hvert af de fire Sogne, Stampe havde været Sognepræst for, et Legat paa 500 Rbd., medens mer end Halvdelen af hele den Formue, de gjorde Regning paa at komme til at efterlade sig, 8000 Rgsbd., henlagdes til den Skole, Stampe i sine Drengaar selv havde besøgt, dog saaledes, at det fortrinsvis skulde være Slægtninge af ham selv eller hans Hustru, der kom til at nyde godt deraf.

Imidlertid vedblev de to gamle, nu de var blevet ene og havde mistet deres Alderdoms timelige Haab, at leve det samme Liv, de havde levet hidtil. Han, de havde tænkt paa, naar de havde set deres jordiske Gods øges under deres Øjne, skulde jo vel ikke mere have Gavn og Glæde deraf. Men det Liv, de havde ført med dette Maal for Øje, var jo nu blevet deres Vane; de var jo ogsaa selv blevet for gamle til at tilegne sig en ny Skik og give sig til at føre et Liv under mindre snevre Former. Det varede da heller ikke mere end et Par Aar, før de saa, de vilde kunne komme til at efterlade sig mere, end de havde raadet over ved Testamentet. Da affattede Stampe en saakaldt Kodicil til dette, som blev underskrevet paa Notarialkontoret i Varde d. 12. Septbr. 1867. Idet Ægteparret nu mente at kunne raade over 4000 Rbdlr. mere, end de havde truffet Bestemmelse om ved Testamentet, satte de det Skolen tillagte Legat til 10000 Rbdr., saa at dette Beløb ikke maatte overstiges, og bestemte, medens de de fire Sogne tillagte Legater lodes uforandrede, at Resten af, hvad de vilde komme til at efterlade sig, skulde deles mellem dem af deres Slægtninge, der var blevet betænkte ved Testamentet, efter samme Forhold, som der var mellem de Gaver, der ved dette var blevet tillagte hver af dem.

Ellers samledes deres Tanker jo væsentlig om den Søn, med hvem deres bedste timelige Glæde og varmeste

Haab var gaaet i Graven. Der er opbevaret til os rørende Træk, der vidne om den Styrke, hvormed Minder om ham vedblev at leve ikke blot hos hans mere varmhjertede og dybtfølende Moder men ogsaa hos ham, der ikke saa let kom til at give sine indre Bevægelser udvortes Udtryk. Hun holdt af at nedskrive sine Tanker, og stundum formede disse sig i Vers, ukunstlede og kun lidet strenge i Formen men dog et talende Vidnesbyrd om hendes kære stadige Tanker. I nogle saadanne, som stamme fra Februar Maaned 1863, er det, som om Mindet om hendes bortgangne Georg forener sig med Ængstelsen for den Søn, hun endnu har i Live. Andre er mærkede Februar 1865, saa at de altsaa skrive sig fra en Tid, da Savnet ogsaa af denne endnu var frisk. Af disse vil jeg meddele en Prøve; den kan dog bære Vidne om, hvorfra Hans Gram August havde taget den Evne i Arv, som har sat sig saa smukt et Minde i de Efterladenskaber fra ham, hans Venner har offentliggjort. De lyde:

Min Blomstes Rod omplantet er
i bedre Jord, men derfor her
jeg sukke maa og savne tit
den kære, som til Himlen gik.

Af Perlerne kun faa jeg fandt,
dog var der ædle deriblandt,
de skønneste, jeg tror for vist,
Gud haver forbeholdt mig hist.

Min Tanke Guds jo ikke var,
han uudsportlig Veje har,
men alt jo fører til vort Gavn
ved Haab og Tro i Jesu Navn.

O, lad mig nu da leve saa,
at intet jordisk Hensyn maa
mig drage fra den snevre Vej.
Bønhør mig, Gud, forglem mig ej!

Og navnlig for Faderens Vedkommende har en Mand, der endnu for omtrent syv Aar siden var bosat i Lyne Sogn, men som tjente i Nørre Nebel Præstegaard ved og nærmest efter den Tid, da August døde, fortalt Riemann, at en Gang Stampe og hans Kone var ude, fik han det Indfald at tage Augusts Uniform paa, saa at denne altsaa ikke kan have været gemt af Vejen synderlig bedre end hans Sabel, som endnu stod i Dagligstuen paa det Sted, han selv ved sin sidste Hjemkomst havde sat den paa. Iført denne Dragt fremstillede Karlen sig da for Pigerne i Huset. De fandt, han lignede den afdøde meget. Og mens de stod og snakkede derom, lagde de ikke Mærke til, at Tiden gik; før de vidste af det, kom Stampes fra Vejen ind i Gaarden. Da stod Karlen netop ved Vinduet. Og hvad skulde han gøre? Der var ikke Tid til at komme af Uniformen og faa den hængt hen. Saa valgte han da at blive staaende ganske rolig og ventede vel at faa Skænd for, hvad han havde gjort. Men da de gamle kom ind, saa de blot paa ham og gik saa igennem Stuen uden at sige et Ord. De er da vel blevet grebne af hans Lighed med Sønnen, som Uniformen har gjort endnu mere paafaldende, og har derfor ikke kunnet sige noget. Han trak saa stille Uniformen af og gik til sit Arbejde. Men siden skete det flere Gange, at Præsten lod ham tage Uniformen paa og saa stod en Stund fortabt i Beskuelsen af ham.

I Aaret 1869 tillod de to gamle Præstefolk sig noget, der var en stor Forstyrrelse i deres rolige og ensformige Liv. Søndagen d. 27. Juni Kl. 4 tiltraadte de en Rejse, som varede til Fredag Aften d. 9. Juli. Og Dagbogen, som Stampe førte med sig for at kunne „protokollere“ alle Enkeltheder fra Rejsen, viser, at han ikke har drevet sin Vedhængen ved gamle Vaner saa vidt, som jeg ved, en Præst gjorde, der i den sidste

Halvdelen af halvtredserne var ansat i Odense; naar han foretog en Rejse til København, benyttede han imellem Korsør og København ikke Jærnvejen, som den Gang var anlagt der, men tilbagelagde de 14 Mil i Vinervogn. Fra Holstebro af kørte Stampes med Toget og kom først til Viborg, hvor de Mandag Aften blev modtagne af Præstens Broder og to Døtre af denne og forblev til Lørdag Morgen d. 3. Juli. Under Opholdet der var de en Dag ude i Lejren ved Hald, hvor Stampe forgæves søgte Oberst Krabbe, som hans Søn August havde været Adjutant hos. En Dag tilbragte de hos hans gamle Ven, Prof. Wesenberg, som ligesom Stampe selv var bleven Student fra Viborg Skole men Aaret efter denne og nu var Overlærer ved Skolen. Det var første Gang, disse to Mænd saaes efter deres Samliv i Studenteraarene. Om Morgenen tidlig før Skoletiden kom Jacob Stampe ind til Wesenberg, som ikke kendte ham, før han hørte hans Stemme. „Ja, Røsten er Jakobs“, sagde da Stampe. Og de to Familier var da i nogle Dage jevnlig sammen og blev gode Venner. „Stampe viste sig“, siger et Menneske, der først lærte ham at kende ved denne Lejlighed, „i sin hele Skikkelse og Væsen som en jevn, ret gemytlig Mand med et godt Hjerte; Præstekonen var mere stille og dybtfølede, dog ikke uden et vist Lune; hun gjorde Indtryk af at være betydeligere end Manden; det var morsomt at høre ham tale spøgende til hende“. Mellem de to Venner fra Ungdomsaarene kom Talen jo tit til at dreje sig om de svundne Tiders Begivenheder, men Krigen 64 vilde Stampe nødigt inklade sig paa at tale om; det var klart, at det var Mindet om August, der da blev mere levende hos ham og voldte hans Tavshed. Præstekonen kom der Taarer i Øjnene paa, hver Gang Mindet om ham og om Tabet af ham kaldtes frem hos

hende. Ellers var det Stampes Broder samt andre Frender og gamle bekendte, Besøget gjaldt. Det samme var Tilfældet i Aarhus, Horsens, Vejle, Fredericia — hvor de vilde være med til Festen d. 6. Juli, men først ankom efter, at denne var sluttet; den overvættede store Mængde rejsende havde voldt Togsinkelse — og Kolding. Derfra kørte de med Diligence over Skodborghus til Endrupholms Mølle og omsider over Stampes første Sogne kald Aastrup og Starup hjem til Nørre Nebel. „Hele Rejsen kostede mig 69 Rgsdlr“, har Stampe skrevet i Dagbogen men senere tilføjet: „dog nok rigtigere 78 Rdlr“.

Derefter varede det jo ikke længe, inden Stampe fyldte de syvti Aar. Da bestemte han sig for at søge sin Afsked. Efter Oplysninger, jeg har faaet fra Ribe, forholder det sig vel ikke saaledes, som det endnu fortælles i Nørre Nebel Sogn, at en Del af dettes Beboere havde indgivet Ansøgning om at faa en ny Præst. Derimod gaar der i Sognet en anden Fortælling, som synes at have en Del mere paa sig. Der skal have været nogle Mænd der, der har affattet en Adresse til ham selv med Opfordring til ham om at søge sin Afsked og baaret den omkring til Underskrift. Rigtignok skal det ikke have været hans præstelige Virksomhed, han havde vakt den Uvillie imod sig ved, som satte sin Frugt i denne Adresse, men hans Maade at tage Forretningssager paa, idet han var hastig i sine Udtalelser og ikke stak under Stol, hvad han tænkte; og de, der skrev den under, skal mest have været Folk, der ikke plejede at gaa i Kirke. Men heller ikke blandt Kirkegængerne synes der at have været nogen, der har søgt at afholde ham fra at sætte Beslutningen i Værk. I de første Aar han var i Nebel, har de velstaaende Bønder der vist været fuldt tilfredsstillede ved den dygtige Sogneraad-formand, de havde i ham, og den strenge Nøjagtighed,

hvormed han varetog Sognets verdslige Anliggender. Deres bevidste aandelige Trang har vel heller ikke strakt sig ud over den tørre Moral, han prædkede. Dog er Glædesbudskabet, som det kom til Udtryk i Kingos Salmer, hos dem aldrig blevet helt fortrængt ved en Forkyndelse om „Jesu blide Lære“. Stampe gjorde heller ikke noget Skridt til her som i Aastrup at faa Kingos Salmebog afløst af den „evangelisk-kristelige“, saa denne har ikke faaet Lejlighed til at øve sin afkølende og sløvende Indflydelse paa alt kristeligt Liv; først 16 Aar efter hans Komme dertil blev, væsentlig ved den gamle Skolelærer Sørensens Indflydelse, Konventssalmebogen indført isteden; og Riemann skriver, at „det kendes, at Korsets Ord er blevet ved at være de gamles Trøst og de unges Støtte“. Men det er jo rimeligt nok, at den ny Tids Bevægelser i en eller anden, vistnok snarest temmelig ukirkelig Form er naaet ud til dem, og at Præsten saa har synts dem for gammeldags og stiv, saa de ikke har været utilfredse med Udsigterne til at faa ham afløst. Fra oven af er der da heller ikke blevet gjort noget for at holde paa ham. I Sognets *liber daticus* findes der under Biskoppens Visitatser ingen Bemærkninger om Stampes Prædikener, kun at „han prædikede“. Kapellan, havde Stampe altid sagt, han aldrig vilde inlde sig paa at holde; og han indgav da sin Ansøgning om Afsked. Derefter fortælles det, at han paa et Besøg i Varde i en Samtale som i Spøg udbrød: „Nu skal jeg dog vise Folk, at der kan komme en Præst levende fra Nebel“. Der gaar nemlig i Sognet den „Seje“, at ingen Præst kommer levende derfra; og alle Sognepræster, som havde været der siden Reformationen, ligge ogsaa begravne paa Kirkegaarden der. Men det blev dog ikke Stampe, der kom til at gøre det gamle Ord usandt. Den oven omtalte Adresse gav ham Anledning til at foretage en

Rejse til sin Provst, som den Gang boede i Jerne Præstegaard nær ved det nuværende Esbjerg. Paa denne Rejse paadrog han sig en Forkølelse, som han ikke kom sig af; Folk i Sognet, som har kendt ham, sige, at han paa Rejser pakkede sig ganske forskrækkelig ind, og antage dette for Anledningen til hans Forkølelse. Det var den 3. August, han tog til Provsten; hans overordentlige Stramhed og Regelmæssighed holdt ham dog oven Senge lige til d. 12. August. Paa denne Dag har han selv indført i sin Dagbog, at der er gaaet Bud efter Lægen med Anmodning til denne om at komme „saa hurtig som mulig“. Men disse Ord blev ogsaa de sidste, han skrev der. Den 15. August 1870 døde han. I Kirkebogen har Degnen som Dødsaarsag anført „Alderdomssvaghed“. Og vist er det, at i den sidste Tid havde hans stærke Helbred været nedbrudt, og hans Kraft svækket. Han kunde sidde i sin Lænestol, fortælles der, og tale med besøgende og saa pluselig „svime hen“ og falde i Søvn. Degnen var ikke sjelden ængstelig for, at dette skulde „tage ham“ under hans Bestigelse af Prædkestolen. Dog kom det aldrig over ham i Kirken. Men blandt de nedbrydende Kræfter, der yderligere virkede til at svække ham, har vel ogsaa den Krænkelse været, som han led ved den oven omtalte Adresse fra hans egne Sognefolk.

Efter Naadensaarets Udløb flyttede Charlotte Nicoline til Varde. Mindet om hendes kære August vedblev at være, hvad der mest optog hendes Sind og Tanke. De, der havde kendt og elsket ham, var hele Tiden hendes kæreste Omgang. Ellers levede hun i Varde en Del Aar i det hele selskabelig, hun trængte til Omgang med Mennesker, og alle kunde godt lide den stille, blide Kone med det milde, venlige Væsen. Men efter en Rejse til København fik hun et Tilfælde af Nervegigt. Da flyttede hun tilbage til Nebel og kom i Huset hos

praktiserende Læge Jørgensen, som lignede hendes yngste Søn Georg og var født omtrent paa samme Tid som denne. Med ham flyttede den syge Kone til Farum, hvor de boede nogle Aar. Men hendes Helbred forringedes; man antog, det led ved, at hendes Sygdom i for stort et Omfang behandledes med Morfin. I længere Tid laa hun paa Diakonissestiftelsen. Siden flyttede hun tilbage til Varde og levede derefter i flere Aar under mange Lidelser og med svækkede Aandsevner et sørgeligt Liv, hvorunder hendes Aand kun til enkelte Tider var klar. Omsider døde hun d. 15. December 1889 og blev seks Dage derefter jordfæstet paa Nørre Nebel Kirkegaard.

Dermed har jeg faaet meddelt, hvad jeg har erfaret og kunnet genfortælle om de to Præstefolk. Dog tror jeg endnu ikke at burde afslutte denne Skildring. Jeg synes, den bør ogsaa bevare et fyldigere Minde om ham hvis tidlige Død her middelbart har givet mig Pennen i Haand, deres ældste Søn Hans Gram August Stampe. Dette er jeg bleven sat i Stand til ved den imødekommende Velvillie, hvormed to af hans Ungdomsvenner, nu afdøde Dr. phil. O. Nielsen, Arkivar ved Raadhuset i København, og Biskop Schousboe i Aalborg, har givet mig Tilladelse til at benytte, hvad der er skrevet om ham, som Indledning til det „Udvalg af hans litterære Efterladenskaber“, de uden at navngive sig i Aaret 1866 lod „trykke som Manuskript til Minde om“ ham, hvortil jeg vil føje et Par Træk fra det Stykke, hvormed „Dagbladet“ i sit Nummer af 21. Januar 1865 anmeldte hans Død, og som efter Sprog og Tone at dømme maa antages for skrevet af den samme, der har forfattet oven nævnte Indledning. „Født af jydsk Æt“, hedder det, „paa Heden i Vestjylland, livlig og opvakt, modtog han i den stille og ensomme Præstegaard allerede tidlig de alvorlige Indtryk af den barske men kraftige Natur

der. Allerede under hans første Undervisning hos H. B. Wellejus i Lille Emdrup viste sig hans særegne Begavelse og hans ejendommelige Gave til at vinde sine Omgivelsers Venskab og Kærlighed. Endnu bestemtere fremtraadte disse Egenskaber, da han blev Discipel i Ribe Katedralskole. Vistnok hørte han her aldrig til de mest fremragende, ja hans Lærere tvivlede vel endog om hans Evner og Dygtighed — en ligefrem Følge af hans tidlige Udvikling og tidlig modnede Interesse for et frit Studium, som gjorde ham det vanskeligt at forsonse sig med de tørre, positive Kundskaber, Skolen fristes til at lægge saa stor Vægt paa — men des større var det Navn, han vandt blandt sine Kammerater. Han var en af de faa Elever, der nærmest paa Grund af en ejendommelig begavet Personlighed formaa at samle deres Medelever om sig. Fra de største til de mindste var han alles Yndling; og hans snevre Værelse var et Brændpunkt, hvor man mødtes og med ungdommelig Varme allerede tidlig afhandlede Tidens Spørgsmaal. Herigennem udøvede han en betydelig Indflydelse paa sine Kammerater, medens han ved Siden heraf med usædvanlig Iver kastede sig over det, Skolen fremstillede i en vækkende og tiltalende Form, saa at det vandt hans Interesse. Bestemt paa at uddanne sig til Præst søgte han allerede her at sætte sig ind i de brændende kirkelige Spørgsmaal og at gøre sig fortrolig med de vigtigste teologiske Retninger. Ved Siden heraf opfyldt af Kærlighed til Fædrelandet og dets stolte Minder fordybede han sig i dets Historie, og navnlig erhvervede han sig forbavsende Kundskaber i dansk Litteraturhistorie.

Efter at han var bleven Student 1856, skærpedes og udvidedes hans Interesser ved det ny og brogede Liv, der oprullede for ham i Hovedstaden. Sund og kraftig paa Sjæl og Legem førte han et sandt Studentertiliv, idet han vidste at sætte sig i et befrugtende og

dannende Forhold til de forskellige aandelige Magter, der traadte ham i Møde. Frisk og frejdig lod han sig paavirke af det stærkt bevægede Liv, der omgav ham; og hvad han oplevede, formede sig for ham til en Novelle, „en theologisk Student“, som kun er til i skitseret og ufuldendt Skikkelse. Som faa var han inde i og fortrolig med Tidens kirkelige Spørgsmaal, ikke udelukkende paavirket af denne eller hin Bannerfører men i Stand til at vurdere og forstaa de store Personligheder, der gik i Spidsen, efter deres forskellige Fortrin. De lange og indviklede Forhandlinger, der førtes baade indadtil og udadtil om Danmarks politiske Stilling, optog i høj Grad hans Opmærksomhed; og han havde et ualmindeligt Kendskab til alle de Omstændigheder, der her var af Betydning. Han vidste godt at skelne imellem det falske og det sande i de Feltraab, der lød ham i Møde; og skønt i Sandhed baade folkelig og frihedselskende og med Varme hendragen til den nationale og nordiske Ide, forstod han at undgaa enhver karikerende Overdrivelse. Dansk Litteraturhistorie var fremdeles hans Yndlingssyssel, og han tilegnede sig den med en sjelden Grundighed; men der var kun faa, der kendte hans Evner i denne Retning; thi han var ikke den, der bar den til Skue, men vandrede beskedent sin stille Gang gennem Livet. Denne naturlige Tilbageholdenhed holdt ham ogsaa fra at træde aabenlyst frem. Thi som ovenfor antydet gav han sig ogsaa af med Digtning, men kun sjelden lod han sine Aandsfostre komme frem for Verdens Lys; tvertimod gemte han dem omhyggelig, for at ikke nogen skulde faa dem at se. Kun enkelte Gange optraadte han som Forfatter men ikke med Navns Nævnelser, derimod under Mærket J. Juvenis. Men hans efterladte digteriske Arbejder er i sig selv et Vidnesbyrd om hans tidlige aandelige Modenhed, idet nogle af dem alt skrive sig fra hans Skoletid, den oven omtalte

ufuldendte Novelle fra hans Rusaar. Denne har tillige den Betydning, at den temmelig tydelig røber hans for hans Ungdom mærkelige Kendskab til Søren Kierkegaards Virksomhed, mens vi ved Siden deraf finde ham paa-virket af dennes afgjorte Modsætning, N. F. S. Grundtvig, skønt han aldrig blev „Grundtvigianer“. Men hele denne hans nærmest boglige Udvikling fik en brat Afbrydelse.

Da Uvejret nærmede sig i Sommeren 1861, meldte han sig til den første Skole for Officersaspiranter. Men medens han paa Frederiksberg Slot uddannedes i Gevær-greb og Eksercits, bad han ogsaa en Dag om Tilladelse til at gaa ind til Byen — for at tage teologisk Embeds-eksamen. Sig selv bestandig lig havde han aldrig lagt Vægt paa den Masse af spredte Kundskaber og løsrevne Oplysninger, der i sig selv er af tvivlsom Værdi men i det mindste for Øjeblikket hos os betinge en god Eksamen. Udfaldet var derfor heller ikke, som han efter sin Begavelse og aandelige Modenhed kunde vente det. Men snart kaldte hans Fædreland ham til Tjeneste i anden Retning.

Den 15. November 1863 døde Kong Frederik den Syvende, og kort efter udbrød Krigen. Allerede i Efteraaret blev han ansat som Bataillonsadjutant ved tredie Regiment og deltog som saadan i det lange Vagt-hold ved Danevirke, der gik forud for Krigen. Siden deltog han i den ærefulde Kamp ved Mysunde, hvoraf han selv har efterladt sig en Skildring, som findes mellem hans Efterladenskaber. Han kunde tage Verden, som den faldt, hvorfor han ogsaa var velskikket til den Post, han beklædte. Hans Kammerater priste ham som en ualmindelig brav, modig og samvittighedsfuld Officer — og intet Under: han kæmpede jo for det Danmark, han næst sin Gud altid havde viet sine bedste Tanker. Yndet saavel af Officerer som af menige forstod han

altid at holde Modet oppe og at sætte Liv i Folkene ved sin Munterhed og Skemt. Og det kunde behøves, ikke alene den mørke, iskolde Nat, da den danske Hær forlod Danevirke, men ogsaa under Dybbøls heltmodige men haabløse og pinlige Forsvar, som han deltog i fra Begyndelsen til Enden, indtil han den 18. April blandt de allersidste forlod Brohovedet, den sidste Rest af Slesvigs Fastland. Under den første Vaabenhvile hjemførte han Forstærkningsmændene til København og hans Kammerater saa ham atter med hele det gamle Liv og Munterhed; men faa Dage efter hans Tilbagekomst til Als kastedes han paa Sygelejet af en Lungesygdom, der havde udviklet sig som Følge af de bestandige Anstrengelser og Savn, han aldrig før havde været vant til men i sin Egenkab af Adjutant maatte underkaste sig i fuldt Maal. Egentlig saaret var han aldrig bleven, skønt han ikke skyede Faren; dog har maaske en Jordklump, som en springende Granat en Dag paa Dybbøl med Voldsomhed slyngede mod hans Bryst, bidraget noget til hans Sygdoms ondartede Natur. Thi han blev aldrig rask siden. Rigtignok var han, som han selv spøgende sagde, derved saa heldig ikke at være med at forlade Als d. 29. Juni, og den milde Sommerluft bragte ham atter oven Senge. Men da Vinteren kom, forværredes hans Tilstand igen, og“ — om hans Hjemkomst og Død er fortalt ovenfor.

„Skønt han saaledes ikke faldt paa Valpladsen, var det dog hans Fædreland, der krævede hans Liv af ham, idet han villig opfyldte enhver Pligt imod det til det sidste. Af sin Bataillonskommandør og af Regimentschefen blev han gentagne Gange indstillet til Ridderkorset, men Krigsministeriet havde intet saadant tilovers til ham, og det blev ham tilbudt at træde over i Linien, men han afslog det. Bedre Bevis for hans Venner om den Troskab, han havde røgtet sit besværlige Kald med, afgav den Varme, der laa i hans Stemme, og den Ild, der lyste i hans Øje, naar han livlig og vittig men

naturlig og beskeden som altid fortalte om Mysunde og Dybbøl, om Danevirke og Als“.

Der gives nogle enkelte udvalgte, hvem Gud forunder at virke til hans Ære og i de gode Magters Tjeneste igennem et langt Liv rigt paa Indhold og frugtbart paa Daad. Til dem kom August Stampe ikke til at høre. Men der gives andre udvalgte, hvem han kalder bort i deres fejreste Ungdom. Vi har Lov til at tro, at han har Brug for deres Evner og Kræfter andensteds. Og Erindringen om dem og om, hvad de allerede saa tidlig udrettede, skal i Forbindelse med Tanken om, hvad de kunde have udrettet, hvis de havde faaet Lov til at leve længe nok dertil, for os, der leve efter dem, være en lysende Stjerne og en æggende Spore. I disses Tal vil han finde en Plads.

Med disse Ord, som for en Del er en Gentagelse af Ungdomsvennernes Slutningsord, vil jeg ogsaa afslutte dette Mindeskrift. De Samlinger, jeg har øst den Skildring af, som jeg har givet af de to Præstefolks Liv, vil nu blive givne Viborg Katedralskole i Gem. Det vil jo blive denne Skole, der vil komme til at bevare Mindet om de to Velgørere til kommende fjerne Tider. Jeg vil ende med nogle Ord, hvormed en Kvinde af Slægten slutter et Brev, hvorved hun har ladet mig tilflyde det Bidrag til mit Arbejde, som hun var i Stand til at give. „Den Formue, de ved deres arbejdsomme og nøjsomme Liv havde opsparet, nærmest med det Maal for Øje, at deres to Sønner kunde blive forskaanede for Trykket af de trange Kaar, der kve saa mangan ung Præst, den kommer nu andre til gode. Gud lade den blive til Velsignelse!“

Charlottenlund, i April 1897.

H. H. Lefolii.

Skolefterretninger

for

1896—1897

ved

Rektor Dr. **A. Heise.**

I. Prøver i 1896.

Afgangsprøverne og Aarsprøverne afholdtes paa de i Indbydelsesskriftet fra ifjor meddelte Tider.

Til Afgangsprøven for studerende indstillede sig af 6. Klasse 12 Disciple, til 4. Klasses Hovedeksamen 14, til Almindelig Forberedelseseksamen 2 Disciple. Udfaldet fremgaar af omstaaende Karakterlister. Til Tillægsprøver i Latin og Græsk meldte sig 5, hvoraf de fire bestode Prøven. — I Bedømmelsen deltog som Medlem af Undervisningsinspektionen Prof. Dr. Paludan og de øvrige i Indbydelsesskriftet fra ifjor nævnte beskikkede Censorer.

Til **farmaceutisk Latinprøve** indstillede sig 5, der bestode med følgende Resultat: Jens Andreas Andersen med g., Petra Vilhelmine Dalgaard med mg+, Thyra B. E. K. K. Paludan med mg+, Ebbe Severin Arved Poulsen med mg÷ og Kristine Mathilde Torndal med ug÷. — 3. November 1896 bestodes Prøven, efter ministeriel Tilladelse af 25. Septbr. s. A., af Marie Lautrop med mg÷.

En skriftlig Halvaarsprøve med Afgangsklasserne afholdtes i Januar 1897.

6. April fremstilledes Skolen for Gymnastikinspektøren. Fremstilling i Dans fandt paa sædvanlig Maade Sted efter Øvelsernes Slutning i Marts Maaned, Sangprøve i Maj Maaned.

Afgangseksamen for studerende

Nr.	Sproglig-historisk.	Faderens Stilling og Opholdssted.	Dansk Stil		Dansk og Oldnordisk.	Fransk.
			fri.	bnd.		
1	Jens Petersen, f. $\frac{10}{11}$ 76, opt. 93 i V.	Husmand, Lundø.	mg ÷	mg ÷	mg	mg ÷
2	Frederik Christian Emil Thrane, f. $\frac{8}{4}$ 78, opt. 90 i I.	Herredsfoged, Viborg.	mg	mg	ug ÷	mg
3	Christian Christensen, f. $\frac{8}{6}$ 77, opt. 93 i IV.	Værtshush., Nykøbing M.	mg +	mg	mg +	mg ÷
4	Poul Martin Kirkegaard, f. $\frac{12}{3}$ 78, opt. 89 i I.	Skoleinspekt., Viborg.	mg	mg	mg	mg +
5	Niels Christensen, f. $\frac{13}{11}$ 77, opt. 87 i I.	Købmand, Viborg.	g +	g +	mg ÷	mg ÷
6	Bertel Bjerre, f. $\frac{26}{10}$ 75, opt. 91 i II.	Skolelærer, Lomborg.	g +	g	mg ÷	g +
7	Knud Andersen, f. $\frac{2}{6}$ 77, opt. 89 i I.	Malermester, Viborg.	g +	g +	mg	mg ÷
8	Peder Evang Toft, f. $\frac{20}{2}$ 77, opt. 93 i V.	Købmand, Thisted.	mg ÷	g +	mg ÷	g +
9	Thomas Johan Helsted, f. $\frac{14}{6}$ 77, opt. 90 i I.	Skomagerm., Viborg.	mg	mg ÷	mg +	g
10	Peder Malling Pade, f. $\frac{14}{9}$ 76, opt. 87 i I.	Afd. Sagfører, Hjørring.	g +	g +	mg ÷	g ÷
11	Kristian Vilhelm Nielsen, f. $\frac{9}{6}$ 73, opt. 94 i V.	Smed, Skals.	mg ÷	mg ÷	mg ÷	g
	Matematisk- naturvidenskabelig.					
12	Theodor August Severin Wille, f. $\frac{3}{8}$ 77, opt. 94 i V.	Proprietær, Lægaarden.	mg ÷	mg ÷	mg	mg ÷

Til Første Karakter med Udmærkelse fordres mindst 105 Points, til

i Juni og Juli Maaneder 1896.

Engelsk.	Tysk.	Historie.	Latin.			Græsk.	Naturlære.		Points.	Hoved-karakter.
			skr.	læst.	ikke læst.					
ug ÷	”	ug	mg ÷	mg +	mg	ug ÷	ug ÷		100	1. Karakt.
”	mg +	ug ÷	g +	mg	mg	mg ÷	mg ÷		97	1. Karakt.
mg	”	mg +	mg	mg	mg +	mg ÷	g +		96	1. Karakt.
”	mg	mg	mg	mg	mg +	mg	tg +		94	1. Karakt.
mg ÷	”	ug	mg ÷	mg ÷	mg	g +	mg +		91	1. Karakt.
mg ÷	”	mg	g +	mg	mg	g +	mg		87	1. Karakt.
mg ÷	”	mg	tg +	g +	mg ÷	mg +	g +		86	1. Karakt.
mg +	”	mg +	g ÷	g +	g +	g +	mg +		85	1. Karakt.
g +	”	g	g	g +	mg	g	ug		82	2. Karakt.
”	mg	g +	g +	mg ÷	g	mg ÷	g		78	2. Karakt.
mg +	”	g	tg	g	g ÷	g +	g +		73	2. Karakt.
			Aritmetik		Geometri		Naturlære			
			skr.	m.	skr.	m.	mek.	kem.		
”	mg ÷	ug	mg ÷	ug	g +	ug ÷	mg +	ug ÷	97	1. Karakt.

Første K. 84 P., til Anden K. 70 P., til Tredie K. 56 P.

IV Klases

Nr.	Navn.	Født.	Faderens Stilling og Opholdssted.	Opt.		Dansk Stil.
				Aar	Kl.	
1	Giersing, Ejnar A.	1 ¹ / ₁₁ 79	Overlærer, Viborg.	93 i	III.	mg
2	Møller, Viggo R.	9 ¹ / ₁₀ 79	Gaardejer, Herkegaard.	92 i	I.	mg
3	Hammer, N. M. G.	18 ¹ / ₄ 79	Gaardejer, Skyum.	94 i	III.	mg ÷
4	Paludan, Otto E.	8 ¹ / ₆ 79	Afd. Arkitekt, Viborg.	90 i	I.	g+
5	Philipsen, Aage O.	15 ¹ / ₁ 81	Fabrikant, Viborg.	92 i	I.	mg
6	Holm, Albert Th.	0 ¹ / ₁ 79	Kirkebetjent, Viborg.	92 i	I.	g+
7	Bjerregaard, Søren S.	13 ¹ / ₉ 79	Købmand, Simested,	92 i	I.	mg ÷
8	Henrichsen, Aage.	26 ¹ / ₁ 79	Købmand, Skive.	91 i	I.	mg
9	Sørensen, Marinus.	18 ¹ / ₁ 80	Entreprenør, Skive.	93 i	II.	mg+
10	Beyer, Andr. Fr.	19 ¹ / ₈ 79	Forvalter, Viborg.	91 i	I.	mg+
11	Dalberg, Axel V. S.	16 ¹ / ₄ 80	Landinspektør, Viborg.	92 i	I.	mg+
12	Andersen, Johannes.	11 ¹ / ₃ 80	Distriktslæge, Viborg.	92 i	I.	g+
13	Angelo, Holger R.	17 ¹ / ₂ 80	Redaktør, Viborg.	91 i	I.	mg ÷
14	Pedersen (Vissing), K. Kr.	12 ¹ / ₈ 78	Proprietær, Nørgaard.	91 i	I.	g+
Tillægsprøver:						
1	Bertelsen, Ejnar.	27 ¹ / ₅ 79	Realskolebestyrer, Struer.			”
2	Bryndum, Vald. G. F.	30 ¹ / ₃ 81	Skovrider, Silkeborg.			”
3	Gamborg, Chr. N.	7 ¹ / ₉ 81	Sparekassedirekt., Nykøb.			”
4	Glud, Peder.	22 ¹ / ₁₀ 78	Gaardmand, Almtoft.			”

Fjerde Klases Hovedeksamen bestaas med $47\frac{2}{3}$ Points og giver da værdi samt 20 Points i Afslutningsfagene og mindst „godt“ i Dansk Stil giver bestaas med „godt“. En Kandidat bestod ikke Tillægsprøven (tg+ i Latin).

Almindelig For

Nr.	Navn.	Født.	Faderens Stilling og Opholdssted.	Opt.		Dansk:	
				Aar	Kl.	mdtl.	skr.
1	Andersen, Anton.	11 ¹ / ₅ 77	Forpagter, V. Tjele.	92 i	II R.	mg	mg ÷
2	Ramsgaard, Thøger.	32 ¹ / ₁₂ 78	Overlærer, Viborg.	91 i	I st.	mg ÷	g+

Almindelig Forberedelseseksamen bestaas med 65 Points (med 2 fremmede

Hovedeksamen 1896.

Tysk.	Fransk.	Latin.	Historie.	Geografi.	Naturhist.	Aritmetik.	Geometri.	Græsk.	Naturlære.	Points	
										ialt.	Afsl. Fag.
mg+	ug÷	mg	ug÷	mg	ug÷	ug÷	mg	„	mg+	80 ¹ / ₂	36
ug÷	mg	mg+	ug	mg÷	ug÷	ug÷	mg÷	mg+	„	79 ² / ₃	35 ² / ₃
mg+	mg	mg÷	mg÷	mg÷	mg	ug	ug÷	„	mg	75 ² / ₂	33 ¹ / ₂
mg÷	mg÷	mg÷	mg÷	mg+	ug÷	mg+	mg+	mg	„	74	36
mg+	mg÷	mg+	mg+	g+	g÷	mg+	ug	„	g+	73	31 ¹ / ₃
mg	mg	g+	g	mg÷	mg+	g+	mg	mg÷	„	68 ² / ₃	33 ² / ₃
mg÷	mg÷	g÷	mg÷	mg÷	mg	mg	mg	mg	„	67	33 ² / ₃
mg	g+	mg÷	mg+	tg+	mg+	mg÷	g+	g+	„	67	28 ² / ₃
mg	g+	g	mg	tg	g+	mg+	ug÷	„	mg÷	65	23 ² / ₃
ug÷	mg÷	tg	mg	mg+	mg+	g	mg÷	„	ug÷	64	24 ¹ / ₃
ug÷	g	g+	tg+	tg	mg+	ug	mg+	g	„	62 ¹ / ₃	31 ¹ / ₃
g+	mg÷	g+	g+	tg+	g+	g÷	mg	g	„	58 ¹ / ₂	24 ¹ / ₂
g+	mg÷	tg+	mg÷	g÷	tg+	tg+	g	g÷	„	46 ¹ / ₃	19
g÷	g+	g÷	mg	mg+	g+	tg	mdl+	g+	„	44 ² / ₃	13 ¹ / ₃
„	„	g	„	„	„	„	„	g	„		
„	„	ug÷	„	„	„	„	„	„	„		
„	„	g+	„	„	„	„	„	„	„		
„	„	g+	„	„	„	„	„	mg	„		

Almindelig Forberedelseseksamens Rettigheder; 55 Points som samlet Tal-
Ret til at indstille sig til Afgangseksamen for studerende. — Tillægsprøverne

beredelseseksamen 1896.

Engelsk.	Tysk.	Fransk.	Historie.	Geografi.	Naturhist.	Naturlære.	Geometri.	Regning.	Aritmetik.	Orden i skr. Arb.	Points.
ug÷	ug	mg+	ug÷	mg+	mg÷	mg	mg÷	mg	ug	mg	114
mg+	ug÷	„	g+	mg÷	ug÷	mg÷	mg÷	g÷	g	mg	94 ¹ / ₃

Sprog), med 3 Spr. med 69¹/₂ P.; til Udmærkelse kræves 112¹/₂ P. (med 3 Spr. 120 P.).

Til de skriftlige Afgangsprøver modtoges fra Ministeriet følgende Opgaver:

A. Til Afgangsprøven for studerende.

Dansk Stil (fri Opgave): Om Dyrplageri og Dyrebeskyttelse.

Dansk Stil (bunden Opgave): Den nationale Strid i Sønderjylland.

Oversættelse fra Latin:

Pulchrum facinus M. Cato in libris Originum de Q. Cædicio tribuno militum scriptum reliquit. Quum imparator Pœnus in Sicilia bello Carthaginensi primo obviam Romano exercitui progressus colles idoneos prior occupavisset, militesque Romani incauti in locum incidiis et perniciæ obnoxium devenissent, tribunus ad consulem accessit eique ostendit, exitium exercitui propter loci importunitatem et hostium circumstantium multitudinem certum impendere. „Itaque censeo“, inquit, „si rem servare vis, faciendum, ut quadringentos milites ad collem illum ire jubeas, eumque uti occupent imperes horterisque. Hostes profecto, ubi id viderint, ad occursandum pugnandumque in eos convertentur unoque illo negotio sese alligabunt, atque illi omnes quadringenti procul dubio obruncabuntur; tu vero interea occupatis in ea cæde hostibus tempus exercitus ex hoc loco educendi habebis. Alia nisi hæc salutis via nulla est“. Consul respondit, consilium quidem istud providens¹⁾ sibi videri; „sed istos“, inquit, „milites quadringentos ad eum locum quisnam erit qui ducat?“ — „Si alium“, inquit tribunus, „neminem reperis, me licet ad hoc periculum utare; ego hanc tibi et rei publicæ animam do“. Consul tribuno gratias laudesque agit; tribunus et quadringenti ad moriendum proficiscuntur. Hostes eorum audaciam demirantur, quorsum ire pergant, expectantes; sed ubi apparuit, illos ad eum collem occupandum iter intendere, mittit adversum illos imperator Carthaginensis peditatum equitatumque, quos in exercitu viros habuit strenuissimos. Romani milites circumveniuntur, circumventi repugnant; fit prælium diu anceps, tandem superat multitudo; quadringenti omnes ad unum perfossi gladiis aut missilibus operti cadunt. Consul interim, dum ibi pugnatur, se in locos tutos subducit. Sed di immortales tribuno militum fortunam ex virtute ejus dedere. Nam ita evenit, ut, quum saucius multifariam²⁾ ibi factus esset, tamen vulnus capitale nullum acciperet;

eumque inter mortuos et sanguinem, qui eis defluerat, jacentem cognovere et sustulere, isque convaluit sæpeque postea operam rei publicæ fortem atque strenuam præbuit. Sed idem facinus egregium quo in loco gesseris, nimium interest: Leonidæ Laconis, qui simile apud Thermopylas fecit, virtutem et gloriam omnis Græcia claritudinis inclitissimæ decoravit monumentis; at tribuno militum parva laus pro factis relicta, qui idem fecerat atque rem servaverat.

1) providens: velbetænkt. 2) multifariam: paa mangfoldige Steder.

Fransk Stil:

Efter at Napoleon var udraabt til Franskmændenes Kejser, afrejste han til Rhinprovinserne. De tyske Ministre flokkedes omkring ham i Aachen, Karl den Stores fordums Residensstad, hvor han optraadte som Efterfølger efter denne Frankernes store Kejser. Vesttysklands Fyrster ilede personlig til for at hilse paa¹⁾ ham i Mainz, som om han havde været deres Lensherre, og han begyndte at indgive dem den Tanke at danne en Gruppe af Østerrig uafhængige Stater.

Napoleon kom tilbage til Paris for der at fortsætte Karl den Stores Rolle, som han havde saa stor Forkærlighed for²⁾. Det var blevet afgjort i hans private Raad, at han skulde krones af Paven i Paris. Men det var en vanskelig Sag for den hellige Fader at samtykke i saadan en ny Skik³⁾; thi aldrig var nogen Kejser bleven kronet udenfor Italien. Man virkede paa ham paa een Gang ved Frygt og ved Haab. Man lod ham føle, at, hvis han gjorde sig Uvenner med⁴⁾ den almægtige Kejser, vilde Kejserdømmet lige saa let kunne lægge Haand paa Rom, som Republikken havde gjort; paa den anden Side smigrede man, uden at love ham noget bestemt⁵⁾, hans Ønske om at opnaa Tilbagegivelsen af Legationerne⁶⁾. Halvt skuffet, halvt skuffende sig selv bestemte Pius VII sig endelig til at følge Kejserens Vilje.

1) hilse paa: saluer. 2) have Forkærlighed for: affecti-
onner. 3) ny Skik: nouveauté. 4) gøre sig Uvenner med:
se brouiller avec. 5) bestemt: positif. 6) Legationerne:
les Légations (o: de nordlige Dele af den tidligere Kirkestat).

Aritmetik:

1. Bevis, at Summen af to uforkortelige Brøker med forskellige Nævner ikke kan være lig med et helt Tal.

2. Find den mindste og den største Værdi, som Brøken

$$\frac{x^2 - x + 1}{x^2 + x + 1}$$

kan faa for reelle Værdier af x .

3. I Polynomiet

$$ax^3 - bx^4 - cx^3 + 1$$

skal der i Stedet for a , b og c indsættes saadanne positive hele Tal, at $(x - 1)^2$ gaar op i det.

Geometri:

1. I Trekant ABC er Vinkel B stump. Paa Linien AB skal findes to Punkter X og Y saaledes beliggende, at $XA = AY$ og Vinkel $XCB =$ Vinkel BCY .

2. MN er en Korde i Parablen $y^2 = px$ gennem et givet Punkt A af dens Akse. MP er vinkelret paa Parablens Tangent i N , NP vinkelret paa Tangenten i M . Find Stedet for Punktet P , naar MN drejer sig om A .

3. Højden fra A i Tetraedret $A-BCD$ er h , de tre fra B udgaaende Kanter forholde sig som tre givne Tal p , q og r , Topplansvinklen mellem ABC og DBC er α , Vinklen $ABC = \beta$, og Vinklen $DBC = \gamma$. Find Tetraedrets Volumen.

Beregningsopgave:

1. En Gæld afbetales paa den Maade, at der ved Slutningen af hvert af de første 12 Aar efter Gældens Stiftelse betales $5\frac{1}{2}$ pro Cent af den oprindelige Gæld, og ved Slutningen af hvert af de næste 8 Aar en vis Sum. Hvor mange pro Cent af den oprindelige Gæld maa denne Sum udgøre?

De 12 første Aar er Renten 4 pro Cent pro anno, men derefter bliver den nedsat til $3\frac{1}{2}$ p. C. p. a.

2. I en Trekant er den ene Side $0_{,53207}$ og de to hosliggende Vinkler henholdsvis $41^\circ 17''$ og $69^\circ 28' 37''$. Beregn Radierne i Trekantens ind- og omskrevne Cirkler.

Projektionstegning:

Hjørnespidserne i et regulært Tetraeder ere A , B , C og D . A ligger i den vandrette Billedplan, Kanten BC er parallel med denne, men hverken parallel med eller vinkelret paa den lodrette, og Topplansvinklen mellem Sidefladen ABC og den vandrette Billedplan er 45° . Tegn

- 1) Tetraedrets Billeder;
- 2) Billederne af den indskrevne Kugles Røringspunkter med Sidefladerne;
- 3) det vandrette Billede af den Cirkel, der er bestemt ved de tre Røringspunkter med Sidefladerne D A B, D B C' og D C A.

B. Fjerde Klasses Hovedeksamen og Almindelig Forberedelseseksamen.

Dansk Stil: En Skildring af de danske Skove og af det Fugleliv, som rører sig i dem.

Latinsk Stil (stud.):

Alle vide, hvor blodige¹⁾ Krige Romerne mange Aar igennem førte med Samniterne. I Aaret 321 før Christi Fødsel lede de et stort Nederlag. Samniterne havde dengang til Felt-herre C. Pontius, som var en Søn af Herennius, en for sin Klogskab meget berømt Olding. Pontius slog hemmelig Lejr nær ved Byen Caudium og indeslattede den romerske Hær, saaledes at der intet Haab var for den om at undslippe²⁾. Da Sønnen havde meldt Herennius, at Romerne vare indeslattede, og havde raadspurgt ham om, hvad han mente der burde gøres, skal Oldingen have svaret, at de enten alle burde løslades³⁾ ukrænkedede⁴⁾ eller alle dræbes. Disse to Raad syntes Samniterne besynderlige⁵⁾, som om de vare givne af forskellige Orakler. Skønt Sønnen endogsaa mere end de andre troede, at Faderen gik i Barndom⁶⁾, blev han dog ved alles enstemmige Mening⁷⁾ bevæget til at hente ham til Forsamlingen. Da altsaa Oldingen var kommen til Lejren, talte han saaledes, at han ikke forandrede sin Mening, men blot tilføjede Grundene. I Virkeligheden⁸⁾ vare begge hans Raad fornuftige⁹⁾, men Pontius vilde hellere gaa en Mellemsvej¹⁰⁾. Faderen lod¹¹⁾ han bringe¹²⁾ hjem; dernæst bød han, at den romerske Hær skulde sendes under Aaget.

¹⁾ atrox. ²⁾ evado. ³⁾ dimitto. ⁴⁾ inviolatus. ⁵⁾ mirus. ⁶⁾ oversættes: „at Faderens Aand (animus) var bleven gammel (consenesco)“. ⁷⁾ consensus. ⁸⁾ re vera. ⁹⁾ sanus. ¹⁰⁾ viam mediam sequor. ¹¹⁾ curo. ¹²⁾ reveho.

Engelsk Version (Real.):

The conspirators¹⁾, having agreed on the death of Cæsar,

fixed the ides of March²⁾, the day on which Cæsar was to be offered the crown, for the execution of their plan. In spite of several bad omens³⁾ Cæsar was prevailed upon to appear in the senate, and as he was going along the street, a slave who hastened after him with information of the conspiracy, attempted to come near him, but could not for the crowd. A Greek philosopher, who had discovered the whole plot⁴⁾, delivered him a memorial⁵⁾ containing full information; but Cæsar handed it with other papers to his secretaries without reading it. Having entered the senate-house he met an augur⁶⁾, who had foretold his danger, and said smiling: „Well, the ides of March are come“. „Yes“, replied the augur, „but they are not yet over!“ As soon as he had taken his place, the conspirators came near him under pretence⁷⁾ of saluting⁸⁾ him, and one of them approached in a suppliant posture⁹⁾, at the same time taking hold of the bottom of his robe¹⁰⁾ and holding him so as to prevent his rising. This was the signal agreed upon. Casca, who was behind him, stabbed¹¹⁾ him in the shoulder. Cæsar turned round against his assailant¹²⁾, but was instantly surrounded by all the conspirators, and received a second stab from an unknown hand in the breast. He still defended himself with great vigour¹³⁾, till he saw Brutus among the conspirators, who, coming up, struck him with his dagger. From that moment Cæsar thought no more of defending himself, but only cried out: „And you too, my son!“ Then covering his head and spreading his robe before him, in order to fall with greater decency¹⁴⁾, he sank down at the foot of Pompey's statue, after receiving three-and-twenty wounds.

1) conspirator, sammensvoren. 2) the ides of March (Flertalsord), den 15de Marts. 3) omen, Varsel. 4) plot, Komplot. 5) memorial, Skrivelse. 6) augur, Augur (romersk Spaapræst). 7) pretence, Paaskud. 8) to salute, at hilse paa. 9) a suppliant posture, en bønfoldende Holdning. 10) robe, Klædning. 11) to stab, at stikke, støde. 12) assailant, Angriber. 13) vigour, Kraft. 14) decency, Sømmelighed.

Aritmetik:

1. Reducer

$$\frac{1}{2} - \frac{ab}{2(c+a)(c+b)} - \frac{ca}{2(b+c)(b+a)} - \frac{bc}{2(a+b)(a+c)}$$

og beregn dernæst Værdien for $a=1,234$, $b=0,1234$ og $c=0,01234$.

2. Find en Kvotientrække paa 4 Led, i hvilken Summen af de tre første Led er $\frac{1}{2}$, Summen af de 3 sidste Led 2.

3. Paa en ret Linie er afsat Punkterne A, O, M, B og N i den angivne Orden saaledes, at $AO = OB$ og $\frac{OM}{OB} = \frac{OB}{ON}$; bevis ved Hjælp af Sætninger fra Proportionslæren, at $\frac{AM}{MB} = \frac{AN}{BN}$.

Geometri:

1. Konstruer en Trekant af en Vinkel og den lige overforliggende Side, naar der tillige er givet, at det ene af de to Stykker, hvori Siden deles af Vinklens Halveringslinie, er 3 Gange saa stort som det andet.

2. ABCD er et Parallelogram, E er Midtpunktet af AB, og F Midtpunktet af CD. Bevis, at Firkanten EBF D er et Parallelogram, og at Diagonalen AC deles i tre lige store Dele af Linierne ED og BF.

3. I et Kvadrat tegnes Diagonalerne, den indskrevne Cirkel og dennes Tangenter i Skæringspunkterne med Diagonalerne. Find den om Cirklen omskrevne Ottekants Vinkler, Sider og Areal, naar Kvadratets Side er a .

Praktisk Regning (Realisterne):

1. En Beholder, hvis indvendige Flade er

$$3,14 \cdot 1,2832 \cdot 3,125 \text{ Kvadratfod,}$$

og hvis udvendige Flade er

$$3,14 \cdot 1,4 \cdot 3,3 \text{ Kvadratfod,}$$

er fyldt med Damp. Beregn Forskellen mellem Dampens Tryk paa den indvendige Flade og Atmosfærens Tryk paa den udvendige, naar det er givet, at Atmosfærens Tryk paa 1 Kvadrattomme er lig Vægten af 394 Kubiktommer Vand, at Dampens Tryk paa 1 Kvadrattomme er 3 Gange saa stort, og at 1 Kubikfod Vand vejer 62 Ø .

2. Ved Udgangen af Aaret 1878 modtager en Købmand 1 Oksehoved Vin fra Frankrig; med Fragt, Told og andre Udgifter staar det ham i 800 Kr. Han lader det ligge til 1892, og i Løbet af dette Aar sælger han Vinen flaskevis à 6 Kr. (heri ikke iberegnet Prisen for selve Flasken). Naar nu hele Salget betragtes som foregaaet midt i Aaret 1892, og Købmanden

beregner sig 6 pCt. p. a. i Rente (Renter og Renters Renter) af den i Forretningen anbragte Kapital, hvor stor er da hans Gevinst ved Salget? Hvor mange pCt. har han gennemsnitlig haft om Aaret af den oprindelige Kapital?

1 Oksehoved = 240 Potter à 4 Pægle; 1 Flaske = 3 Pægle.

II. Fordringerne til Optagelse i Skolen.

Skolen giver studerende Disciple overensstemmende med Lov af 1. April 1871 Undervisning baade i sproglig-historisk og i matematisk-naturvidenskabelig Retning; Realdisciple forberedes til Almindelig Forberedelseseksamen. Undervisningen i 1. Klasse er beregnet paa fyldte 12. Aar; dog kunne Disciple ogsaa optages med fyldte 11. Aar. Ingen kan fordres optagen i en højere Alder, end at det fuldstændige Skolekursus kan være tilbagelagt med det fyldte 20. Aar. Undertagelser fra disse Regler kunne dog bevilliges af Skolens Rektor.

Fordringerne til Optagelse i 1. Klasse ere efter Anordningerne af 5. August 1871, 16. Juni 1882 og 7. December 1893 følgende:

1. i Modersmaalet dels Oplæsning af et Stykke af en dansk Læsebog eller Forfatter i Forbindelse med Analyse, ved hvilken kræves sikkert Kendskab til det vigtigste af Grammatikken, især til Ordklasserne, Ordenes Bøjning og den enkelte Sætnings Dele, dels saavel en skriftlig, med antagelig Sikkerhed i Retskrivning og Skilletegnenes Brug nedskreven Gengivelse af et to Gange forelæst Stykke, som en ikke for let Diktatstil, hvilke to skriftlige Arbejder tillige bedømmes som Prøveskrift;

2. i Tysk det vigtigste af Formlæren og en

mundtlig Oversættelse fra Tysk paa Dansk af et læst Pensum paa mindst 100 almindelige Oktavsider;

3. i Fransk det vigtigste af den regelmæssige Formlære og 50 Oktavsider af en Læsebog;

4. i Geografi en Oversigt over hele Geografien efter en kortere Lærebog;

5. i Historie en Oversigt over de vigtigste Begivenheder i den almindelige Verdenshistorie og Nordens Historie efter en fragmentarisk Lærebog;

6. i Religion Bibelhistorie i kort Begreb og Hovedstykkerne af Luthers lille Katekismus;

7. i Naturhistorie Pattedyr og Fugle efter en kortfattet Lærebog;

7. i Regning Færdighed i praktisk Regning saa vidt, at alle Regninger med hele og brudne Tal kunne udføres sikkert og bringes til Anvendelse paa simple praktiske Anvendelser, der pleje at henføres under Regula de Tri.

Til Optagelse i 5. Klasse fordres enten, at man har bestaaet 4. Klasses Aarsprøve med mindst 55 Points i samtlige Fag og i Afslutningsfagene (Geografi, Naturhistorie, Tysk, Aritmetik og Geometri for den spr.-hist. Retnings Vedkommende, Geografi, Naturhistorie, Tysk og Latin, mundtlig og skriftlig. for den mat.-naturv. Retnings Vedkommende) med mindst 20 Points, samt mindst „godt“ i Dansk Stil, eller Almindelig Forberedelseksamen eller Skolelærereksamen med „Meget duelig“, begge supplerede med forskellige Tillægsprøver. Herom gælde følgende Bestemmelser:

Til Almindelig Forberedelseksamen fordres en samlet Karakterværdi af mindst 80 Points samt „godt“ (10 Points) saa vel for den mundtlige som for den skriftlige Prøve i Dansk. For at optages i 5. Klasses spr.-hist. Afdeling fordres i Engelsk, Tysk, Fransk, Geografi, Naturhistorie, Geometri og Aritmetik

i alt 40 Points, samt Tillægsprøver i Latin (skriftlig og mundtlig) og i Græsk med mindst „godt“. For at optages i 5. Klasses mat.-naturv. Afdeling maa den paagældende i Engelsk, Tysk, Fransk, Geografi og Naturhistorie have opnaaet i alt 30 Points og i Tillægsprøve i Latin (skriftlig og mundtlig) mindst „godt“. — I begge Tilfælde fordres der dog tillige en Optagelsesprøve i de ikke afsluttede Fag (Dansk Stil, Historie og Fransk for den spr.-hist. Retnings, samme Fag samt Aritmetik, Geometri og Naturlære for den mat.-naturv. Retnings Vedkommende).

Til Optagelse for deres Vedkommende, der have bestaaet Skolelærereksamen, fordres desuden en Tillægsprøve i de tre fremmede Sprog med „godt“ i hvert Sprog, hvorved de have faaet samme Rettigheder som ved Almindelig Forberedelseseksamen.

Tillægsprøven i Latin kan for den mat.-naturv. Retnings Vedkommende udsættes et Aar; men Tilladelsen hertil indrømmes af Ministeriet i Regelen kun ved en Almindelig Forberedelseseksamen med et særdeles godt Resultat. For den sproglig-hist. Retnings Vedkommende indrømmes en Udsættelse af Tillægsprøve i Latin og Græsk ikke, med mindre man forpligter sig til at blive 2 Aar i 5. Klasse.

For øvrigt henvises til den kgl. Anordning af 1. Marts 1895 (meddelt i Indbydelsesskriftet for 1895) med dertil hørende minist. Bekendtgørelse af 12. s. M., samt til de minist. Bekendtgørelser af 31. August 1895 og 16. Januar 1896 (meddelte i Indbydelsesskriftet for 1896).

III. Disciplene.

Ved Afslutningen af Discipellisten i forrige Skoleaars Indbydelsesskrift (April 1896) var Antallet af Skolens Disciple 93. Af disse dimitteredes i Juli de tidligere nævnte 12 studerende og 2 Realdisciple. Inden 19. August udgik 9, nemlig V. Gregersen af V, Aage Philipsen, O. Paludan, Chr. Pedersen (Vissing) og H. Angelo af IV., L. Ussing og Vildner Christensen af III Realkl., Th. Petersen af II st. Kl. (overflyttet til Sorø), K. Jensen af I Realkl. — Afgangen var saaledes i det hele 23; af nye Disciple optoges ligeledes 23, saa at det nye Skoleaar begyndte med 93 Disciple.

I Aarets Løb optoges 1 Discipel, udmeldtes 5, nemlig F. A. Hagn-Meincke af III Realkl., Thor Christensen af I stud., Eli Petersen (Hofmann) og L. J. Hagn-Meincke af I Realklasse, A. F. Beyer af V mat.

Skolen har haft den Sorg i Aarets Løb at miste to af sine Disciple ved Døden, nemlig d. 30. Decbr. 1896 Karl Kristian Yde af IV Kl. og d. 16. April 1897 Marinus Sørensen af V Kl. Begge vare velbegavede Disciple, der syntes at have en smuk Fremtid for sig.

Skolen tæller saaledes i Maj 1897 87 Disciple, af hvilke 22 ere Realister, 65 studerende, nemlig 8 af mat.-naturv. Retning, 37 af spr.-hist. Retning, 20 studerende i I og II Kl. — I nedenstaaende Fortegnelse ere Disciplene ordnede efter Bogstavrækken; ved de nyoptagne er Fødselsdag og Fødselsaar tilsat. Hvor intet Hjemsted er tilføjet, er dette Viborg.

VI.

- spr.** 1. Andersen, Anders (Gaardejer A., Torning).
 — 2. Andersen, Kristen (Maskinmester A., Mønsted).
 — 3. Bang, Andreas (Amtsforvalter B.).

- (spr.) 4. Christensen, Frode V. Fr. (pens. Skolelærer C.).
 — 5. Christensen, R. Benjamin (Købmand H. C.).
 — 6. Faber, Johannes H. (Bogholder F.).
 — 7. Gade, Karl T. M. (afd. Gaardejer G., Skinnerup, Thy).
 — 8. Jensen, Bertel Marius (Mælkehandler J., Holstebro).
 — 9. Jensen, Jens M. (Gaardejer J., Ejerslev, Mors).
 — 10. Johansen, Peter Chr. (Avlsbruger J.).
 — 11. Kielgast, Svend (Købmand K., Skive).
 — 12. Pedersen, Peder (Husfæster P., Simmelkær, Herning).
 — 13. Smitt, Eyvind (Seminarieleærer S., Ranum).
 — 14. Tonsgaard, Karmark Vilh. (Gaardejer T., Sennels, Thy).
 — 15. Østergaard, Martinus Madsen (Gaardejer M., Gudom).
m. 16. Bryndum, V. G. F. (Skovrider B., Silkeborg).
 — 17. Haubroe, W. C. L. (Fabrikant H., Aalborg).
 — 18. Krogh, S. N. E. (Tobaksfabrikant K.).

V.

- spr.** 1. Andersen, Johannes (Distriktslæge A.).
 — 2. Bertelsen, Ejnar (Realskolebestyrer B., Struer).
 — 3. Bjerregaard, Søren S. (Købmand B., Simsted).
 — 4. Dalberg, Axel V. S. (Landinspektør D.).
 — 5. Glud, Peder, f. 22. Oktbr. 78 (Gaardm. G., Almtoft).
 — 6. Henriksen, Aage (Købmand H., Skive).
 — 7. Holm, Albert T. (Kirkebetjent H.).
 — 8. Kilerik, Paulus Toft, f. 22. Dcbr. 76 (Skolelærer K.,
 Sjørring).
 — 9. Kilerik, Søren Dusing, f. 18. Septbr. 75 (Broder til
 Nr. 8).
 — 10. Møller, Viggo R. (Gaardejer M., Herkegaard).
 — 11. Nielsen, Niels Lund, f. 2. Febr. 75 (Gaardejer N., Ikast).
m. 12. Christensen, Einar G. (Boghandler C.).
 — 13. Giersing, Einar A. (Overlærer G.).
 — 14. Hammer, N. M. Jensen (Gaardejer J., Skyum).

IV.

- spr.** 1. Andersen, Vald. N. (afd. Propr. A, Kølbygaard).
 — 2. Dederding, Kai Fr. (Kaptajn D.).
 — 3. Hallager, Eigil (Overlæge Dr. med. H.).
 — 4. Krogh, Andreas B. (Broder til Nr. 18 i VI).
 — 5. Nielsen, Sigvald Vestergaard (Lærer N., Vorde).
 — 6. Petersen, Peter Ulrik (Møllebestyrer P., Vindt Mølle).
 — 7. Sørensen, Jens (Gaardejer N. S., Knudby).
 — 8. Ørum, Christian (Herredsfuldmægtig Ø.).

- Real.** 9. Heilmann, Christen Faber (Skovrider H., Feldborg).
3 Spr.
— 10. Jespersen, Ole Anthon (Murmester J.). 2 Spr.
— 11. Paludan, Aage Hjalmar (afd. Arkitekt P.). 2 Spr.

III.

- spr.** 1. Giersing, Alf. Erland (Overlærer G.).
— 2. Hansen, Mouritz A. (Overretsassessor H.).
— 3. Schmidt, Thue J. J. T. (Skolelærer S., Frausing).

- m.** 4. Beyer, Chr. Th. Axel (Forvalter B.).
— 5. Jespersen, Chr. Vilh. (forhv. Arkivar J.).

- Real.** 6. Fischer, Holger T. (afd. Købmand F.). 3 Spr.
— 7. Madsen, H. Chr. J. J. (Gaardbestyrer M., Vesterris).
2 Spr.
— 8. Petersen, Lauritz (Avlsbruger Gregers P.). 3 Spr.

II.

- stud.** 1. Andersen, Fr. Carl Chr. (Broder til Nr. 1 i V).
— 2. Bjerregaard, Niels M. S. (Broder til Nr. 3 i V).
— 3. Døssing, Thomas M. (Husmand D., Hinge).
— 4. Haxthausen, Chr. A. E. (Oberstløjtn. H.).
— 5. Klagenberg, Jacob V. E. P. (Fuldmægtig K.).
— 6. Krogh, Ludv. Vald. (Br. til Nr. 18 i VI og Nr. 4 i IV).
— 7. Møller, Johannes Nicolai (Fabrikant L. M.).
— 8. Rye, Hans J. Olaf (Overretssagfører R.).

- Real.** 9. Andersen, Harald P. S. (Stationsforst. A., Sparkær).
2 Spr.
— 10. Gliemann, Viggo (Apotheker G.). 3 Spr.
— 11. Graversen, Gravers K. (Købmand G., Sparkær). 2 Spr.
— 12. Hjermind, Peter M. (afd. Smed H., Vejle). 2 Spr.
— 13. Larsen, Torkild (Urmager L.). 2 Spr.

I.

- stud.** 1. Blichfeldt, Holger, f. 6. Apr. 85 (Kontorchef i Kreditforeningen B.).
— 2. Christensen, Villads, f. 16. Marts 83 (Skolelærer C., Mundbjerg).
— 3. Hallager, Aage, f. 19. Aug. 83 (Broder til Nr. 3 i IV).
— 4. Jensen, Rasmus Chr., f. 12. Dcbr. 82 (Murer J.).
— 5. Krenchel, Harald, f. 28. Maj 84 (Korpslæge K.).
— 6. Petersen, Holger Otto Laage, f. 28. Maj 85 (Overlærer P.).
— 7. Philipsen, Svend Olaf Torkild, f. 20. Nov. 83 (Fabrikant Ernst Ph.).
— 8. Pyndt, Knud V. P. (Dyrlæge P.).

- (stud.) 9. Schneevoigt, Rasmus Christian, f. 12. Maj 85 (Fabrikant S.).
- 10. Smith, Frederik Johannes Troels, f. 25. Juli 85 (Sognepræst S.).
- 11. Sørensen, Jens Ibsen, f. 29. Juni 83 (Oversergent S.).
- 12. Thiel, Martin Adolph, f. 4. Dec. 83 (Sognepræst T., Serup).
- Real.** 1. Bønding, Jens Emil, f. 14. Aug. 83 (Snedkerm. B.).
3 Spr.
- 2. Christensen, Torkild Graa (Branddirektør, Kaptajn C.).
- 3. Dam, Karl Eliot (afd. Brygger D.). 2 Spr.
- 4. Giersing, Emil Aggersborg, f. 12. Nov. 84 (Broder til Nr. 13 i V og Nr. 1 i III). 3 Spr.
- 5. Halkjær, Harry Marius (Snedkermester H.). 2 Spr.
- 6. Hindberg, Viggo Edv. Kr., f. 5. Nov. 83 (Overretssagfører H.). 3 Spr.
- 7. Horn, Adolf Ludvig, f. 13. Apr. 82 (Værkfører H.).
2 Spr.
- 8. Jespersen, Erik, f. 28. Nov. 83 (Broder til Nr. 5 i III).
3 Spr.
- 9. Samson, Ivan Isak, f. 22. Nov. 83 (Tobakshandler S.).
2 Spr.
- 10. Schram, Peter A. W. (Købmand S.). 3 Spr.
- 11. Støttrup, Niels Christian Johannes, f. 15. Oktbr. 84 (Bager S.). 2 Spr.

Disciplenes Forhold udenfor Skolen.

Overensstemmende med den i Indbydelsesskriftet for Aar 1894 S. 62 aftrykte min. Skrv. af 5. Maj 1893 henledes Forældres og Værgers Opmærksomhed paa Ønskeligheden af, at Disciplene altid anbringes i fast Pension, hvor der kan føres tilbørligt Tilsyn med dem.

Ligeledes henledes Opmærksomheden paa de ogsaa i de senere Aar indskærpede Bestemmelser i Plakat af 28. November 1828 og i min. Skrv. af 7. Februar 1851, ifølge hvilke Skolen, overensstemmende med Skoleloven

af 1809, er forpligtet til at forbyde sine Disciple at besøge Værtshuse eller lignende Steder paa egen Haand, ligesom det ved nævnte Plakat er forbudt enhver, der driver Næring som Værtshusholder, Kromand, Billardholder, Konditor, Restavratør eller Gæstgiver, at tillade nogen Discipel af de lærde Skoler at sidde i deres Huse for at drikke eller der at forsamle sig eller have noget Slags Spil, af hvad Navn nævnes kan.

Opmærksomheden henledes paa, at Sygemeldelser maa tilstilles Skolen straks ved Sygdommens Begyndelse, ikke først ved dens Ophør.

IV. Skolepenge. Understøttelsesmidler.

Skolepengene i V og VI Klasse er 144 Kr. aarlig, i de øvrige Klasser 120 Kr., for 2. Broder henholdsvis 115 Kr. 20 Ø. eller 96 Kr., for 3. Broder 86 Kr. 40 Ø. eller 72 Kr. De forfalde til Betaling fjerdingaarsvis, og i Løbet af Kvartalets 1. Maaned; derefter er Regnskabsføreren berettiget til uden Forvarsel at lade dem indkræve ved Rettens Hjælp; ere de ikke med paaløbne Udgifter betalte inden Fjerdingaarets Udgang, formenes Disciplen Adgang til Skolen, indtil fuld Betaling er erlagt. — For Juli Kvartal opkræves Skolepengene i 2 Halvpartier af Hensyn til det nye Skoleaar (19. August); Dimittender og Disciple, der udtræde efter Aarsprøven før 19. August, betale kun for Juli Maaned. — For hver Discipel betales 10 Kr. i Indskrivningspenge. — For et Vidnesbyrd betales 20 Kr.; de nærmere Regler fremgaa af min. Cirk. af 1. Marts 1890 (meddelt i Progr. 1890), jfr. min. Skriv. af 29. Marts 1892 (Progr. 1892 S. 111).

De **Understøttelsesmidler**, der kunne søges af Skolens Disciple, ere følgende:

I. De Beneficier, hvortil Ministeriet udnævner efter Rektors Indstilling, dels fri Skolegang, dels Stipendier. Indtil $\frac{1}{6}$ af alle Skolens Disciple (deriblandt ikke regnet Lærernes Sønner som ekstraordinære Gratister) kunne opnaa Friplads; en hel Friplads kan deles i 2 halve. Som Stipendier uddeles Renterne af Stipendiefondens Grundkapital til studerende Disciple i Portioner paa 100, 70 og 40 Kr., enten til at oplægges, hvorpaa de udbetales af Universitetskvæsturen i 3 Terminer, hvis Dimittenden har ladet sig indskrive inden den af Universitetet fastsatte Dag for Immatrikulationen, men ellers falde tilbage til Skolen (Cirk. af 23. April 1897), eller som Hjælp til Skolepenge.

Ansøgninger om disse Stipendier, hvortil trykte Skemaer udleveres af Rektor, maa indleveres helst straks den 19. August, i hvert Fald inden d. 1. September. De, der allerede have opnaaet et Beneficium for deres Sønner, behøve i Regelen ikke at søge paa ny. Der kræves et Aars Skolegang, samt foruden Trang tilfredsstillende Flid og Fremgang i Skoleaarets Løb.

Ved minist. Skrivelse af 14. Septbr. 1896 fordeltes Beneficierne for 1896—97 saaledes:

1. Fri Undervisning og højeste Stipendium, 100 Kr., at oplægge: P. K. Johansen (VI), Frode V. F. Christensen (VI), Anders Andersen (VI), Kristen Andersen (VI), Johannes H. Faber (VI), Albert Th. Holm (V).
2. Fri Undervisning og mellemste Stipendium, 70 Kr., at oplægge: Sigvald V. Nielsen (IV).
3. Fri Undervisning og laveste Stipendium, 40 Kr., at oplægge: Thomas M. Døssing (II).
4. Fri Undervisning: K. V. Tonsgaard (VI), K. Yde (IV), Aage H. Paludan (IV Real.), Chr.

- V. Jespersen (III), Chr. Madsen (III R.), P. M. Hjermind (II R.).
5. Halv Friplads: J. M. Jensen (VI), Ejnar Bertelsen (V).
 6. Ekstraordinære Gratistpladser (Lærersønner): Ejnar A. Giersing (V), Alf. E. Giersing (III), Emil A. Giersing (I R.), Holger O. L. Petersen (I st.).
 7. Højeste Stipendium, 100 Kr., at udbetale som Hjælp til Skolepenge: Bertel M. Jensen (VI), Peder Pedersen (VI).
 8. Mellemste Stipendium, 70 Kr., som Hjælp til Skolepenge: K. T. Gade (VI), A. F. Beyer (V), Viggo R. Møller (V), Jens Sørensen (IV).
 9. Laveste Stipendium, 40 Kr., som Hjælp til Skolepenge: Thue Schmidt (III).

II. Paa Finansloven er dernæst bevilget **12 ekstraordinære Fripladser** for samtlige Landets offentlige lærde Skoler under eet til „Disciple, hvis Evner gøre det ønskeligt, at de erholde Adgang til en højere Uddannelse, men hvis Forældres Formuestilstand ellers vilde udelukke dem derfra“. Disse tillægges nye Disciple straks det første Aar og regnes fra 19. August, medens Beneficieaaret ellers regnes fra 1. Oktober. Ansøgninger herom indleveres samtidig med Ansøgninger om ordinære Beneficier. Ved min. Skr. af 24. September 1896 tildeltes saadanne Pladser R. Chr. Jensen og J. Sørensen, begge i I st. Kl.

III. Endelig anvendes aarlig efter Bevilling paa Finansloven af **Kommunitetets Midler** en Sum til Understøttelse „for saadanne, der først i en fremrykket Alder have bestemt sig for Studeringer, og som ved en Forberedelses- eller Fageksamen have givet sikkert Haab om god Fremgang“. Ansøgninger herom indgives direkte til Ministeriet efter forudgaaende Bekendtgørelse i Bladene. 1. April tildeltes P. Pedersen (VI) og B. M. Jensen (VI) hver 50 Kr., og E. Bertelsen (V) 100 Kr.

IV. Af **Nissens Legat** for studerende Disciple, hvilket i December Maaned bortgives af Skolens Lærerkollegium, uddeles de 4 Femtedele (810 Kr. 60 Ø.) til uformuende Disciple, som vise god Opførsel, en

Femtedel (202 Kr. 66 Ø.) som Vidnesbyrd om Paa-skønnelse af Flid og god Opførsel og som Opmuntring til fortsat Anstrengelse. Denne Anerkendelse kan ogsaa udtales til de Disciple, der have opnaaet Trangslaget. Halvdelen af Portionerne udbetales, Halvdelen oplægges til Udbetaling efter fuldentd Afgangseksamen. Ansøgninger indgives ikke. Fordelingen har været følgende:

1. For Trang: P. K. Johansen (VI), **50 Kr. 60 Øre**; Frode F. V. Christensen (VI), B. M. Jensen (VI), Anders Andersen (VI), Kr. Andersen (VI), Johs. Faber (VI), K. V. Tonsgaard (VI), Jens M. Jensen (VI), Albert Th. Holm (V), E. Bertelsen (V), hver **50 Kr.**; Ped. Pedersen (VI), **40 Kr.**; K. Yde (IV), Sigv. V. Nielsen (IV), Chr. V. Jespersen (III), Thue Schmidt (III), Th. Døssing (II), Torkild Philipsen (I), Villads Christensen (I), R. Chr. Jensen (I), og Jens I. Sørensen (I), hver **30 Kr.**
2. Som Opmuntring til fortsat Flid: M. Østergaard (VI), **18 Kr. 46 Øre**; Andr. Bang (VI), Karl Gade (VI), V. R. Møller (V), P. Glud (V), Jens Sørensen (IV), P. U. Petersen (IV), Chr. Ørum (IV), N. Bjerregaard (II), H. G. Olaf Rye (II), og Ludv. Krogh (II), hver **18 Kr. 42 Øre.**
3. Anerkendelse af Flid udtaltes til følgende Disciple paa Trangssiden: P. Johansen (VI), Frode F. V. Christensen (VI), B. M. Jensen (VI), And. Andersen (VI), Johs. Faber (VI), K. Yde (IV), Sigv. V. Nielsen (IV), og Thomas Døssing (II).

V. Det grevelige **Moltkeske Legat** for Sønner af kgl. Embedsmænd (2 Portioner, for Tiden paa 78 Kr. hver med halv-aarlig Udbetaling) bortgives af Lensgreve Moltke til Bregentved;

for Tiden nydes det af Eyvind Smitt (VI) og Chr. V. Jespersen (III).

VI. **Læge Frederik Foghs Legat** (100 Kr. aarlig i højst 3 Aar med halvaaarlig Udbetaling) for „to flittige begavede og uformuende Disciple til Hjælp til deres Underholdning i Skoletiden, ligemeget enten de ere i nogen af Skolens studerende eller Realafdelinger“, bortgives for hver Termin af Lærerkollegiet. Det nydes for Tiden af Ped. Pedersen (VI) og Sigv. Vestergaard Nielsen (IV).

VII. Det **Stampeske Legat**, 2 Portioner, hver paa 400 Kr. aarlig, til Understøttelse for studerende, først under deres Skolegang i Viborg, dog ikke ud over 9 Aar, dernæst under Forberedelse til en Embedseksamen ved Universitetet, dog ikke ud over 6 Aar, bortgives (af Lærerkollegiet og en Præst fra Middelsom Herred), naar Kapitalen udgør 24,000 Kr. foruden en mindre i en Sparekasse indsat Kapital til Administrationsudgifter. Den 31. Marts d. A. ejede Legatet 24,153 Kr. 52 Øre. Fortrinsret have Testators, Sognepræst til Nørre Nebel og Lydum Sogne Jacob Stampes, og Hustru Charlotte Nicoline Grundahls Slægtninge, dernæst Sønner af Købstadborgere, Landsbypræster og Landsbyskolelærere eller Landsbydegne. — Fundatsen findes aftrykt i Program 1892 S. 72 fl. — Legatet vil, hvis ikke uforudsete Hindringer indtræde, første Gang blive bortgivet i Maj d. A., i det mindste med 1 Portion.

VIII. De **Jessenske Legater** for Slægtninge af Rektor Jessen og Hustru, f. Ostenfeld, der have Fortrinsret, dernæst for duelige og fattige Studerende i Viborg Skole fra den Tid, de kom i 5. Lektie, indtil „deres Triennium“ ved Universitetet er udløbet, nødes i Aaret 1896, „det større“ (38 Kr. 17 Ø.) af Student Julius Grundtvig Ostenfeld (3. Gang) og „det mindre“ (18 Kr. 6 Ø.) af Student Alfred Lauritz Meldal (2. Gang) og Discipel Peter Johansen (2. Gang), begge her fra Skolen. Bortgives af Stiftets Biskop og Stiftsprovst.

IX. Det **Mallingske Legat** (omtr. 164 Kr.), der af Konsistorium ved Københavns Universitet hvert Aar tildeles „den mest værdige og trængende“ af de af Skolens Dimittender, som foruden at have nydt Skolebeneficium i det mindste have opnaaet 2. Karakter og have ladet sig indskrive ved Universitetet, er i Aaret 1896 af Konsistoriet tildelt stud. theol. P. Kirkegaard.

X. Det **Juelske Legat**, 2 Portioner, hver paa 76 Kr. 16 Ø. i et Tidsrum af højst 5 Aar, for studerende fra Viborg og Aalborg Skoler, er i Aaret 1896 udbetalt til Student

Jacob Chr. Gotfr. Holdt fra Aalborg Skole (3. Gang) og til stud. jur. Alfred Lauritz Meldal fra Viborg Skole (2. Gang). Ansøgninger herom maa indgives til Legatets Patron, Baron, Kammerherre Juul-Rysensteen til Mundelstruggaard.

XI. Renterne af **Nissens Legats** Oplagskapital, og de hjemfaldne Oplagspenge, ere i Dec. f. A. givne til Studenterne Jens Petersen og K. V. Nielsen, hver 40 Kr., A. J. Andersen og M. S. Jørgensen, hver 29 Kr. 25 Ø., N. Christensen 29 Kr. 24 Ø. — Ansøgninger herom tilsendes Rektor paa Lærerkollegiets Vegne inden 1. December. Flidsattester og Testimonium paupertatis maa vedlægges.

V. Lærerne. Aarets Arbejde.

Den 9. Marts 1897 blev Adjunkt Giersing allernaadigst udnævnt til Overlærer, fra 19. Aug. at regne. Intendant Lillie, der hidtil havde ledet Skolens Danseøvelser, forflyttedes i Oktober til København, hvorpaa Premierløjtnant Beck overtog Ledelsen af Dansen.

Overlærer Dr. Bang blev paa Grund af Sygdom fra Januar indtil Skoleaarets Slutning fritaget for at besørge sine Timer. Under 22. Januar beskikkedes Cand. mag. O. Thomsen til Vikar og overtog Dr. Bangs Timer, dog saaledes, at Latin i VI Klasse overgik til Læreren i Latin i V Kl., Adj. Olsen, mod at denne afgav Latin i III Kl. til Cand. Thomsen. — Som Følge af denne Ordning har Arbejdet været saaledes fordelt mellem Lærerne:

Rektor Dr. Heise Dansk i VI og V Kl.; Historie i VI, V, IV; Oldkendskab i VI mat., — 15 Timer.

Overlærer Dr. Bang (indtil 1. Januar) Latin i VI, Fransk i VI, V, IV, Græsk i V, IV, — 26 T.

Som Vikar: Cand. mag. O. Thomsen (fra 28. Januar) Fransk i VI, V, IV; Græsk i V, IV; Latin i III, — 25 T.

Fagene.	Katedralskolen.												Forberedelses- skolen.				
	VI		V		IV		III		II		I		Uventlige Lærertimer i alt.	Kl. b.	Kl. a.	I alt Lærertimer.	
	spr. mat.		spr. mat.		spr. mat.	Rl.	spr. mat.	Rl.	st.	Rl.	st.	Rl.					
Dansk	3	(3)	2	(2)	(2)	„ 3	(2)	3 (3)	(2)	3	3	3	20	(4)	7	7	
Oldnordisk	1	(1)	2	(2)	„	„	„	„	„	„	„	„	3	„	„	„	
Latin	8	„	8	„	5	„	„	7 (7)	„	7	„	6	44	„	„	„	
Græsk	6 ¹⁾	„	6	„	4	„	„	5	„	„	„	„	21	„	„	„	
Oldkendskab	„	2 ²⁾	„	2	„	„	„	„	„	„	„	„	4	„	„	„	
Tysk	2	(2)	2	(2)	2	„ 2	2	(2)	(2)	2	(2)	2	16	4	(4)	4	
Engelsk																	„
Fransk	3	(3)	3	(3)	2	„ (2)	3	(3)	(3)	3	(3)	4	4	22	4	„	4
Religion	1	(1)	1	(1)	1	„ (1)	1	(1)	(1)	2	(2)	2	2	10	2	2	3 ⁷⁾
Historie	3 ³⁾	(3) ³⁾	3	(3)	2	„ 3	(2)	(2)	3	3	(3)	2	2	21	3	3	6
Geografi	„	„	„	„	2	„ (2)	2	(2)	(2)	2	(2)	2	2	10	2	2	4
Naturhistorie	„	„	„	„	2	„ 2	1	(1)	(1)	2	(2)	2	2	11	2	2	3 ⁷⁾
Matematik og Regn.	„	9	„	11	(5)	„ 7	(5)	7	(7)	6	(6)	5	5	50	5	(5)	5
Naturlære	3	6	3	4	„	„ 2	„	2	(2)	„	„	„	20	„	„	„	
Skrivning	„	„	„	„	„	„ 1	„	„	(1)	1	(1)	2	(2)	4	4	(4)	4
Tegning	„	„	„	„	„	„ 1	„	„	(1)	„	2	„	5	„	„	„	
Klassetimer	30	30	30	30	30	„ 30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	40
Sang		2				2			2		2		5 ⁴⁾		2		2
Gymnastik	4	1 ⁵⁾	4			4			4		4		22 ⁶⁾	4			4
Sløjd													12				
I alt ugentlige Timer:	37	37	37	37	36	„ 36	36	36	36	36	36	36	36	320	36	35	46

¹⁾ Fra 1. Januar 5 T. — ²⁾ Fra 1. Januar 1 T. — ³⁾ Fra 1. Januar 4 T. — ⁴⁾ Heraf en Time Sæmmesang med alle Klasser. — ⁵⁾ En frivillig Time i Hugning Søndag Morgen. — ⁶⁾ Foruden de anførte 21 T. en Time for Ikke-Sangere i Fællessang-Timen. — ⁷⁾ En Time er fælles for begge Klasser.

- Overlærer Ramsgaard Latin i II, Tysk i hele Skolen, — 23 T.
- Overlærer Petersen Naturlære i VI spr., VI mat., V spr., V mat., III mat. og Real.; Gymnastik i VI—II, — 35 T. — Desuden Overledelsen ved Skydning.
- Overlærer Giersing Oldnordisk i VI og V; Engelsk i hele Skolen, Latin i I, — 29 T. — Desuden Sløjd med de ældre Hold (8 T.).
- Adjunkt Møller Matematik i V m., III; Skrivning i IV r., III r., II r., II og I; Tegning i IV r.—I r., — 27 T.
- Adjunkt Thorsen Latin i IV; Græsk i III; Dansk i IV, III, II r., I st., I r., — 26 T.
- Adjunkt Olsen Latin i V, III (fra 1. Jan. i VI), Græsk i VI; Oldkendskab i V m.; Historie i IV r., III og II, — 32 T. Desuden Tilsyn med Eftersiddere (2 T.).
- Adjunkt Mortensen Naturhistorie og Geografi i IV —I, Dansk i II, Sang med hele Skolen, — 28 T. Desuden Sløjd med de yngste Hold (4 T.).
- Adjunkt Sejersen Religion med alle Klasser, Fransk i III—I, Historie i I st. og I r., — 28 T.
- Adjunkt Lomholt Matematik i VI m., IV, II, I st. og I r.; Naturlære i IV r., — 34 T. — Desuden Ledelse af Røvelserne.
- Timelærer. Premierløjtnant Beck Gymnastik i I samt i en Fællestime om Lørdagen med Ikke-Sangerne, — 5 T. — Desuden Ledelse af Danseundervisningen i Vinterhalvaaret (2 T.).
- Oversergent Brüggmann, Assistent ved Gymnastikundervisningen, 22 T. — Desuden Assistent ved Skydning og Dans.
- Stabssergent Werner, Assistent ved Gymnastikundervisningen, — 22 T.

Sergent Jensen, Assistent ved Hugning og Fægtning med V og VI Kl. (fra 1. Oktbr. til 30. Apr.), — 2 T.

Omstaaende Tabel (S. 91) viser, hvorledes Undervisningstimerne have været fordelte i de forskellige Klasser.

I Aarets Løb ere følgende Pensa gennemgaaede:

Dansk.

I st. og I Realkl. (Adjunkt *Thorsen*, 3 Timer i hver Klasse). Til Oplæsning og Analyse er benyttet Joakim Larsens Læsebog, 3. Del. Efter samme Bog ere nogle Digte lærte udenad. Mikkelsens Sproglære for Forberedelsesskoler. Stykker af Arentzens og Thorsteinssons Mytologi ere gennemgaaede og til Dels genfortalte af Disciplene. Hver Uge en Stil, i Reglen Genfortælling, enkelte Gange Diktat.

II Kl. (Adj. *Mortensen*, 2 T.; Adj. *Thorsen* desuden 1 T. med Realisterne). Disciplene ere øvede i Oplæsning og Genfortælling efter Joakim Larsens Læsebog IV og Arentzens nordiske Mytologi; nogle Arbejder af danske Forfattere (Blicher, Hostrup, Holberg) ere oplæste for Klassen, og der er skrevet en Stil om Ugen.

Den ugentlige Time med Realisterne er benyttet til Oplæsning og Analyse (Joakim Larsens Bog, 4. Del).

III stud. Kl. (Adj. *Thorsen*, 2 T., Matematikerne og Realisterne desuden 1 T.). Læsebog: Fengers Læsestykker I. Nogle af Digtene i Bogen ere lærte udenad. Mikkelsens Sproglære for Realskoler er benyttet. Med de mat. studerende og Realisterne er Sechers græske Mytologi delvis gennemgaaet; i samme Time desuden læst nogle Sange af Iliaden (Wilsters Oversættelse) m. m. 1 Stil ugentlig.

IV Kl. (Adj. *Thorsen*, 2 T., Realisterne desuden 1 T.). I Fællestimerne er der af Disciplene (eller

for dem) oplæst følgende Digterværker: Holbergs Jeppe paa Bjerget og Jacob v. Thybo; Oehlenschlägers Hakon Jarl; Fru Gyllembourgs En Hverdagshistorie; Blichers Høstferierne, Marie og Telse; Hauchs Søstrene paa Kinnekullen og (delvis) fra min Barndom og Ungdom; Henr. Hertz's Svend Dyrings Hus og Hostrups Eventyr paa Fodrejsen. 2 Stile hver Maaned. Realisterne have i deres særlige Time benyttet Fengers Læsestykker I og Mikkelsens Sproglære for Realskoler.

Til Almindelig Forberedelseseksamen opgives: Jeppe paa Bjerget og Jacob v. Thybo, Oehlenschlägers Hakon Jarl, Fru Gyllembourgs En Hverdagshistorie, Hauch Søstrene paa Kinnekullen, Hertz's Svend Dyrings Hus og Hostrups Eventyr paa Fodrejsen. Desuden af Fengers Bog Side 117—170, 206—259, 286—314, 332—347, 353—372.

V Kl. (Rektor Dr. *Heise*, 2 T.). Med Rønnings Lærebog til Grundlag Udsigt over Litteraturens Historie indtil Oplysningstidens Begyndelse (S. 43). Læst flere Edda-Digte, Folkeviser (navnlig de historiske) samt i det hele Brudstykker af forskellige Forfattere. *Holberg*: Den politiske Kandestøber, Jacob v. Thybo, en Del af de 3 Epistler om hans Levned, Stykker af Niels Klim m. m. — *Oehlenschläger*: Hakon Jarl. — Nogle Timer ere anvendte til Læsning af Svensk. 16 Stile.

VI Kl. (Rektor Dr. *Heise*, 3 T.). Udsigt over den danske Litteraturs Historie med Rønnings Bog til Grundlag; ved den oehlenschläger-baggesenske Tid er der dvælet noget udførligere. Læst: Brudstykker af *Evalds* Fiskerne; Rungsteds Lyksalighed; Stykker af Levned og Meninger. *Wessel*: Kærlighed uden Strømper; Fortællinger; *P. A. Heiberg*: Virtuosen, Digte og Brudstykker; Stykker af *M. Bruns* Aristokraternes Katekismus; *Baggesen*: Labyrinthen (Passet, Jødegaden i Frankfurt, Strasburg Münster), Kallundborgs Krønike

m. m. *Oehlenschläger*: Digtene Hakon Jarls Død og Guldhornene; St. Hansaftenspil; Aladdin; Tragedien Hakon Jarl (læst ifjor); *Grundtvig*: Stykker af Kæmpeliv i Norden; *P. M. Møller*: Digte; en Students Æventyr; *J. L. Heiberg*: Kong Salomon og Jørgen Hattemager; en Sjæl efter Døden, m. m. *Hertz*: Kong Renés Datter; *Chr. Winther*: Ringens Indskrift, m. m.; *Hostrup*: Intrigerne; *Paludan Müller*: Stykker af Adam Homo.

Nogle Timer ere anvendte til Læsning af Svensk. — 16 Stile. Ifjor i V Kl. bl. a. læst: *Holberg*, Den politiske Kandestøber, Erasmus Montanus, Henrik og Pernille.

Privatist Zeuthen: Rønnings Lærebog, 1810—30 udførligere; *Holberg*: Jakob v. Thybo, Maskeraden; *Oehlenschläger*: Corregio.

Oldnordisk (Overlærer *Gierring*).

V Kl. (2 T.). Wimmers Læsebog S. 1—14, 74—107, 53—60. Wimmers Grammatik.

VI Kl. (1 T.). Wimmers Læseb. S. 1—14, 53—63, 74—107. Wimmers Grammatik.

Til Afgangseksamen opgives: Wimmers Læseb. S. 1—14, 16—36, 41—107, 114—21 (med Forbigaaelse af Versene i Gunlaugs Saga). Heraf opgives til Overhøring S. 1—14, 53—63, 74—107.

Privatist Zeuthen opgiver: Wimmer S. 1—107 (dog med Forbigaaelse af Versene i Gunlaugs Saga).

Latin.

I st. (Overlærer *Gierring*, 6 T.). Mikkelsens Læsebog. Bøjningslæren efter Madvig. Efter Jul omtr. 40 smaa Stile paa Skolen, omtr. 30 hjemme.

II st. (Overlærer *Ramsgaard*, 7 T.). Listovs Udvalg af Cornelius Nepos. Bøjningslæren og de vigtigste

Regler af Ordføjningslæren efter Madvig. 98 Stile, dels hjemme, dels paa Skolen.

III st. (indtil Jan. Adj. *Olsen*, derpaa Cand. mag. *Thomsen*, 7 T.). Caesars Gallerkrig, III Bog; Ciceros 1. Tale mod Catilina. Formlæren og det vigtigste af Syntaxen efter Madvig. 2 Stile ugentlig, hvoraf den ene paa Skolen. Mundtlig Stil, naar Tiden har tilladt det.

IV st. (Adj. *Thorsen*, 8 T.). Cæsars Gallerkrig 3. og 4. Bog samt 5. Bog Kap. 1—37. Ciceros Taler mod Catilina I, II og IV samt Talen for Kong Dejotarus. Af Ovids Metamorphoser (Blochs Udvalg, 1895) Verdensaldrene, Deucalion, Europa, Cadmus, Pyramus og Thisbe, Ceres. Madvigs Grammatik. 2 Stile ugentlig samt i Reglen en Time om Ugen mundtlig Stil.

Til Overhøring opgives: Cæsars Gallerkrig 4. Bog Kap. 18—38 og 5. Bog Kap. 1—37. Ciceros Taler mod Catilina I og II, Kap. 1—2. Talen for Dejotarus. Ovid: Europa, Cadmus, Pyramus og Thisbe, Ceres.

Privatisterne Frk. Christensen, P. og S. Kilerik samt *Lund Nielsen* opgive: Cæsar de bell. Gall. III og IV samt V, 1—5; Cicero in Catilinam I og III, pro rege Dejotaro; pro lege Manilia Kap. 1—12 (i alt 52 Kap.). — Ovid: Verdensaldrene, Deucalion, Ocyrhoë, Europa, Cadmus, Cadmus' Forvandling, Pyramus og Thisbe, Perseus, V. 1—24 (i alt 821 V.).

Farmaceutisk Latinprøve, Frk. *Jespersen*: Forchhammers Læsebog, Cæsar de bell. Gall. I, c. 1—34.

V spr. (Adj. *Olsen*, 8 T.). Ciceros 4. Tale imod Verres; Livius II; Vergils Aeneis I; Horats's Oder I og IV med carmen saeculare. Uden Forberedelse: Henrichsens Opgaver til Oversættelse fra Latin paa Dansk (Udg. 1896) S. 1—120, med Forbigaaelse af Stykkerne I, 1, 3, 5, 7, 9, 11. II, 5, 7, 13, 14, 19. III, 4. IV, 1, 4, 5, 9, 10, 15, 16. V, 3, 4, der ere benyttede til skriftlig Oversættelse. — En Version om

Ugen efter Henrichsen. Det vigtigste af Rafns Litteraturhistorie og Thomsens Antikviteter.

VI spr. (Overlærer Dr. *Bang*, fra Januar Adj. *Olsen*, 8 T.). Ciceros 4. Tale imod Verres Kap. 33—67; Cato major med Forbigaaelse af Kap. 15. Seneca i Udvalg ved Gertz II S. 64—95 (epist. ad Lucil. 24, 28, 30, 32, 35, 37). Tacitus's Annaler i Udvalg ved Bricka og Thomsen S. 1—34 (Tac. ann. I, 1—52). Horats's Oder IV, 15 og carmen saeculare. Horats's Breve I, 1—5, 7—10, 12—16; II, 1, 2, 3, 1—201, 252—476. Af Madvigs carmina selecta (Udg. 1888): Catullus (undtagen 10), Tibullus 1, 2, 4, 5, Propertius 3—7, Ovidius 3, 4, 5, Lucanus 1, Martialis. En skriftlig Oversættelse hver Uge efter Thoresens Eksamensversioner. Rafns Litteraturhistorie. Thomsens Antikviteter.

Dimittenderne have desuden i forrige Skoleaar læst: Ciceros Tale for Sex. Roscius; Livius XXVIII, 24 ad fin. XXIX, 1—33; Virgils Aeneis I, Horats's Oder I og IV 1—14.

Heraf opgives til Overhøring: Cic. Verr. IV capp. 33—67, Cato major capp. 8—14, 16—23; Seneca i Udvalg ved Gertz II, S. 64—95 (epist. ad Lucil. 24, 28, 30, 32, 35, 37); Livius XXVIII, 24 ad fin.; Tacitus's Annaler i Udvalg ved Thomsen og Bricka S. 13—34 (Tac. ann. I, 16—52). Horats's Oder 1. og 4. Bog med carmen saeculare. Horats's Breve I, 1, 2, 5, 7, II, 1, 2. Virgils Aeneis I, 1—401; af Madvigs carmina selecta: Catul I—VII, XI—XII, Tibul II, IV, Properts III, VII, Ovid III, IV, Martial I—V, VII, VIII, X, XIV—XX.

Kursorisk er læst: Livius XXVIII, 1—23, XXIX, 34—38, XXX, 1—45. Seneca i Udvalg ved Gertz II S. 1—63, 96—113. Henrichsens Opgaver til Oversættelse fra Latin paa Dansk (Udg. 1896) S. 109—175.

Græsk.

III spr. (Adj. *Thorsen*, 5 T.). Bergs Forskole til Verberne paa — mi (dog ikke alle Eksemplerne). Af Levys og Velschows Læsebog Stykkerne 1, 3, 5, 6, 7, 9, 12, 13, 14, 15, 17, 20, 21, 22, 24, 26, 28, 30, 32, 33, 34. Bergs og Hudes Formlære.

IV spr. (Overlærer Dr. *Bang*, fra Januar Cand. mag. *Thomsen*, 4 T.). Levy og Velschows Læsebog, p. 63—85, 87—102. Homer, Odysseen XI, 593 og ud, og XII. Berg og Hude, Formlære.

Privatisterne Frk. Christensen, P. og S. Kilerik samt *L. Nielsen*: Af Schenkels Udvalg af Xenophon S. 1—26, 43—59.

Homer, Odysseens 12te Bog og af 11te fra V. 593 (i alt 501 V).

V spr. (Overlærer Dr. *Bang*, fra Januar Cand. mag. *Thomsen*, 6 T.). Homer, Iliaden I, II 1—455, III, VI. Herodot VIII Bog. Platon, Kriton. Berg og Levy, Formlære; Hude, Syntax, de vigtigste Regler. Sechers Mytologi.

VI spr. (Adj. *Olsen*, 6 T.). Petersens Antologi: Elegierne af Kallinos, Tyrtaeos, Mimnermos, Anakreon, Xenofanes, Solon 1, 4, 5, Theognis 2—5, 8, Euripides; Epigrammerne af Simonides 1—4, 6—7, 9, Aeschylus, Platon, Demosthenes, Asklepiades; de meliske Digte af Anakreon, de anakreontiske Digte; Skolierne 5, 7, 9. Platons Apologi; Demosthenes's olynthiske Taler; Thukydids I, 24—31, 44—45, 89—119, 125—139, 145—146. Christensens Antikviteter. Sechers Litteraturhistorie*).

Dimittenderne opgive desuden: Homers Odysse V—IX, XI; Herodot V, 1—32, 34—38, 49—51, 97, 99—107, 116—126 samt VI Bog.

*) I dansk Oversættelse er Klassen gjort bekendt med: Iliadens 1. og 2. Sang, Sofokles's Antigone, Euripides's Bakkantinder, Aristofanes's Frøer, Lukians Hanen samt med et Par Taler af Thukydids 1. Bog.

Oldkendskab.

V m. (Adj. *Olsen*, 2 T.). Med Sechers Lærebog til Grundlag og med Benyttelse af Billedværker er den græske Mytologi gennemgaaet. Dernæst er Sechers græske Litteraturhistorie samt det vigtigste af Christensens Statsantikviteter gennemgaaet. Endelig er Schwanneflügels Oldtidens Kulturhistorie benyttet. Læst: Homers Iliade I—VI, XXII (Wilsters Oversættelse), Odysseens VI, IX (Poul Møllers Overs.), XXII (Wilsters Overs.); Herodot I (Falkenstjernes Overs.); Thubydid I, Kap. 23—88 efter Arnesens Oversættelse; Platon, Apologien (Gertz's Oversætt.); Æschylos, Perserne (Dorphs Overs.); Sofokles, Antigone (Thor Lange) og Ødipos i Kolonos (Dorphs Overs.); Euripides, Bakkantinderne (Dorphs Overs.); Aristofanes, Ridderne (Dorphs Overs.) og Skyerne (Koch).

VI m. (Rektor Dr. *Heise*, 2 T., fra Januar 1 T.). Efter Sechers græske Litteraturhistorie er gennemgaaet den alexandrinske Tid m. m. Læst: *Xenofons* Memorabilia (Brudstykke efter Winkel Horns Læsebog); *Platons* Fædon (Begyndelsen). *Aristofanes*, Skyerne (Petersens Overs.); *Theokrit*: Adonisfesten; *Lukian* (Gertz's Over.): Menippos' Rejse til Himlen, Prometheus, Gudetinget, Charon, Hanen, Gæstebudet. Løgnhalsen, Peregrinos; *Plutarch*: Alkibiades, Themistokles, Camillus, Perikles, Alexander, Cæsar, Polopidas. — *Plautus* (Forchhammers Overs.): Aulularia, miles gloriosus; *Terentz*: Evnuchen (de 2 første Akter); Stykker af *Virgils* Æneide.

Tysk (Overlærer *Ramsgaard*).

I st. og I Realkl. (2 T. hver). 1 stud. Kl. har med Forberedelse læst Kapers Læsebog for Mellemklasserne S. 1—47 og 77—145, uden Forberedelse S.

1—31 og 48—77; I Realkl. med Forberedelse S. 31—47 og 73—115, uden Forberedelse S. 31—47. Bøjningslæren efter Kaper. Skouboes Gloserækker ere benyttede.

II Kl. (2 T.). Samme Læsebog S. 175—230. Dels med, dels uden Forberedelse er læst 160 Normalsider (en Normalside har 1300 Bogstaver) af Hauffs Märchen. Bøjningslæren efter Kaper. Skouboes Gloserækker ere benyttede.

III Kl. (2 T.). Mohrs Læsestykker for 3. og 4. Kl. S. 1—88 og 257—301, uden Forberedelse S. 88—174. Sproglæren efter Kaper. Skouboes Gloserækker ere benyttede.

IV st. (2 T.). Samme Bog S. 174—256 og Knauths Auswahl deutscher Gedichte S. 49—110. Uden Forberedelse: *A. v. Winterfeld*, Neue humoristische Soldatengeschichten V; *Cronheim*: Fähnrichsgeschichten og *Weisflog*: Das grosze Loos S. 1—36. Maanedslæsning: *Chamisso*, Peter Schlemihl; *Hoffmann*: Fräulein v. Scuderi; *Hauff*: Das Bild des Kaisers; *Bürger*: Freiherr v. Münchhausen; *A. v. der Elbe*: Lüneburgergeschichten; *v. Winterfeld*: Neue humoristische Soldatengeschichten VI og *Weisflog*: Das grosze Loos S. 48—123. Sproglæren efter Kaper. Skouboes Gloserækker.

IV Realkl. (2 T.). Samme Bog S. 1—88, 138—234 og 257—301 samt Knauths Auswahl deutscher Gedichte S. 49—60. Uden Forberedelse: *A. v. Winterfeld*: Neue humoristische Soldatengeschichten VI. Kapers Sproglære. Skouboes Gloserækker.

Til Overhøring opgives: Mohrs Læsestykker for 3. og 4. Kl. S. 1—88 og 262—292.

V (2 Disc., 2 T.). *Goethe*: Tasso; *Schiller*: Vilhelm Tell; *Mohr*: Noveller og Skitser af de nyeste Forfattere I og *Mohr* og *Haunstrup*: Tyske Læsestykker S. 1—150 er gennemgaaet dels med, dels uden Forberedelse.

Maanedslæsning: *Lessing*, Minna v. Barnhelm; *Otfried Mylius*: Die Türken vor Wien; *A. Becker*: Auf Waldwegen; *Max Ring*: Frauenherzen og *A. v. der Elbe*: Lüneburgergeschichten. Kapers Sproglære. Skouboes Gloserækker.

VI (7 Disc., 2 T.). Dels med, dels uden Forberedelse: *Goethe*, Egmont; *Schiller*: Kabale und Liebe; *F. A. Mohr*: Tyske Noveller og Skitser af de nyeste Forfattere II og Tysk Poesi for Skolernes højere Klasser, *Knauth*: Litterär-geschichtlicher Überblick og Biographische Anmerkungen samt Skouboes Læsestykker S. 1—91. Maanedslæsning: *Lessing*, Nathan der Weise; *Heine*: Die Harzreise; *Herder*: Der Cid; *Otfried Mylius*: Die Türken vor Wien; *A. Becker*: Auf Waldwegen; *Sophie Junghans*: Hella Jasmund u. a. Erz. og *A. v. Winterfeld*: Neue humoristische Soldatengeschichten III. Kapers Sproglære. Skouboes Gloserækker.

Fransk.

I st. og I Realkl. (Adj. *Sejersen*, 4 T. hver). Pios Læsebog for Mellemlasserne (6. Udg.) S. 1—50. Det vigtigste af Pios Formlære. Af de uregelmæssige Verber er dog kun lært nogle faa. Gloser efter Pios Ordsamling.

II Kl. (Adj. *Sejersen*, 4 T.). Jungs Læsebog for Begyndere (3. Udg.) S. 58—67; 71—110; Jungs Læsebog for Mellemlasserne (3. Udg.) S. 1—29. Det meste af Pios Formlære. Efter Michelsens Stiløvelser, 1. Afdeling, er hidtil gennemgaaet, dels mundtlig, dels ved Stil 1 Gang ugentlig Stykkerne 1—30. Hidtil 30 Stile. Gloser efter Pios Ordsamling.

III Kl. (Adj. *Sejersen*, 3 T.). Pios Læsebog for Mellemlasserne (6. Udg.) S. 61—64; 73—101; 107—152. Pios Formlære. Efter Michelsens Stiløvelser, 1. Afdeling, er hidtil gennemgaaet, dels mundtlig, dels ved

Stil 1 Gang egentlig Stykkerne 29—61. Hidtil 28 Stile. Gloser efter Pios Ordsamling. Realisterne fri for skriftlig Stil.

IV Kl. (Overl. Dr. *Bang*, fra Januar Cand. mag. *Thomsen*, 2 T.). Jungs Læsebog for Mellemlasser, 149—175, Baruel, lectures historiques I, S. 28—72. Pios Formlære, 1 Stil egentlig. Kursorisk Læsning: Baruel, lectures historiques I, S. 1—28.

Frk. *Christensen* opgiver: Borrings franske Læsebog for Begyndere (Kbhv. 1869) S. 14—167; Jung, Læseb. f. Mkl. S. 1—91. — *P. og S. Kilerik* og *Nielsen* Pio, S. 41—92; Jung S. 1—95; 149—191; II, 49—146.

V Kl. (*Bang* og *Thomsen*, 3 T.). Nyrop, lectures françaises I, c. 100 Sider. Maanedslæsning, Choix de nouvelles modernes (Velhagen und Klasing) I og c. 35 S. af II. Pios Formlære og Syntax. 2 Stile egentlig. Af og til mundtlig Stil. Gloser efter Pio.

VI Kl. (*Bang* og *Thomsen*, 3 T.). Nyrop, Lectures françaises, II, S. 83 ud; François Coppée, Auswahl von 40 Gedichten, S. 1—60 (Velhagen und Klasing). Maanedslæsning: Coppée: Pariser Skizzen u. Erzählungen aus Les vrais riches, og Elf Erzählungen aus Lettres de mon moulin und Contes du lundi par Daudet. (Velhagen u. Klasing). Formlære og Syntax efter Pio. Baruel, Franske Artiumsstile.

Engelsk (Overlærer *Giersing*).

I Realkl. (4 T.). Brekkes Læsebog f. Beg. S. 1—63 og 75—94; fra Dansk S. 12—21. Uregelrette Verber.

II Realkl. (4 T.). O. Jespersen: Engl. Læsning f. Mkl. S. 1—91. Løkkes Gram. S. 1—41 og de stærke Verber. Brekkes Læseb. f. Beg. S. 25—38 fra Dansk. Ugelæsning: Sindbad the Sailor (Velh. & Klas.). 1 Version egentlig.

III Realkl. (4 T.). Brekkes Læseb. f. Mkl. S. 49—99, 118—138, 151—155, 212—234. Boysens engl. Digte S. 10—34; 5 Digte udenad. Waddys Samtaleøvelser S. 44—100 (fra Engl.), S. 11—20 (fra Dansk). Ugelæsning: Aladdin og Ali Baba (Velh. & Klas.). Løkkes Gram. S. 41—69; genlæst Formlæren. 1 Version ugentlig.

IV Realkl. (4 T.). Brekkes Læseb. f. Mkl. S. 67—116, 118—138, 242—258 og Boysens Læsest. II. Boysens Digte S. 18—47, 4 Digte udenad. Waddys Samtaleøvelser S. 73—120; fra Dansk S. 21—25. Ugelæsning: The Children of the New Forest S. 159—212 og Robinson Crusoe (Velh. & Klas.). Til kursorisk Læsning er benyttet Boysens Læsest. IV. Løkkes Formlære. 1 Version ugentlig.

Til Almindelig Forberedelseseksamen opgives: Brekkes Læseb. S. 242—58, 67—116, 118—138 og Boysens Læsest. II samt Boysens Digte S. 18—47.

V Kl. (10 Disc., 2 T.). Hansen og Magnussens Læseb. I S. 1—15, 42—57; II S. 1—36. Løkkes Gram. Ugelæsning S. 50—100 af Aladdin.

VI Kl. (11 Disc., 2 T.). Hansen & Magnussens Læseb. II S. 70—85 og Læsest. S. 1—72. Ugelæsning: Aladdin S. 100—175 og P. Simple S. 1—c. 100 samt det meste af H. Hansens Engl. Digte. Løkkes Gram.

Til Afgangseksamen opgives: Hansen og Magnussens Læseb. I, S. 15—41, 58—66; II, S. 40—89 og Læsest. 1—72.

Religion (Adj. *Sejersen*).

I st. og I Realkl. (2 T.). Assens mindre Bibelhistorie til 6. Afsnit. Balslevs Lærebog: Synden og de første 2 Trosartikler. Salmer.

II Kl. (2 T.). Sammes Bibelh. fra 6. Afsnit til

Jesu Bjergprædiken; Balslevs Lærebog: Den 3. Trosartikel og „Fader vor“. Salmer.

III Kl. (1 T.). Sammes Bibelhistorie fra Jesu Bjergprædiken og ud. Daabens og Alterens Sakramente. Marc. Ev.

IV Kl. (1 T.). Læst og gennemgaaet Joh. Ev.

V Kl. Gennemgaaet Brevet til Galaterne. Fortalt om Sekterne i Danmark og om Reformationen ved Luther.

VI Kl. Som 5. Klasse.

Historie.

I st. og I Realkl. (Adj. *Sejersen*, 2 T. med hver Kl.). Oldtidens Historie efter Blochs Lærebog.

II Kl. (Adj. *Olsen*, 3 T.). Efter samme Bog (med Forbigaaelse af Nordens Historie) Middelalderen og den nyere Tid til 1789.

III Kl. (Adj. *Olsen*, 2 T., Realisterne desuden 1 T.). Efter samme Bog den almindelige Historie fra den franske Revolution til den nyeste Tid, Norden til 1559. Realisterne desuden Nordens Historie fra 1559 til Nutiden.

IV Realkl. (Adj. *Olsen*, 3 T.). Genlæst hele Historien efter Blochs Lærebog for Realskoler.

IV stud. Kl. (Rektor Dr. *Heise*, 2 T.). Efter Blochs Lærebog Nordens Hist. fra 1523 til Nutiden. Thriges Oldtidens Historie indtil Romerne. — Efter Sechers Græske Mytologi læst Sagnene (S. 47—98).

V Kl. (Rektor Dr. *Heise*, 3 T.). Nordens Historie indtil den store nordiske Krigs Slutning (1721) efter Ottosens Lærebog (S. 187). Folkevandringen efter Thriges, Middelalderen efter Blochs Lærebøger.

VI Kl. (Rektor Dr. *Heise*, 3 T., fra Januar 4 T.). Til Afgangseksamen opgives et fuldstændigt Kursus efter Thriges Oldtidens Historie, Blochs Lærebog for

Realklasser (efter 1789 med Tilføjelser) og Ottosens Lærebog i Nordens Historie.

Geografi (Adj. *Mortensen*).

I st. og Realkl. (2 T. hver). Dahlbergs større Lærebog: Europa S. 19—60. Disciplene have tegnet de læste Landes Omrids m. m. i store Træk, saavel hjemme som paa Skoletavlen.

II Kl. (2 T.). Dahlbergs større Lærebog: Europa S. 60—88 og Asien. Korttegning som i I.

III Kl. (2 T.). Dahlbergs større Lærebog: Afrika, Amerika og Australien, samt Indledningen S. 1—18.

IV Kl. (2 T.). Dahlbergs større Lærebog.

Naturhistorie (Adj. *Mortensen*).

I st. og I Realkl. (2 T. hver). Mortensen, Botanisk ABC. Læren om Planternes ydre Bygning er gennemgaaet efter Materiale fra Skolens botaniske Have og de af Disciplene medbragte Planter. — Boas, Lærebog i Dyrerigets Naturhistorie: Koldblodede Hvirveldyr og Insekter.

II Kl. (2 T.). Strøm, Kortfattet Plantelære: Helkronede og frikronbladede med dobbelt Bloster (efter levende Planter). — Boas, Lærebog i Dyrerigets Naturhistorie: Leddyr (med Undtagelse af Insekter), Orme, Bløddyr og Straaledyr. Skolens udstoppede Fugle ere gennemsete.

III Kl. (1 T.). Strøm, Kortfattet Plantelære, saavidt muligt efter levende Planter. Desuden er Skolens Materiale af Pattedyr (bl. a. Kranier) og Fugle gennemset.

IV st. og IV Realkl. (2 T. hver). Boas, Lærebog i Dyrerigets Naturhistorie og Strøm, Kortfattet Plantelære.

Matematik og Regning.

I st. og I Realkl. (Adj. *Lomholt*, 5 T. hver). Julius Petersens Lærebøger i Aritmetik (1. Del indtil S. 42) og Geometri (indtil S. 30). N. N. Meiers Regnebog II, §§ 7 og 8.

II Kl. (Adj. *Lomholt*, 6 T.). Julius Petersens Lærebøger i Aritmetik (1. D. S. 30—98) og Geometri S. 22—39. — N. N. Meiers Regnebog §§ 9 og 10.

III Kl. (Adj. *Møller*, 5 T., Realisterne desuden 2 T.). J. Petersens Aritmetik og Algebra I S. 60—69 og S. 98—100, II S. 3—61. Sammes Geometri S. 44 til Enden. Den mat.-nat. Afdl. og Realisterne desuden Regning og geometrisk Tegning.

IV Kl. (Adj. *Lomholt*, 5 T., Realisterne desuden 2 T.). Julius Petersens Lærebøger i: Aritmetik II, S. 37 og ud, med nogle Forbigaaelser; Geometri, S. 63 og ud; dernæst genlæst det hele Pensum. — Regning: N. N. Meiers Regnebog, II Del, §§ 11 og 12 samt Eksamensopgaver efter Lomholts mat. Opg. A, hvorefter ogsaa Opgaver til Hjemmeløsning ere benyttede i betydeligt Omfang. — Realisterne: geometrisk Tegning i Buchwald og Steenbergs Konstruktionsbog.

V m. (Adj. *Møller*, 11 T.). J. Petersens Aritmetik og Algebra II og III S. 9—96. Sammes Trigonometri S. 3—58. Sammes Stereometri S. 5—76. Sammes Metoder og Teorier forfra til S. 38. Sejdels Projektionstegning forfra til S. 38.

VI m (Adj. *Lomholt*, 9 T.). Julius Petersens Lærebøger i: Aritmetik, Trigonometri (de sfær. Grundformler), Stereometri (Keglesnit) og analytisk Geometri samt Metoder og Teorier (1. Kap.); Projektionstegning: Seidels Lærebog, S. 40 og ud; derefter genlæst det hele Pensum. Til Hjemmeløsning er væsentligst benyttet Opgaver efter Lomholts mat. Opg. B.

Naturlære.

III m og r (Overlærer *Petersen*, 2 T.). Ellingers Fysik til S. 130.

IV r (Adj. *Lomholt*, 2 T.). Ellingers Fysik S. 130 og ud (undtagen Lyd- og Lyslære); genlæst det hele Pensum.

V spr. (Overlærer *Petersen*, 3 T.). Ellingers Fysik til Magnetisme; 1. Kap. af Jørgensens Astronomi til Kalenderen.

V m (Overlærer *Petersen*, 4 T.). Barmwaters Fysik til Magnetisme. Ellingers Optik til Mikroskopet.

VI spr. (Overlærer *Petersen*, 3 T.). Ellingers Fysik fra Magnetisme og ud; genlæst hele Bogen. Læst og genlæst Jørgensens Astronomi.

VI m (Overlærer *Petersen*, 6 T.). Barmwaters Fysik fra S. 83 —168; genlæst hele Bogen. Genlæst Jørgensens Astronomi. Læst og genlæst Ellingers Optik.

Tegning (Adj. *Møller*, i alt 5 T.).

Konturtegning efter Andersens, Hetsch's og Petersens Fortegninger. IV Realklasse har tegnet efter Klodser.

Skrivning (Adj. *Møller*, i alt 4 T.).

Den latinske og gotiske Bogstavække efter Forskrift paa den store Tavle. Afskrivning efter Bog. Skrivebog med Forskrift har været brugt, hvor det var nødvendigt.

Sang (Adj. *Mortensen*).

Disciplene have været delte i 4 Hold, og hvert af disse har haft 1 Time om Ugen; desuden have alle Sangere været samlede en Time hver Lørdag. For Tiden er 44 af Katedralskolens Disciple syngende; hos

9 er Stemmen i Overgang. Der er i Aarets Løb foruden Skolens Morgensange udført en-, to-, tre- og firstemmige Sange, hentede fra „Danmarks Melodier“, Jastraus, Mikkelsens og Sannes Sangbøger, og nogle Minutter af hver Time (med Undtagelse af Sammen- sangstimen) ere anvendte til Gennemgang af Musik- teoriens Begyndelsesgrunde, samt for de ældre Klassers Vedkommende til „Træffeøvelser“.

Sløjd.

38 af Disciplene have deltaget i Undervisningen; der har været 2 Begynderhold, hvoraf det ene er under- vist af Adj. Mortensen, det andet — ligesom de ældre Hold — af Overlærer Giersing. Begynderne ere blevne øvede i Savning, Snitning og Høvling, de ældre Hold i Brugen af Bugthøvl, Smalsav, Stemmejern o. s. v., de ældste Hold i Indskydning og Snitning. A. Mikkelsens Modeltegninger. Enkelte Disciple have tillige drejet. (12 Timer).

Gymnastik og Sport.

Disciplene have været delte i 5 Hold, hvert med 4 ugentlige Timers Undervisning, med Undtagelse af V og VI Kl., der desuden have haft en 5. frivillig Time i Hugning Søndag Morgen, 1. Hold (I Kl.) under Premierløjtnant *Beck*, de øvrige Hold under Overlærer *Petersen*, begge med Bistand af Stabssergent *Werner* og Oversergent *Brüggmann* som Assistenten, i Hugge- timen tillige af Sergent *Jensen*. — Under Fællessangstimen om Lørdagen have Ikke-Sangerne haft Gymnastik (Prl. *Beck*).

Svømningen begyndte i Juni og varede til Begyndelsen af September. Ligesom tidligere have Assistenterne tillige været tilstede en Time hver Eftermiddag til Hjælp for de Disciple, der ikke have haft Formiddagsundervisning deri.

Boldspil, dels Kriket, dels Fodbold, drives som sædvanlig Forsommer og Efteraar, dels i de sædvanlige Gymnastiktimer, dels om Eftermiddagen og Søndagen.

Roning (Adj. *Lomholt*). Skolen har i det forløbne Aar gennem Bevilling (500 Kr.) paa Finansloven for 18⁹⁶/₉₇ faaet en ny 4-aarers inrigget Baad til Erstatning af den gamle, som var omtr. 30 Aar gammel. Den nye Baad er bygget af Cedertræ og forsynet med Rullesæder. Dimensioner: Længde omtr. 32 Fod, Brede, omtr. 3 $\frac{1}{2}$ Fod over Midten. Den byggedes af Baadebygger Schou, Silkeborg; paa Grund af indtrufne Omstændigheder kunde den først afleveres til Brug den 14. September 1896; fra denne Dag til 15. Oktober blev der roet 18 Ture.

I **Danseundervisningen** (Premierløjtnant *Beck* med Oversergent *Brügmann* som Assistent) have 13 Disciple deltaget i Tiden fra sidst i Oktober til 30. Marts. Foruden Trinøvelser ere de sædvanlige Selskabsdanse indøvede.

I **Riffelskydning** (Overlærer *Petersen* med Oversergent *Brügmann* som Assistent) have V og VI Kl. samt IV Realkl. deltaget, dels i Efteraaret (9 Ture), dels i Maj Maaned. Der er blevet skudt til en Skive, der danner en aflang Firkant med 3 Grader. Efter de gældende Bestemmelser har hver Discipel hver Gang skudt 5 Skud med Remingtonbøsse (Centralantændelsespatron).

Som det vil fremgaa af ovenstaaende Meddelelser, giver Skolen sine Disciple saa rigelig Adgang til legemlige Idrætter, at der for Skolen næppe vil være Anledning til, overensstemmende med det ministerielle Cirkulære af 31. August 1896 om ordnede Lege (o: Fodbold og Kriket), at foretage yderligere.

VI Videnskabelige Samlinger.

Bogsamlingen.

(Sluttet 21. Maj 1897).

De vedføjede Tal henvise til Hovedkatalogernes Afdelinger. Hvor intet Trykkested angives, er det København. Sendelser fra Ministeriet betegnes med *m*, fra Forfatter eller Forlægger med *f*, andre Gaver med *g*.

Encyklopædi og blandede Skrifter.

1. Salomonsens Konversationsleksikon, V og VI; VII, 1—6.
 2. Videnskabernes Selsk. Skr., hist.-fil. Afd. 6 R. IV, 2. *g*.
— — — mat.-nat. Afd. 6 R. VIII, 2, 3. *g*.
— — Oversigter 1895. *g*.
- Universitetsjubilæets danske Samfunds Skr. Nr. 89--93.
Populære Smaaskr., udg. af Studentersamfundet I—II. 1896, 97.
3. Tilskueren, Maanedsskrift, April 1896—Maj 1897.
Nordisk Tidsskrift (Letterstedt). Stockh. 96, 3—97, 3.

Historie og Geografi.

16. *Oncken*, Allg. Gesch in Einzeldarstell. 157—204. (*Slutn.*).
Bulle, Gesch. d. II Kaiserreiches und des Königreiches Italien (Oncken).
Nielsen, Fr., Den nyeste Tids Hist. (Læreb. i Verdenshist. IV). 96. *f*.
Dahn, Felix, Urgesch. d. german. u. roman. Völker IV. (Oncken).
Droysen og Winther, Das Zeitalter d. 30 jährigen Kriges. (Oncken).
Oncken, Das Zeitalter des Kaisers Wilhelm (*slutt.*; Oncken). Jfr. Afdel. 89.
18. *Hommel*, Gesch. Babyloniens u. Assyriens (*slutt.*). (Oncken).
Lefman, Gesch. des alten Indiens. (Oncken).
Justi, Gesch. d. alten Persiens. (Oncken).
Pietschmann, Gesch. d. Phønizier. (Oncken).
Stade, Gesch. d. Volkes Israel, II. (Oncken).
19. *Jørgensen, C.*, Delos og den ældste græske Skulptur. (Spr. og Oltidsforskn. Nr. 29).
20. *Tuxen, S. L.*, Kejser Tiberius, en kildekritisk Undersøgelse. 96. *m*.
28. *Bamberger*, Gesch. d. orientalis. Angelegenheiten (*slutt.*). (Oncken).

32. *Heiberg, J. L.*, Fra Dalmatien, Rejseskitser m. Bill. (Sprog- og Oldtidsforskn. Nr. 28).
33. *Kaarsberg, Hans*, Nordens sidste Nomade. 97.
Nansen, Frithoff, „Fram“ over Polhavet. 1—15. Krist. 96.
34. *Müller, Sophus*, Vor Oldtid (*slutt.*).
35. *Rydberg, O. S.*, Sveriges traktater med främmande magter (1483—1520; III, 2). Stockh. 95.
Christensen, William, Unionskongerne og Hansestæderne 1439—66. 96. m.
36. Dansk Magazin, 5 R. III, 4.
Erslev, Kr., Repertorium diplomaticum (Danmarks Breve fra Middelalderen) II, 1 (1351—82). m.
Meddelelser om Rigsarkivet 1892—94. m.
Nyrop, C., Danmarks Lavsskraaer, H. 2. 96.
Rørdam, H., Hist. Saml. og Studier, III, 1. 97.
37. *Danmarks Riges Historie* af Joh. Steenstrup, Kr. Erslev, A. Heise, V. Møllerup, I. A. Fridericia, E. Holm, A. D. Jørgensen, IV, 1; V, 1, 2; VI, 1—10. 96—97.
Vort Folk i det 19. Aarhundrede i Billeder og Tekst af danske Kunstnere og Forf., udg. af V. Østergaard. H. 1. 97.
Saxo, ov. af W. Horn, H. 5—28.
39. *Moltesen, L. J.*, De avignonske Pavers Forhold til Danmark. 96. m.
Kong Knuts Liv og Gerninger eller Æresskrift for Dron. Emma, overs. af *M. C. Gertz*. (Kildeskr. i Overs.).
54. *Larsen, Karl*, Under vor sidste Krig, samtidige Dagsoptegnelser og Breve, H. 1—4. 97.
Lütken, Otto, Søkrigsbegivenhederne 1864. 96.
Sørensen, C. Th., Danmark 1864 (Studentersamfundets Smaaskr. I).
55. Dansk biogr. Leksikon X; XI, 1.
Hof- og Statskalenderen 1897.
Personalhistorisk Tidsskrift. 3. R. V.
Bloch, J., Stiftamtmand og Amtmand 1660—1848. Udg. af Rigsark. 95. m.
Larsen, Axel, Dansk-norske Heltehist., 1814—64 (*slutt.*)
Lund, Danske malede Portrætter. H. 3.
Weilbach, Kunstnerleksikon, H. 12—19.
56. *Abrahams, Arthur*, Minder fra min Studentertid. 96.
Andersen, Oskar, Holger Rosenkrantz d. lærde, en biogr. Skildring med Bidrag til Belysning af danske Kirke- og Studieforhold i 17. Aarh.'s 1. Halvdel. 96.

- (56.) *Heise, A.*, Holger Rosenkrantz d. lærde. (Anm.). Særtr. *Andræ, Poul*, Geheimekonferentzraad C. G. Andræ, en biogr. Fremstill. I. 97.
Bauditz, S., Johannes Helms. Pr., Borgerdydsk. 96.
Begtrup, Holger, Christen Berg, en dansk Politikers Udviklingshist. (1829—66). 96.
Behrend, V., J. P. Hartmann (Stud. Samf. II).
Bobé, Efterladte Papirer fra d. reventlovske Kreds 1770—1827. III. 96.
Clausen, Julius, Fred. Chr., Hertug af Augustenborg (1765—1814), en monografisk Skildring. 96.
Falkenstjerne, Tchierning (Stud. Samf. I).
Heise, A., Oluf August Nielsen (1838—96). Særtr. 97.
Holbergs Levned fortalt af ham selv, se 139.
Koch, L., A. S. Ørsted. 96.
Levin, Poul, Christian Winther (Stud. Samf. II).
Mossin, C., Til Erindring om Hans Laurids Lund (1829—96). Pr. Herlufsh. 96.
Nyegaard, L., V. Birkedal, II. 96.
Oppermann, Enrico Dalgas (Stud. Samf. I).
Ottosen, Johan, Peter Hjort Lorenzens hist. Ger-ning. 96.
Rørdam, H. T., Historieskriveren Arild Hvitfeldt. 96.
Sehested, Thyra, Kansler Christen Thomesen Sehe-sted. 94. g.
Zinck, Otto, Joh. Ludv. Phister. 96.
57. *Jonge, Nicolai*, Kongeriget Danmarks chorographiske Beskr. 1777.
Trap, H. 4—10.
 Statistisk Aarbog for 1896, udg. af stat. Bureau. 96. m.
 — Meddelelser, 3 R. 15; 16 B, 3; 17 B 2. 96. m.
 — Tabelværk, 4 R. D. 27 (Handelsflaade og Skibs-fart 95). m.
 Statistisk Tabelværk, 4 R. D. 28 (Vareindførsel o. s. v. 95). 96. m.
58. *Bruun, C.*, Kjøbenhavn, H. 45.
Hansen, P., Den danske Skueplads (*slutt.*).
Lund, Studenterforeningen, H. 11—24.
 Studenterbogen, se 104.
Heise, A., Det julske Stipendium (Viborg Skole). Særtr. 96.
Kirkegaard, Medd. om det offentl. Skolevæsen i Viborg, særlig i 1895. — Ligeledes for 1896—97.

- (57.) (*Pyndt, O. P.*), Viborg Amts landøkonomiske Forening 1846—96. Viborg 96.
Viborg Synodalakt, se 252.
60. Sønderjydske Aarbøger, 1895, 3—4.
65. Diplomatarium Norvegicum XV, 1. Krist. 96.
67. *Hildebrand, Hans*, Sveriges medeltid, II, 4. Stockh. 96.
- 68 c. *Hacklin, A.*, Olaus Laurelius, hans lif och verksamhet (1585—1670). I. Luleå. 96. m.
Claus Pavels Dagbøger, H. 2. Krist. 96.
Vogt, J. H., Optegn. om hans Liv, H. 2. Kr. 96. (*slutt.*).
69. *Orderik Vital*, Normanner og Angelsakser, 17. H. (*slutt.*).
71. *Aagaard, O. H.*, La France et la Russie jadis et maintenant. Frederiksborg 97. f.
76. *Clausen, C. C.*, Det moderne Italien (Stud. Samf. II).
Paul Diakonus's Longobarderhistorie, ov. af G. Bang (Kildeskr. i Overs. 3 R. 2). 97.
Bull, Gesch. d. Königsreichs Italien, se 16.
81. *Schiemann*, Rusland. Polen und Liefland (*slutt.*). (Oncken).
89. *Bezold*, Gesch. d. deutschen Reformation (*slutt.*). (Oncken).
Droysen, Gesch. d. 30 jährigen Krieges, se 16.
Erdmansdörfer, Deutsche Gesch. 1648—1748. (*slutt.*). (Oncken).
93. *Colonel*, Krigen mellem Kina og Japan (Stud. Samf. I).
Jfr. Afdl. 18.
101. *Høffding*, Sokrates (Stud. Samf. II).
Edison, hans Liv og Opfindelser, H. 1. 97.
102. *Bahnsen, Kr.*, Etnografien, H. 20—21.
104. Aar bog for dansk Kulturhistorie, udg. af P. Bjerre, 1896.
Studenterbogen, Skildr. af 30 Aars dansk Studentertiliv, af forskellige, udg. af Starcke.
Studentereforeningens Historie, se Afd. 58.
Høyer Møller, Den gamle Præstegaard, af en Feltpræst. 96.
- 105 a. Dania, Tidsskrift for Folkemaal, III, 6 — IV, 2.
105. *Vodskov, H. S.*, Sjøledyrkelse og Naturdyrk., I, 3—6. 97.
107. *Roschers* Mythol. Lexikon, 33—34
Østerberg, Fr., Hellensk og romersk Gudelære. 96. f.
108. *Bugge, Sophus*, Studier over de nordiske Gude- og Heltesagns Oprindelse, 2. R. (Helge-Digtene i den ældre Edda). Krist. 96.
115. Aarbøger f. nord. Oldk. og Hist. 1895, 4—1896, 3.
Geografisk Tidsskrift XIII, 7—8.
Hist. Tidsskr. (dansk), 6 R. IV, 2; 6 R, VI, 2.

- (115.) Hist. Tidsskr. (norsk), 3 R. III, 3; IV, 1.
 — — 'svensk), 96, 1—97, 1.
 Museum, 96, 5—12 (*sluttet*).
 Samlinger til jydsk Hist. og Topogr., 3 R. I, 1—2.
 Det jydsk hist.-topogr. Selsk. 1866—95. 1896.
116. Skrifter, udg. af Selsk. til Hist. Kildeskr. i Overs., 2 R.
 32—34; 3 R. 1—2.
 Selsk. for Hist. Kildeskr. i Overs. 1890—96. 1896.

Litteraturhistorie.

117. *Lie, Erik*, Den europæiske Litt. i kulturhist. Billeder. 96.
Møller, Verdenslitteraturens Perler, 9—13.
118. Aarsberetning fra d. st. kgl. Bibl. IV. 6. 96. *m.*
Gads Bogfortegnelse 96—97. *g.*
Heinrichs Bücherverzeichniss 97, 1. (Boghl. Christensen).
Hoffmeyer, J., Fra „Regenburgs Samling“. Til Studiet af
 Schleswigholsteinismen og de slesvigske Krige. Pr.,
 Aarhus 96.
- 121 b. *Andersen. Vilh.*, Guldhornene, et Bidrag til den danske
 Romantiks Hist. 96. *m.*
Müller, Sigurd, Grundrids af den danske Litt.'s Hist. 96.
Paludan, J., Danmarks Litteratur mellem Reform. og
 Holberg. 96.
Rønning, Rationalismens Tidsalder III, 1 (1789—92). 96.
122. *Halvorsen*, Norsk Forfatterlexikon, H. 41—49.
Jäger, Henrik, Ill. norsk Litteraturhist. I—III. (*slutt.*).
Schack, A., Om Udviklingsgangen i Henrik Ibsens Digt-
 ning. 96.
124. *Schück* og *Warburg*, Ill. svensk Litteraturhist. I, (*slutt.*),
 II, 4—8.
131. Litterarisches Centralblatt für Deutschland 96, 16—97, 17.

Nationallitteratur.

133. *Aristofanes*, Skyerne, overs. af J. B. Koch (St. fra Spr.
 og Oltidsf. Nr. 25—26). 96.
Herodots Historie, Bog I—II, overs. af Falkenstjerne
 (Kildeskr. i Overs.). 96.
Thukydids Hist., ov. af M. C. Gertz, 1. H. (ligeledes). 96.
Sofokles, Kong Ødipus, ov. af Thor Lange (St. fra Spr. og
 Oldtidsforsk. Nr. 30). 96.
136. *Nordenstam, E.*, De structura verborum cum præposi-
 tionibus compositorum apud M. Annæum Lucanum.
 Pr., Göteborg (högre latinläroverk). 96.

- (136.) *Terentius's Phormio*, öfversatt af Hilding Andersson. Växiö 96. Pr.
Vergils Æneide, ov. af L. Ove Kjær. 96.
Ussing, J. L., Betragtninger over Vitruvii de architectura libri decem (Vid. Selsk. Skr., 6 R. IV). 96.
138. Gamle danske Folkeviser ved Axel Olrik, I, 2.
Christensen, E. Tang, Jyske Folkeminder X (100 gl. jyske Folkeviser, samlede af Folkemunde). 1889.
139. Den gamle danske Dødedans, udg. af Raphael Meyer (Un. Jub. Nr. 92). 96.
Holbergs Levned, fortalt af ham selv i 3 lat. Breve, ov. af Fr. Winkel Horn. 97.
Schandorph, S., Frigjort, Roman. 96.
140. *Ottosen, Joh.*, Virkelighedsskolen. Tale, Efterslægtens Pr. 96.
144. *Ibsen, H.*, John Gabriel Borkman. 96.
Lie, Jonas, Dyre Rein. 96.
147. Samfund til Udg. af gl. nordisk Litt., 17. Aarsberetn. 96.
Snorri Sturluson, Heimskringla, ved F. Jonsson, 4. H. 96.
Håndskrift Nr. 748, 4te, Bl. 1—6 i den Arne Magn. Saml. (Brudstykke af den ældre Edda), fototypisk og diplomatisk Gengivelse, udg. for ovennævnte Samfund af Finnur Jonsson.
154. *Byron*, Don Juan, overs. af H. Drachmann. H. 8. 96.
157. *Rolandskvadet*, metrisk overs. af O. O. Ritto, med Indl. og Noter af Kr. Nyrop. 97.
171. *Lehmann. Edv.*, Om Forholdet mell. Religion og Kultur i Avesta. m.

Sprogvidenskab (med Filologi).

174. *Hansen, H.*, Hovedtræk af det franske Sprogs hist. Udvikl. II. Pr., Søiø, 96.
Rosengren, Erik, Språklige undersökningar (1. om förhållandet mellan antik och modern versbyggnad, 2. om melodi och rytm i språket). Østersund 96. Pr.
187. Studier fra Sprog- og Oltidsforsk. Nr. 25—30.
188. Arkiv for nordisk Filologi XII, 4—XIII, 3.
Nordisk Tidsskrift for Filologi 3 R. IV, 4—V, 4.
189. *Dahlerup, Verner*, Det danske Sprogs Hist. i almenfattelig Fremstilling. 96.
190. Blandinger til Oplysn. om dansk Sprog i ældre og nyere Tid (Un. Jub. Samf.'s Skr. Nr. 96). 1896.
Boysen, A., Ledetraad ved d. første Grammatikundervisn. I (2. Udg.). 96. f.

- (190.) *Matzen*, Dansk Sproglære for Begyndere. 97. f.
Schneekloth, Dansk Sproglære, 6. Udg. 96, f.
191. *Feilbergs* Ordbog over jydsk Almuesmaal, H. 14—15.
(Un. Jub. Skr.).
Kalkar, Ordbog over ældre dansk Sprog, H. 24. (Un.
Jub. Skr.).
192. *Christensen, F.*, Dansk Læsebog I. f.
193. *Thorkelsson, Jon*, Islensk sagnord med pålegrimynd i nutid.
Reykjavik 95. Pr.
200. Svenska Akademiens ordbok, 4—6.
202. *Jespersen, Otto*, Kortf. eng. Gram. 2. Opl. 97. f.
204. *Hansen, Ad.*, og *Magnussen, Johs.*, Engelske Eksamen-
versioner. 96. f.
205. *Bjørklund, G.*, A ou de avec un verbe à l'infinif. Lin-
köping 96. Pr.
Johansson, Alfr., La construction du verbe faire expliquée
par M. Trobler dans ses „Vermischte Beiträge“. Norrkö-
köping 96. Pr.
- 208 a. *Bovien* og *Höpfner*, Moderne franske Forfat. i Udvalg. 96. f.
219. *Gudme*, Tysk Maanedslæsning, Nr. 1. (*Paul Heyse*, Hoch-
zeit auf Capri). 96. f.

Æstetik og Kunst.

230. Almindelig Kunsthistorie (Lübkes), 3. Udg. ved *Francis
Beckett*. 97. H. 1—2.
Jørgensen, C., Den ældste græske Skulptur, se 19.
Storck, H., Grenaa-Egnens Kridtstenskirker. 97. m.
Ussing, Vitruv, se 136.
Wanschler, Vill., Provençalerne og Antikken (Stud. fra
Spr. og Oltidsforskn. Nr. 27). 96.
231. *Cavallin, Clemens*, De cæsuris quarti et quinti trochæorum
hexametri apud Latinos poetas conjunctis. Norrköping
96. Pr.
Rosengren, Om antik Prosodi og Rytme, se 174.
232. *Mortensen, Carl*, 100 Sange for 4 Mandstemmer, 1881.
— — 25 — — 4 — — 1873.
Nylander, K. U., Om den hebräiska tempelmusiken.
Strengnäs 96. Pr.
Sanne, Viggo, Tostemmige Folkesange til Skolebrug. 81.
— — Syngelplaner med Øvelser og flerstemmige
Sange. 83.
— — Tostemmige Fædrelandssange til Skolebrug
(Syngelplan II). 96.

Filosofi, Teologi.

233. *Norelius. Gustaf*, Har Fichte öfvervunnet dualismen. Visby 96. Pr.
234. *Hansen H. C.*, Om Begrebet Frihed, Krist. 96 (Følgehefte til det letterstedske Tidsskr.). 96.
Lund, L., Videnskab og Kristendom, et Forsøg paa at bestemme den videnskabelige Forsknings Opgaver overfor Nutidens sociale og religiøse Spørgsmaal (Tillæg til „Vor Ungdom“, 1896).
238. *Åhfeldt*, Salomos höga visa, en gammaltestamentlig studie. Stockh. 96. Pr. (Realläroverk).
Holm, Ossian, Aliqvot de libro Danielis prophetæ observationes. Kalmar 96 (Pr.).
240. *Haslev, Åke*, Förklaringar till apostlagärningarna. Örebro 1896. Pr.
241. *Larsen, Hans Martensen*, Den bibelske Monotheismes Særstilling i Religionshistorien. 96. m.
Lehmann, E., Om Avesta, se 171.
242. *Nylander*, Den hebräiska tempelmusiken, se 232.
246. *Assarsson, N.*, Forsök til kortfattat framställning af kyrkans historia II, Medeltiden. Vestervik 96. Pr.
Nielsen, Fr., Pavedømmet i 19. Aarh., H. 10—12.
247. *Andersen, O.*, Holger Rosenkrantz, se 56.
Westling, G., Den kyrkliga kultur i Estland under det svenska valdets tid. Sundsval 96. Pr.
252. Viborg Stifts Synodalakt 1896. g.
256. *Nielsen, Fr.*, Bidrag til den evangelisk-kristelige Psalmebogs Hist. (Universitetpr., Ref. 95).
257. Kirkehistoriske Samlinger. 4 R. IV, 2—4.

Undervisningsvæsen.

259. Vor Ungdom, pædagogisk Tidsskr. 96, 2—97, 1.
Verdandi, pädagog. tidskr., Stockh. 96, 2—97, 1.
260. Hjem og Skole, 9. Aarsberetn. fra Dansk Skoleforening. 1896. g.
261. Regnskabsber. for Sorø og de lærde Skoler. 95—96. m.
De lærde Skolers Lærerforening 1895. g.
267. Akademisk Skytteforenings Aarsberetn. 1895—96. g.
Aarsberetning fra Dansk Sløjdforening. 1895. g.
269. Lodret eller skraa Skrift, Betænkn. af pædagogisk Selskabs Udvalg. 96.

270. *Behm*, Från en studieresa till London och Paris. Helsingborg 96. Pr.
Frederiksen, Kirstine, Amerikanske Undervisningsexperimenter, Indtryk fra Chicago-Udstillingen. 96.
Young, J., Det högre skolväsendet i England. Kristianstad 1896. Pr.
 Universitets- og Skoleannaler, 9. Aarg., 94. Krist. m.
271. Meddelelser om de lærde Skoler og Realsk. 1895—96. m.
 Alfabetisk Sagregister til Meddelelse om de lærde Skoler 1887—95. m.
 Samling af Eksamensbestemmelser vedrørende det højere Skolevæsen, udg. af Ministeriet. 97. m.
272. Indbydelsesskrifter fra danske Latin- og Realsk. 1895—96. Tildels m.
Frederiksen, H. C., Matematik og Kristendom. Ordруп 1896. Pr.
Reykjavik Pr., Minningarit fimtiú ára afmælis hins l. sk. i Reykjavik. 96.
Schultz, J. N., Personalhist. Opt. om Studenterne fra Frederiksborg Sk. 1871—83. Pr. 96.
 Meddelelser om Højskolen i Askov 1895—96. g.
 — — Jonstrup Seminarium. g.
 Haandbog for Studenter, udg. af Studenterhjemmet, 7. Aarg. 96. g.
 Universitetspr. 1895—96 (Ref., Kong. F.); Lektions-tabeller; Fortegnelse over Studenterne 1896. m.
 Samling af de for Universitetets Examina gældende Bestemmelser, udg. af Consistorium. 96. m.
 Beretning om polyteknisk Lærestanstalt 1895—96. g.
274. Norske Programmer 1894—95. m.
275. Svenske Programmer 1895—96. m.
 Någre ord med anledning af samskolans 20 årige tilvaro. Palmgrenska skolan, Stockh. Pr. 96.
 Lyceum för flickor, Stockh. Pr. 96. (Heri om Statens ny vedtagne Ordning for Pigeskoler).

Matematik. Naturvidenskab.

278. *Zeuthen, H. G.*, Om den hist. Udvikling af Matematikken som eksakt Vidensk. indtil Udg. af 18. Aarh. (Un. Pr. 96).
279. Nyt Tidsskr. for Matematik, A VII; B VII.
 Archimedes, Tijdschrift voor lagere Wiskunde. VII^{te} jaargang. Zutphen 96.

- (279.) *Gamborg, V. E.*, 400 mat. Opgaver. 96. *f.*
281. *Wessel, Caspar*, Essai sur la représentation analytique de la direction. Udg. af Vid. Selsk. 97. *g.*
285. *Christensen, S. A.*, Vejledning i Projektionstegning. 96. *f.*
291. *Naturen*, Maanedsskr., 96, 4—97, 3. Bergen.
Naturen og Mennesket, Maanedsskr. 1896. (*ophørt*).
292. *Nyt Tidsskrift for Fysik og Kemi*, I, II, 1.
la Cour og Appel, Hist. Fysik, H. 3—10.
293. *Lindskog, N.*, Lärokursus i fysik för nedre 6. klassen å latinlinjen. Kristianstad 96. Pr.
295. *Ellinger, H. O. G.*, Kortfattet Fremstill. af Lysets Interferens, Polarisation og Dobbeltbrydning. 96.
Ellinger, Lærebog om Lyset, geometrisk Optik. 95.
296. *Buchwaldt, F.*, Undersøgelse af Vædsker og deres Dampe (Vid. Selsk. Skr. 6. R. VIII, 3.).
298. *Petersen, Emil*, Damptrykformindskelse af Metylalkohol (Vid. Selsk. Skr. 6. R. VIII, 2.).
299. *Køhl, Thorvald*, Lærebog i Astronomi. 96. *f.*
303. *Johannsen, W.*, Om Arvelighed og Variabilitet. (Stud. Samf. II).
304. Carte geologique internationale de l'Europe, Livr. II. Berlin. *m.*
de Geer, G., Om Skandinaviens geografiska utveckling efter istiden. Stockh. 96.
305. *Grønlund, Chr.*, Lærebog i Botanik. 96. *f.*
Raunkjær, C., Dansk Exkursionsflora. 90. (2 Ekspl.).
306. *Bronn*, Klassen u. Ordnungen des Thierreiches. (*forts.*).
307. *Mikkelsen, Axel*, Arbejdsstillinger. 96.
Mortensen, H. Chr., Vort Legeme, præmiebelønnet Afhdl. 97. (Lægevidenskab). *Bentzen, Chr. F.*, Eksperimentalt Glaukom hos Kaniner og Kammervinklens Betydning for det intra-okulære Tryk. 95. *m.*
Damm, Hjalmar, Bidrag til Læren om den akute, saakaldte idiopatiske Rhetropharyngul-Absces hos Børn. 96. *m.*
Esmann, Viggo, Om Fødselens Forløb ved medfødte og erhvervede (cicatricielle) Forsnævninger i vagina. 96. *m.*
Lange, Victor, Om en hyppig forekommende Aarsag til Børns langsomme og mangelfulde aandelige Udvikling (=: ad. Vegetationer i Næsesevelgrummet). 92. *m.*
Langhoff, Benedict, Akut Osteomyelitis i Overkæben (Særtr.). 96. *g.*

- (308.) *Poulsen, Arne*, Studier over primær idiopathisk Amentia (osv.). 96. m.
Rée, Ove Müller, Undersøgelser af Øjet med et lysende Punkt. 96. m.
Ulrich, Johan, Undersøgelser om Kæbeledet hos Mennesket, med særligt Hensyn til de mekaniske Forhold. 96. m.
Weis, Fr., Bakterier og Serum (Stud. Samf. I).

Samfundsvidenskaber.

318. *Handsted Birger*, Kantonale og Forbundslove i Schweiz til Værn for Arbejderne. 95. m.
Johansen, Oskar, Politi og Domstole (Stud. Samf. I).
Meyer, Emil, Skatter (Stud. Samf. II).
Westergaard, Harald, Den ældre Nationaløkonomis Opfatt. af det sociale Spørgsmaal (Un. Pr., Ref., 96). m.
 Viborg Amts landøkonomiske Forening 1846—96, se 58.
 320. Vort Forsvar 1896 (Gave fra Dr. Bang).

Disciplenes Bøgsamling

har i sit Regnskabsaar fra 1. April 1896 til 31. Marts 1897 haft i Indtægt:

Medlemsbidrag (34 + 25) . .	59 Kr. 00 Ø.
Solgte Kataloger m. m. . .	1 — 46 —
Overskud fra forrige Aar . .	18 — 44 —
Tilsammen . .	78 Kr. 90 Ø.

og i samme Tidsrum udgivet:

til Indkøb af Bøger	51 Kr. 05 Ø.
Indbinding	19 — 45 —
Tilsammen . .	70 Kr. 50 Ø.

Der er altsaa et Overskud paa 8 Kr. 40 Øre.

Siden den 30. April 1896 har Samlingen indtil den 30. April 1897 haft følgende Tilvækst:

- N. P. Jensen*, Krigen 1870—71. Hefte 16 og ud.
S. Bauditz, Hjortholm.
V. Bergsøe, Pillone.
G. Ebers, Kleopatra.
C. Evald, Børne-Korstoget.

- H. F. Ewald*, Liden Kirsten.
Haggard, Erik Ildøje.
 — Mr. Meesons Testamente.
 — Kleopatra.
R. Kipling, Jungle Bogen.
B. Liisberg, General-Kaptajnen.
H. Chr. Mortensen, Vort Legeme (Gave fra Forfatteren).
S. Weymann, En fransk Adelsmand.
F. Zeemann, Et dansk Hjem i Sønderjylland.
V. Østergaard, Med Trækfuglene.

Den zoologiske Samling er forøget med:

Menneskehoved i Længdesnit samt Øre, Luftrør og Hjerte
 (Modeller af Papier mâché).

Brud (opstillet).

Kranium af Grævling, givet af Hr. Jægermester Krabbe.

Stær i Efteraarsdragt (opstillet).

Urhane (opst.).

Agerhøne (opst.).

Skovsneppe (opst.).

Hjejle (opst.).

Klyde (opst.). Tilbyttet.

Islom (opst.).

Karudse (opbevaret i Spiritus, givet af Disc. Th. Christensen).

Hestebrems (Disc. Aa. Paludan).

m. fl. Smaating.

I **Botanisk Have** have c. 130 af de i Skoleaaret benyttede Plantearter blomstret, og levende Planter ere forærede af Disciplene Aa. Paludan og O. Rye. Undervisningen i Botanik er foregaaet i Haven, naar Vejret har tilladt det.

Den geografiske Samling er forøget med Billeder og forskellige Smaating, givne af Disciplene.

VII. Uddrag af Skolens Regnskab

i Finansaaret 1896—97.

Indtægt.

Skolen:	Kr. Ø.
Arvefæste og Forpagtning	1,537 17
Tiender	15,763 95
	<hr/>
	at overføre 17,301 12

		Kr.	Ø.
	overført	17,301	12
Af Kirker og Præstekald		26	„
Renter af Prioritetsobligationer		3,474	2
Skolekontingenter		9,256	50
Fra Læsø		2,065	98
Ekstraordinære Indtægter		67	68
Theilmanns Legats Renter		40	„
Skolens egne Indtægter i Finansaaret . . .		32,231	30
Beholdning den 31. Marts 1896		5,115	25
Tilskud fra almindelig Skolefond		18,000	„
	Skolens Indtægt	55,346	55
Indbetalte Kapitaler		1,950	„
		57,296	55
Stipendiefonden:			
Renter	1,256 Kr. 66 Ø.		
Indbetalt Kapital	1,050 — „ —		
		2,306	66
Nissens Legat:			
Renter	1,100 Kr. 94 Ø.		
Hævet i Sparekassen	196 — 65 —		
		1,297	59
Foghs Legat:			
Renter		200	„
Stampes Legat:			
Renter	824 Kr. 25 Ø.		
Hævet i Sparekassen	10 — 85 —		
		835	10
	Summa Indtægt	61,935	90

Udgift.

Skolen:	Kr.	Ø.
Lønninger	33,591	65
Inspektion og Tilsyn med Samlinger	400	„
Pedellens Løn	600	„
Timeundervisning	6,916	25
Pensioner	442	82
Bibliothek og videnskabeligt Apparat	989	99
Bygningernes Vedligeholdelse	470	30
Hovedstandsættelser	817	26
	at overføre	44,228 27

		Kr.	Ø.
	overført	44,228	27
Lejeudgift til Robaaden		25	„
Inventar (deraf til en ny Kaproningsbaad 475 Kr.)		1,036	29
Sløjd		124	41
Plantehaven		57	26
Brændsel		1,332	9
Skatter og Afgifter udenfor Jordebogsvæsnet .		244	5
Belysning		102	11
Forskellige Udgifter (Rengøring, Snekørsel, Pro- tokoller, Skolerekvisitter, Afskrivning, Pro- gram, Skolefest)		1,307	17
Regnskabsførelse		720	„
Riffelskydning		297	54
Skolens Udgifter i Finansaaret		49,474	19
Skolens Beholdning den 31. Marts 1897 . . .		5,872	36
Udlaante Kapitaler		1,950	„
		<u>57,296</u>	55
Stipendiefonden:			
Bidrag til Skolepenge	556 Kr.	„	Ø.
Udbetalte Stipendier	364	—	„ —
Indbetalt i Sparekassen	314	—	84 —
Udsat Kapital	1,050	—	„ —
Regnskabsførelse	21	—	82 —
		<u>2,306</u>	66
Nissens Legat:			
Udbetalte Stipendier	1,257 Kr.	59	Ø.
Regnskabsførelse	40	—	„ —
		<u>1,257</u>	59
Foghs Legat:			
Udbetalte Stipendier		200	„
Stampes Legat:			
Indsat i Sparekassen	804 Kr.	25	Ø.
Regnskabsførelse	20	—	„ —
Forskellige Udgifter	10	—	85 —
		<u>835</u>	10
		<u>61,935</u>	90

VIII. Fra Ministeriet.

1. Cirkulære af 31. August 1896 til samtlig Skoledirektioner om Indførelse af ordnede Lege for skole-søgende Børn:

Under den vaagnende Erkendelse af den store og afgørende Betydning, som Legemsøvelser have for Ungdommens sunde og harmoniske Udvikling, har Interessen for Barnets og den unge Mands og Kvindes Beskæftigelse med saadanne ordnede Lege, der navnlig kræve Hurtighed, Smidighed og Kraft i Bevægelsen, mere og mere gjort sig gældende som en Sag, paa hvilken der fra Skolens og Hjemmets Side bør lægges den største Vægt. Man har forstaaet, at disse Lege ved den kraftige Bevægelse, hvori de sætte Legemet uden ensidigt at lægge Beslag paa enkelte Dele af dette, er en saa naturlig og heldigt virkende Form for Legemsøvelser, at de i saa Henseende, drevne paa rette Maade, staa over en hvilken som helst anden sportsmæssig Idræt (Roning, Ridning, Cykling o. s. v.), og fuldt ved Siden af den mest rationelt udviklede Gymnastik. Man har tillige indset, at de, samtidig med at skaffe den unge en velset og tillige sund og forfriskende Underholdning i hans Fritid, ere i høj Grad udviklende for hans Evne til hurtigt at tage en Beslutning og med Energi at gennemføre den, endvidere at de vække en levende Følelse hos ham af et Ansvar ikke blot overfor sig selv og den Stilling, han efterhaanden maatte have tilkæmpet sig blandt sine Kammerater, men navnlig overfor dem, med hvem han skal dele Sejren eller Nederlaget, og endelig at de skærpe hans Sans for Samarbejdets praktiske Betydning og for Nødvendigheden af i det givne Øjeblik at kunne underordne sig en andens Villie, kort sagt, at disse Lege spille en Rolle ved Personlighedens Udvikling, som maa vurderes meget højt. Hertil kommer endelig det rent negative, at Beskæftigelsen med Legene afholder Barnet fra Lediggang og dens hyppige Konsekvenser: Ulydighed og daarlige Paafund.

Medens den ordnede Leg saaledes udvikler Evner og Egen-skaber hos den unge, som Gymnastikken ikke særlig tager sig af, er der selvfølgelig paa den anden Side Udviklingsforhold, paa hvilke denne sidste anderledes bestemt tager Sigte, navnlig den rationelle Indøvelse af de enkelte Muskler og Nerver, den hurtige Efterkommelse af bestemte Ordre fra Læreren o. s. v.

Overhovedet vil det ses, at Gymnastikken og Legen ikke bør træde i Stedet for hinanden, men supplere hinanden.

Ministeriet er paa det rene med, at her i Landet langt fra gøres tilstrækkeligt til at organisere og støtte den her omhandlede Art af Legemsøvelser, og at det navnlig altfor meget overlades til de unges eget Initiativ og gøres afhængigt af tilfældig tilstedeværende gunstige Forhold, hvor meget eller hvor lidet der i saa Henseende sættes i Værk. Bestræbelserne ere langt mere gaaede ud paa at skaffe den voksne unge Mand Underholdning og Udvikling, og de have kun i ringe Grad haft Hensyn til Børnene, hvilket gælder Hovedstaden saavel som Købstæderne og Landet.

Det bør her i første Række være Landets Skolebestyrelser, der tage denne Sag op ved hver inden for sit Omraade at sætte den i Gang og støtte den under dens Udvikling. Hvad der da navnlig maa sørges for, er en til saadanne Lege egnet Plads, der er stor nok, og som er tilstrækkelig bekvemt beliggende. Undtagelsesvis vil vel Legepladsen ved den paa-gældende Skole kunne gøre Fyldest i saa Henseende, men den vil som Regel være for lille, og der bør da ved Skolebestyrelsens Foranstaltning skaffes en passende Plads. Dernæst maa Skolens Lærer — ved større Skoler Gymnastiklæreren eller en anden dertil egnet Lærer — tage sig af Legene for dels at indøve dem med Eleverne, dels at føre Tilsyn med, at alt gaar til paa rette Maade under Udøvelsen, dels i det hele at sørge for en fast og blivende Ordning af Sagen.

Medens det vel vil være det almindelige og tillige det ønskelige, at saadanne Lege afholdes som en frivillig Beskæftigelse uden for Skoletiden, vil der i og for sig intet være til Hinder for, at de delvis træde i Stedet for den tvungne Gymnastikundervisning enten som en kortere Afbrydelse i Gymnastiktimen eller — i Sommermaanederne — som rene Friluftøvelser i Stedet for Gymnastikken.

Med disse Bemærkninger skal Ministeriet herved anbefale denne Sag til Skoledirektionernes videre Forsorg, idet Bestyrelserne saavel for de offentlige som for de private Skoler bedes gjorte bekendte med Indholdet af nærværende Cirkulære. — Ligesom man gør Regning paa, at der rundt i Landet vil blive taget fat paa denne vigtige Sag med den størst mulige Interesse for Opgaven og i Konsekvens deraf med den Offervillighed, der for de fleste Steders Vedkommende vil være en Betingelse for, at der overhovedet udrettes noget væsentligt i saa Henseende,

saaledes er Ministeriet ogsaa for sit Vedkommende rede til at yde sin Bistand til Sagens Fremme, foreløbig bl. a. ved under de aarlige Feriekursus for Lærere at optage Kursus i ordnede Lege, til hvilke Kursus der efter de gældende Regler skal kunne ydes de enkelte Deltagere Stipendier. Om hvad der af Skolerne i Provstiet er foretaget i denne Sag, bedes for Fremtiden Oplysning meddelt i de aarlige Gymnastikberetninger.

Man finder endelig Anledning til at henlede Opmærksomheden paa, at der i efternævnte Bøger gives Vejledning om forskellige af de paagældende Lege:

Love for Kricket og Fodbold, udgivne af Dansk Boldspilunion.

Haandbog i Kricket, Langbold og Fodbold, ved V. Hoskier, 4de Oplag 1895, 50 Ø.

Lawn Tennis efter det engelske ved V. Hoskier, 2det Oplag 1884, 25 Ø.

Illustreret Idrætsbog Nr. 3, Boldspil ved Kommandør Hansen, 1893, 3 Kr. 50 Ø.

Gymnastiksystem. II. De frie Øvelser, ved Poul Petersen, 1895, 5 Kr.

Fælleslege for Skoler efter L. M. Tjørngren, ved J. Reinhardt, 1882, 75 Ø.

Den danske Børnehave, ved H. Bagger, 1891, 3 Kr.

I øvrigt vil der af den for Tiden nedsatte Gymnatikkommission blive udarbejdet en kort, samlet Fremstilling af de heromhandlede Lege, til hvis Udgivelse man agter at søge den fornødne Bevilling, saaledes at den kan blive uddelt til samtlige offentlige og private Skoler.

Det til Fordeling blandt Sogneraadene, Skolekommissionerne og de private Skoler fornødne Antal Eksemplarer af nærværende Cirkulære vil blive Direktionen tilstillet.

Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet, den 31. August 1896.

Bardenfleth.

A. P. Weis.

2. Cirkulære af 3. Marts 1897 til samtlige Skoledirektioner om Regler for Skriveundervisningen:

Fra Pædagogisk Selskab i Kjøbenhavn har Ministeriet modtaget en Betænkning vedrørende Skriveundervisningens Tilstand i Landet, udarbejdet af et af Selskabet nedsat Udvalg af Lærere og Læger. Betænkningen gaar ud paa dels at paavise de væsentlige Mangler, under hvilke denne Undervisning paa mange Steder lider, navnlig med Hensyn til Barnets Holdning af Legemet under Øvelserne, Lysforhold, Bordets og Bænkenes Stilling o. s. v. — i det hele en Række Forhold, der samtidig med at have en ikke uvæsentlig Indflydelse paa Barnets Sundhedstilstand i forskellig Retning, ere af største Betydning for Opnaaelsen af en smuk og tydelig Haandskrift — dels at bringe i Forslag en Række Bestemmelser sigtende til at fremkalde en rationel Ordning af de paagældende Forhold, i hvilken Forbindelse Udvalget tillige kommer ind paa det i de senere Aar oftere drøftede Spørgsmaal, hvor vidt den lodrette Skrift er at foretrække for den skraa.

Den Række af Spørgsmaal, der i den foreliggende Betænkning saaledes ere gjorte til Genstand for Undersøgelse, ere efter Ministeriets Opfattelse saa betyningsfulde, og de Resultater, hvortil Betænkningen er kommen, saa rigtige, at man finder Anledning til at ønske disse sidste kendte i den videst mulige Kreds af Landets Skoler i den Skikkelse, i hvilken de efter en nøje Prøvelse i Ministeriet og derefter foretagne mindre Ændringer formentlig kunne fremtræde som Normer for de paagældende Forhold.

Disse Regler for Skriveundervisningen ere følgende:

1. Lyset bør komme fra venstre Side eller, hvis dette ikke kan opnaas, ovenfra.

2. Skolebordet bør passe til Barnets Størrelse, saaledes at Bordpladen er i Højde med Barnets Albue, naar det sidder ved Bordet. En svagtstigende Bordplade (med Stigningen 1 paa 4 eller 5) er ubetinget at foretrække for en vandret.

3. Bænkens forreste Kant bør være omtrent lodret under Bordets bageste Kant, og Bænkens Højde en saadan, at Barnet, naar det sidder med Knæene bøjede i ret Vinkel, naar Gulvet (eller Fodbrædtet) med hele Fodsaalen.

4. Legemets Stilling.

a. Barnet skal sidde lige foran Bordet, Rygsøjlen holdes ret, Skuldre og Øjne parallelle med Bordkanten, Hovedet —

ikke Kroppen — let foroverbøjet; Brystet maa ikke røre Bordet, men skal være mindst 1 Tomme fra dette.

- b. Albuerne skulle være i en Haandbreds Afstand fra Kroppen og maa ikke føres ud til Siderne; Underarmene maa ikke lægges længere frem paa Bordet, end at højst to Trediedele af dem kunne hvile paa dette. Fingrene maa omfatte Penneskafte paa en let og utvungen Maade; Haandleddet maa ligge frit og ikke vrides til nogen af Siderne.
- c. Fødderne støttes mod Gulvet (Fodbrættet) og maa navnlig ikke vedvarende lægges over Kors, holdes bagud eller til Siderne.

5. Til lodret Skrift lægges det Blad af Skrivebogen, hvorpaa der skrives, midt for Brystet parallelt med Bordkanten.

6. Til skraa Skrift lægges det Blad af Skrivebogen, hvorpaa der skrives, midt for Brystet, men saaledes at Underkanten skraaner lidt opad til højre, svarende til Skriftens Hældning. Det maa nøje paases, at Bogen ikke skydes ud til nogen af Siderne. Skraa Skrift bør ikke helde mere end Diagonalen i et Skrivebogsblad af halv Bredde.

7. Under Skrivningen skydes Bogen efterhaanden opad paa Bordet.

8. Ved Skrivning efter løs Forskrift eller ved Afskrivning bør Forskriften eller det, som skal afskrives, om muligt ligge ovenfor Skrivebogen.

9. De ovennævnte Regler bør overholdes ved alle skriftlige Arbejder baade i Skolen og saa vidt muligt i Hjemmet. Eleverne maa derfor indtrængende opfordres til i Hjemmet at indtage den paa Skolen lærte Stilling. Hovedvægten bør i de første Timer lægges paa at indøve Børnene i at indtage den rigtige Stilling.

I Forbindelse med ovenstaaende finder Ministeriet Anledning til med Hensyn til Spørgsmaalet om Anvendelse af lodret Skrift fremfor skraa Skrift at udtale, at den lodrette Skrift formentlig for saa vidt bør foretrækkes, som den læres og læses lettere end den skraa, ligesom ogsaa en god Stilling lettest lader sig vedligeholde under Anvendelsen af den. Medens man derfor i det hele maa give denne Skrift Fortrinet, finder man paa den anden Side ikke tilstrækkelig Anledning til, forinden dette Spørgsmaal foreligger klarere belyst og er nøjere overvejet, at give noget Paalæg i saa Henseende, men maa henstille til de paagældende Lærere og stedlige Skolebestyrelser selv at træffe deres Valg.

Idet man meddeler Direktionen ovenstaaende til behagelig Efterretning, skal man anmode om, at det medfølgende Antal trykte Exemplarer af nærværende Skrivelse maa blive omsendt til de Direktionen underlagte Skolekommissioner til egen Benyttelse og videre Fordeling blandt Lærerne.

Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet, den 3die
Marts 1897.

Bardenfleth.

A. P. Weis.

3. Cirkulære af 23. April 1897 til de offentlige lærde Skoler om Udbetalingen af de lærde Skolers Oplagspenge:

Ministeriet vil herved have fastsat følgende Regler angaaende Udbetalingen af de lærde Skolers Oplagspenge i Stedet for de ved Universitetsdirektionens Skrivelse af 4de Marts 1848 Nr. 1 og 2 samt Ministeriets Skrivelse af 10de Februar 1849 givne Bestemmelser:

1. Efter endt Afgangseksamen indsender Skolens Rektor den for de dimitterede Studenter under deres Skolegang oplagte Del af de dem forundte Stipendier til Universitetskvæsturen med Underretning om, hvilke Studerende de enkelte Oplagssummer tilkomme. For saa vidt Rektor maatte have Tvivl om en Stipendiats Adkomst til Oplæggets Udbetaling, indstiller han Sagen til Ministeriets Afgørelse, og bliver i saa Fald Oplæget at tilbageholde ved Skolen, indtil Ministeriets Resolution er afgivet.

2. Den første Trediedel af de oplagte Penge udbetales efter Anvisning af Skolens Rektor, saa snart Universitetskvæsturen har forvissat sig om, at Stipendiaten har ladet sig immatrikulere ved Universitetet. Er dette ikke sket senest ved den almindelige Immatrikulation, falde Oplagspengene straks tilbage til Skolens Stipendiefond. Rektor kundgør dette hvert Aar for Skolens dimissi. Skulde Stipendiaten kunne godtgøre, at antagelig Hindring har været til Stede for hans betimelige Immatrikulation,

forbeholder Ministeriet sig at afgøre, hvorvidt han vil kunne erholde de til Skolens Stipendiefond hjemfaldne Oplagspenge udbetalte.

Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet, den 23de
April 1897.

Bardenfleth.

Stemann.

IX. Forberedelsesskolen.

Skolen ejes af Overlærer *Ramsgaard*; den har sine Lokaler i Katedralskolen og staar under dennes Rektors Ledelse. Skolen talte i Maj ifjor 27 Disciple, hvoraf 14 optoges i Katedralskolen den 19. August. 11 nye Disciple optoges, saa at Skolen nu har 24 Disciple, fordelte i 2 Klasser, en yngre (a) og en ældre (b).

Klasse a: 1. Andersen, Oluf (Distriktslæge A.). — 2. Christensen, Holger (Handelsagent C.). — 3. Høyer, Knud (Jernstøber H.). — 4. Jespersen, Poul (forhv. Arkivar J.). — 5. Larsen, Axel (Urmager L.). — 6. Pyndt, Holger (Dyrlæge P.). — 7. Rye, Hans (Overretssagfører R.). — 8. Willesen, Lauritz (Møllejejer W.).

Klasse b: 1. Andersen, Axel (Malermester A.). — 2. Christensen, Holger (Hotelejer C.). — 3. Christensen, Johs. (Broder til Nr. 2). — 4. Dederding, Henry (Kaptajn D.). — 5. Hallager, Sigurd (Overlæge H.). — 6. Jacobi, Olaf (Bankbestyrer J.). — 7. Jensen, Alfr. (Gasværksbestyrer J.), — 8. Jensen, Johs. (Købmand L. J.). — 9. Jensen, Kristen P. (Skomager J., Bjerringbro). — 10. Klagenberg, Brynjolf (Fuldm. K.). — 11. Olesen, Iver (Proprietær O., Gudum Kloster). — 12. Rendtorff, Andr. (Forvalter R., Amtssygehuset). — 13. Thiel, Karl Frederik (Sognepræst T., Serup).

— 14. Thostrup, Karlo (Rebslager T.). — 15. Thrane, Albert (Herredsfoged T.). — 16. Tøttrup, Thorvald (afd. Proprietær T.).

Om Fagfordelingen henvises til den S. 91 meddelte Tabel.

I Aarets Løb ere følgende Pensa gennemgaaede:

Dansk (Adjunkt *Thorsen*, 4 Fællestimer, Kl. a desuden 3 særlige Timer). Som Læsebog er benyttet Bondesens og Westergaards Bog, 1. Del (1895). Efter samme Bog ere nogle Digte lærte udenad. De første grammatiske Begreber ere indøvede efter Mikkelsens Sproglære for Forberedelsesskoler og ved Analyse. Øvelse i Skriftlæsning. I Reglen 2 kortere Stile ugentlig, afvekslende Diktat og Genfortælling.

Tysk (Overlærer *Ramsgaard*, 4 T.). Kl. a. Kaper og Simonsens Læsebog for de første Begyndere S. 1.—44.

Kl. b. Samme Bog S. 24—96 med Forbigaaelse af Stykkerne 92, 111, 112, 115—117, 120 og 121 (100 Normalsider); 3 Disciple have læst Sands Læsebog S. 37—125 med Undtagelse af St. 12, 26, 29 og 30 (100 Normalsider). Det vigtigste af Bøjningslæren efter Kaper.

Fransk (Adjunkt *Sejersen*, 4 T.). Kl. b. Jungs Elementarbog S. 1—55 (danske og franske Stykker) og 95—100. Den regelmæssige Formlære efter samme Bog.

Religion (Adjunkt *Sejersen*, hver Kl. 2 Timer). Kl. a. Chr. Møllers Bibelhistorie for Elementarskolen. Den gamle Pagt. De 10 Bud. Salmer.

Kl. b. Samme Bibelhistorie: Den nye Pagt. Balslevs Lærebog til Synden. Salmer.

Historie (Rektor *Heise*, 3 T.). Kl. a. Oldtidens og Middelalderens Historie efter Blochs Lærebog for Begyndere; i Danmarks Historie er ved Siden af

Blochs Lærebog desuden benyttet Johan Ottosen, Børnenes Fædrelandshistorie.

Kl. b. (Adjunkt *Olsen*, 2 T.). Samme Lærebøger indtil Nutiden.

Geografi (Adjunkt *Mortensen*, 2 T.). **Kl. a.** Disciplene have tegnet Grundrids af deres Skolestue, Legepladsen og Viborg By med nærmeste Omegn, for saa vidt den har været Børnene bekendt. Dernæst er gennemgaaet, hovedsagelig efter Kort og Billeder og paa Grundlag af Granzows „Lille Geografi“ (Nr. 4): Danmark (med Bilande), Norge, Sverrig, Rusland, England og Tyskland.

Kl. b. (2 T.). Hovedsagelig efter Kort og Billeder, og paa Grundlag af Granzows „Lille Geografi“ (Nr. 4): De vigtigste af Jordens Lande.

Naturhistorie (Adj. *Mortensen*). **Kl. a.** (1 T. alene og 1 T. sammen med b): Sahlertz, „Vejledning ved den første Undervisning“: Pattedyr og Skovfugle.

Kl. b. (1 T. alene og 1 T. sammen med a): Sahlertz, Vejledning: Pattedyr og Fugle.

Regning (Adjunkt *Møller*, 5 T.). **Kl. a.** Regning med hele Tal efter Meiers Regnebog I.

Kl. b. Brøkgregning efter Meiers Regnebog II til Decimalbrøk.

Skrivning (Oversergent *Sørensen*, 4 T.).

Undervisning i Sang er meddelt af Adj. *Mortensen* (2 T.),

i Gymnastik og Svømning af Premierløjtnant *Beck*, med Stabssergent *Werner* som Assistent. Fodbold og Kricket som i Katedralskolen.

Til Optagelse i laveste Klasse (Kl. a) — i Reglen med det fyldte 10. Aar — kræves:

1. i Dansk: Sikkerhed i Oplæsning samt en Diktatstil uden væsentlige Fejl i Bogstavering;

2. i Bibelhistorie: i en for Barnealderen passende Form de vigtigste og lettest fattelige Fortællinger af det gamle Testamente indtil Jøderigets Deling og enkelte let fattelige Hovedstykker af det nye Testamente, deriblandt ogsaa enkelte Fortællinger om Herrens Undergerninger og enkelte af hans Lignelser;

3. i Historie: Kort Udsigt over Danmarks Historie*).

4. i Geografi: Kendskab til Fordeling af Land og Hav paa Jorden, de største Stater med deres Bjerge, Floder, Søer og Byer efter Globus og Landkort**). Alle Navne maa udtales tydeligt.

5. i Regning: de fire Regningsarter i benævnte og ubenævnte Tal.

Skolepengene ere foruden 5 Kr. i Indskrivning 9 Kr. maanedlig, for 2. Broder 7 Kr., for 3. Broder 5 Kr.

Dagen for nye Disciples Prøvelse samt Fortegnelse over Aarsprøvens Tider meddeles sammen med Katedralskolen.

*) *Johan Ottosen*, Børnenes Fædrelandshistorie, Kbhvn. 95, anbefales som en kortfattet, efter Børnenes Fatteevne affattet Bog. Al Læsning udover denne Bog (Oldtidens Historie og sligt) vil der ikke blive taget Hensyn til og frabedes paa det alvorligste. A. Heise.

***) Der bør kun medtages det allervigtigste, ikke saa meget som der meddeles i f. Eks. Krohns Geografi for de laveste Klasser.

Efterskrift til S. 89 angaaende det Stampeske Legat: Ved Valg af Middelstom Herreds Præster er Pastor Davidsen i Østervelling blevet Medlem af Legatets Bestyrelse. Ved et den 28. Maj afholdt Møde tillagdes Disciplene af VI Kl. P. K. Johansen og Frode V. F. Christensen hver en Portion paa 400 Kr. aarlig, førstnævnte efter fremlagte Bevisligheder som Slægtning.

Efterskrift til S. 109:

Præmieskydningen fandt Sted den 19. Maj. Udfaldet af Skydeøvelserne ses af nedenstaaende Tabeller.

Udfaldet af Skydeøvelserne i Viborg Katedralskole i Skoleaaret 1896—97.

6. Kl. 17 Dscpl. 5. — 11 — 4. Rkl. 3 —	Afstand i Alen.	Tal af			Sum
		Skud	Træf- fere.	Points	
6. Klasse . . .	100	225	222	761	983
5. Kl. og 4. Rkl.	100	274	272	900	1172
6. Klasse . . .	200	551	533	1595	2123
5. Kl. og 4. Rkl.	200	378	362	970	1332
6. Klasse . . .	300	260	245	661	906
5. Kl. og 4. Rkl.	300	229	215	590	805
6. Klasse . . .	400	145	139	394	533
5. Kl. og 4. Rkl.	400	100	94	228	322
6. Klasse . . .	500	45	38	105	143
5. Kl. og 4. Rkl.	500	25	25	71	96
6. Klasse . . .	600	30	29	80	109
5. Kl. og 4. Rkl.	600	5	5	13	18
	Sum af	2267	2179	6368	$\frac{8547}{2267} = 3,77; 96,5\text{pCt.}$

Udfaldet af Præmieskydningen i Viborg Katedralskole
den 19. Maj 1897.

Disciplenes Navn og Klasse.	Afstand i Alen.	Skud					Sum af Af- stande maalt i Tommer.	Sum.	Præmie.
		1	2	3	4	5			
6. Kl. Kristen Andersen .	400	2	2	2	3	3	128 ³ / ₄	12	
— Andreas Bang . . .	400	4	3	3	3	4	61 ¹ / ₄	17	
— Valdemar Bryndum	400	4	4	3	2	3	74 ³ / ₄	16	
— Benj. Christensen .	400	2	4	4	2	2	87 ¹ / ₂	14	
— J. Mikkelsen Jensen	400	3	2	4	3	2	97 ³ / ₄	14	
— Peter Johansen . . .	400	2	3	0	3	0	67 ³ / ₄	8	
— Svend Kielgast . . .	400	3	3	2	3	2	116 ³ / ₄	13	
5. Kl. Aage Henrichsen . .	400	3	2	3	0	3	87 ³ / ₄	11	
— Albert Holm	400	0	3	3	3	4	58	13	
— Viggo Møller	400	2	4	4	3	4	60 ¹ / ₂	17	1. Pr.
6. Kl. Anders Andersen . .	300	2	0	2	2	0	55 ¹ / ₂	6	
5. Kl. Axel Dalberg	300	0	4	3	3	2	41	12	
— Einar Giersing . . .	300	3	2	2	3	4	78	14	
— Niels Hammer . . .	300	4	3	2	2	3	68 ¹ / ₂	14	2. Pr. *)
4. Rlkl. Kristen Heilmann	300	3	3	2	3	3	68 ¹ / ₂	14	**)
6. Kl. Frode Christensen .	200	3	3	3	3	3	65 ¹ / ₂	15	
— Johannes Faber . .	200	2	3	3	3	3	72 ¹ / ₄	14	
— Werner Haubroe . .	200	3	3	3	4	3	36	16	3. Pr.
— Bertel Jensen	200	2	3	2	3	2	95 ³ / ₄	12	
— Nikolaj Krogh . . .	200	3	3	3	3	3	68 ¹ / ₂	15	
— Peter Petersen . . .	200	4	3	2	2	3	71 ¹ / ₄	14	
— Ejvind Smitt	200	3	4	3	3	3	56 ¹ / ₂	16	
— Tonsgaard	200	3	0	2	2	2	108	9	
— Østergaard	200	2	4	4	2	3	67 ¹ / ₂	15	
5. Kl. Einar Bertelsen . .	200	3	3	2	3	4	47 ³ / ₄	15	
— Søren Bjerregaard .	200	4	2	0	2	0	51 ¹ / ₂	8	
— Einar Christensen .	200	3	3	2	3	3	66	14	
— Peder Glud	200	2	3	3	3	3	67	14	
4. Rlkl. Ole Jespersen . .	200	0	4	3	3	3	29 ¹ / ₄	14	

*) Ved Omskydning 3 — 8¹/₂".

***) — — 3 — 18".

X. Afgang- og Aarsprøver 1897.

De skriftlige Prøver for VI og IV Klasse holdes i Dagene 10.—15. Juni, for de øvrige Klasser 25. Juni—1. Juli. De mundtlige Prøver holdes efter nedenstaaende Fortegnelse. I Censuren ved VI og IV Klasses Prøver deltagte: som Medlem af Undervisningsinspektionen Professor, Dr. phil. Gertz (**G.**), Latin i VI spr., IV st. og ved Farmaceutprøven samt Græsk i VI spr. Som beskikkede Censorer: Adjunkt V. Christensen (**V. Chr.**), Matematik i VI m.; Professor, Dr. phil. K. Erslev (**E.**), Historie i VI og IV R.; Overlærer Kaper (**Kap.**), Tysk i VI og IV st. + R.; Overlærer Kleisdorff (**Kldf.**), Engelsk i VI og IV R.; Overlærer Koch (**K.**), Geografi og Naturhistorie i IV st. + R.; Overlærer Mikkelsen (**Mk.**), Dansk og Oldnordisk i VI, Dansk i IV; Professor, Dr. phil. K. Nyrop (**N.**), Fransk i VI, IV R. samt ved Tillægspr.; Adjunkt Sundorph (**Sdph.**), Matematik i IV, Naturlære i VI og IV R.

De mundtlige Prøver afholdes i Klasseværelserne B, C, H, I og K. Hvor Klasserne ere delte, viser Tallet foran Faget, hvor mange der medtages ved hver Prøve (regnet forfra efter foranstaaende Discipelfortegnelse). Privatisterne prøves efter den tilsvarende Klasse. Ved Tillægsprøven følges Bogstavordenen.

Mundtlige Prøver.

Fredag d. 18. Juni.

- H. Kl. 8. IV st. + R. (7 + 3). **Matematik.** L.
Sdph. Mr.
 H. — 4. VI m. (3 + 1). **Naturlære.** P. **Sdph.** L.

Lørdag d. 19. Juni.

- H. Kl. 8. VI spr. (10) }
 H. — 4. VI spr. (5) } **Naturlære.** P. **Sdph.** Mr.
 H. — 6. IV R. (3). **Naturlære.** L. **Sdph.** P.

Mandag d. 21. Juni.

H. Kl. 2. VI m. (3 + 1). **Matematik.** L. V. Chr.
Mr.

Fredag d. 25. Juni.

H. Kl. 8. VI spr. (15)	}	Fransk. Thm. N. S.
H. — 4. VI m. (3 + 1)		
I. — 8. IV st. + R. (7 + 3)	}	Tysk. R. Kap. T.
I. — 3. VI (8)		

Lørdag d. 26. Juni.

H. Kl. 8. { IV R (1) + } **Fransk.** Thm. N. S.
 { Tillægsspr. (5) }

Mandag d. 28. Juni.

H. Kl. 8. VI spr. (8) } **Latin.** O. G. R.
H. — 4. VI spr. (7) }

Tirsdag d. 29. Juni.

H. Kl. 8. { IV st. (11) + } **Latin.** T. G. R.
 { 3 Farmac. }

H. — 4. VI spr. (8). **Græsk.** O. G. T.

Onsdag d. 30. Juni.

H. Kl. 8. VI spr. (7). **Græsk.** O. G. T.

Torsdag d. 1. Juli.

H. Kl. 5. VI (8). **Historie.** H. E. O.

Fredag d. 2. Juli.

H. Kl. 8. VI (11). **Historie.** H. E. O.
I. — 8. V m. **Matematik.** Mr. L.
B. — 8. III R. og II R. **Dansk.** T. Mt.
I. — 12. I st. **Geografi.** Mt. Mr.
K. — 12. I R. **Religion.** S. G.
B. — 12. a. **Dansk.** T. Thm.
H. — 4. IV R. **Historie.** O. E. H.

Lørdag d. 3. Juli.

- H. Kl. 8. V. Historie. H. O.
 I. — 8. IV st. (7). **Fransk.** Thm. G. S.
 K. — 8. III. Matematik. Mr. P.
 B. — 8. II. Geografi. Mt. L.
 C. — 12. I st. Dansk. T. O.
 K. — 12. I R. Matematik. L. P.
 B. — 12. b. Fransk. S. Thm.
 I. — 12. a. Naturhistorie. Mt. Mr.

Mandag d. 5. Juli.

- Kl. 8. **Optagelsesprøve.**

Tirsdag d. 6. Juli.

- H. Kl. 8. V. spr. Latin. O. B.
 K. — 8. $\left. \begin{array}{l} \text{IV st. (7) +} \\ \text{Tillægspr. (4)} \end{array} \right\} \text{Græsk. Thm. R. T.}$
 I. — 8. III. Naturhistorie. Mt. Mr.
 B. — 8. II. Fransk. S. G.
 C. — 8. I st. Matematik. L. Beck.
 K. — 12. I R. Dansk. T. O.
 I. — 12. b. Naturhistorie. Mt. Mr.
 H. — 5. VI (8) $\left. \begin{array}{l} \text{Dansk og} \\ \text{Oldnordisk.} \end{array} \right\} \begin{array}{l} \text{H. Mk. G.} \\ \text{G. Mk. H.} \end{array}$

Onsdag d. 7. Juli.

- H. Kl. 8. VI (11) $\left. \begin{array}{l} \text{Dansk og} \\ \text{Oldnordisk.} \end{array} \right\} \begin{array}{l} \text{H. Mk. G.} \\ \text{G. Mk. H.} \end{array}$
 K. — 8. V. Fransk. Thm. B.
 B. — 8. III. Tysk. R. T.
 C. — 8. II. Historie. O. S.
 I. — 8. I st. Naturhistorie. Mt. Mr.
 I. — 12. I R. Naturhistorie. Mt. Mr.
 B. — 12. b. Historie. O. R.
 C. — 12. a. Religion. S. L.
 H. — 4. IV R. (3). **Dansk. T. Mk. H.**
 (Dansk Stil for IV st. censureres).

Torsdag d. 8. Juli.

- H. Kl. 8. V. } Dansk og H. G.
 Oldnordisk. G. H.
 K. — 8. III st. Latin. Thm. B.
 I. — 8. II st. Latin. R. O.
 B. — 8. I st. Historie. S. T.
 H. — 12. III R. og II R. Engelsk. G. Thm.
 I. — 12. I R. Historie. S. T.
 B. — 12. b. Tysk. R. O.
 — 5. IV st. + R (7 + 3). **Naturhistorie. Mt.**
K. Mr.

Fredag d. 9. Juli.

- H. Kl. 8. VI (11). **Engelsk. G. Kldf. Thm.**
 I. — 8. V spr. Naturlære. P. L.
 M. — 8. IV R + st. (3 + 7). **Geografi. Mt. K. Mr.**
 K. — 8. III. Historie. O. H.
 B. — 8. II. Tysk. R. T.
 C. — 8. I st. Religion. S. B.
 B. — 12. b. Religion. S. T.
 C. — 12. a. Tysk. R. O.
 H. — 4. IV R. **Engelsk. G. Kldf. Mr.**
 I. — 4. I R. Geografi. Mt. P.

Lørdag d. 10. Juli.

- I. Kl. 8. V m. Naturlære. P. L.
 H. — 8. IV st. **Historie. H. O. R.**
 K. — 8. III. Geografi. Mt. Mr.
 B. — 8. II. Religion. S. T.
 H. — 12. V spr. Græsk. Thm. B.
 I. — 12. I st. Latin. G. T.
 K. — 12. I R. Tysk. R. O.
 B. — 12. b. Geografi. Mt. P.
 C. — 12. a. Historie. H. S.

Mandag d. 12. Juli.

H.	Kl. 8. V. }	Tysk.	R. T.
K.		Engelsk.	G. Thm.
B.	— 8. III.	Fransk.	S. B.
C.	— 8. II.	Matematik.	L. P.
I.	— 12. I st.	Tysk.	R. O.
K.	— 12. I R.	Engelsk.	G. Mr.
B.	— 12. b.	Dansk.	T. Thm.
C.	— 12. a.	Geografi.	Mt. P.

Tirsdag d. 13. Juli.

H.	Kl. 8. III spr.	Græsk.	T. B.
K.	— 8. III m. +	R. Naturlære.	P. L.
I.	— 8. II.	Naturhistorie.	Mt. Mr.
B.	— 8. I.	Fransk.	S. Thm.

Optagelsesprøven for Disciple, indmeldte til Katedralskolens 4 laveste Klasser samt til Forberedelsesskolen, er fastsat til **Mandag d. 5. Juli Kl. 8**, for Disciple til 5te Klasse **Torsdag d. 19. August Kl. 9**.

Onsdag d. 14. Juli Kl. 1 holdes Slutningsmødet, hvor Prøvernes Udfald og Omflytningen vil blive bekendtgjort. Derefter begynder Sommerferien, der varer til **Torsdag d. 19. August Kl. 1 Eftm.**, da alle Disciplene atter maa indfinde sig.

Forældre og Værger samt alle, der have Interesse for Skolens Gerning, indbydes til at overvære de mundtlige Prøver og Slutningsmødet.

Viborg Katedralskole, d. 11. Juni 1897.

A. Heise.